Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού
Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι

β΄ τεύχος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	**Άννα Ιορδανίδου,** *Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πατρών* **Αναστασία Αναστασοπούλου,** *Εκπαιδευτικός* **Ιωάννης Γαλανόπουλος,** *Εκπαιδευτικός* **Ιωάννης Δρυς,** *Εκπαιδευτικός* **Άννα Κόττα,** *Εκπαιδευτικός* **Πέτρος Χαλικιάς,** *Εκπαιδευτικός*
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	**Αθανάσιος Τριλιανός,** *Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών* **Αθανάσιος Γιαννίκας,** *Σχολικός σύμβουλος* **Ιωάννης Ντελής-Σμυρίλιος,** *Εκπαιδευτικός*
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	**Γιώργος Πισκοπάνης,** *Σκιτσογράφος-Εικονογράφος*
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	**Παναγιώτα Χατζηθεοχάρους,** *Φιλόλογος*
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	**Πέτρος Μπερερής,** *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου* **Χρήστος Παπαρίζος,** *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	**Πηνελόπη Παπαϊωάννου,** *Φιλόλογος*
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	**Στέφανος Δασκαλάκης,** *Εικαστικός καλλιτέχνης*
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	**ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.**

Γ΄ Κ.Π.Σ. / **ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ** / **Ενέργεια 2.2.1** / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αναστασία Αναστασοπούλου Ιωάννης Γαλανόπουλος Ιωάννης Δρυς
Άννα Ιορδανίδου Άννα Κόπτα Πέτρος Χαλικιάς

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού
Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι

β΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Μουσική 7

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Χριστούγεννα 23

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Βιβλία - βιβλιοθήκες 33

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Μυστήρια - επιστημονική φαντασία 53

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Παιχνίδια 69

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

25η Μαρτίου 89

μουσική

μουσική

Ενότητα 7

πίνακας του Γιώργου Ιακωβίδη

- Αφηγούμαστε πώς περάσαμε σε μια συναυλία
- Περιγράφουμε μουσικά όργανα και πώς κατασκευάζονται
- Απαγγέλλουμε και τραγουδάμε στίχους
- Περιγράφουμε έργα τέχνης
- Αναγνωρίζουμε τα μεταβατικά και τα αμετάβατα ρήματα
- Ξεχωρίζουμε το αντικείμενο από το κατηγορούμενο

7

Εγώ σε συναυλία;

ΣΑΒΒΑΤΟ 30 ΜΑΡΤΙΟΥ

ώρα 21.30 στο Σπίτι των Νέων με το συγκρότημα «ΠΑΓΟΒΟΥΝΑ»

Η συναυλία αρχίζει

Οι μουσικοί του συγκροτήματος «Παγόβουνα» ήρθαν σήμερα το απόγευμα να εγκαταστήσουν τα μηχανήματά τους. Κάνανε μερικές δοκιμές, κι έδωσαν μάλιστα και μια μικρή συναυλία μόνο για μας. Α! Ήταν φανταστικά, καταπληκτικά! Και είμαι σίγουρος πως θα 'ναι ακόμα καλύτερα σε λίγο που θ' αρχίσει η κανονική συναυλία.

Λοιπόν, πρέπει να πάω στο πόστο μου. Έχω αναλάβει την κονσόλα μαζί με έναν φίλο του Τυφλοπόντικα, που είναι ειδικός σε αυτό το μηχάνημα. Εμείς οι δυο θα ρυθμίζουμε τον ήχο και τους φωτισμούς σ' όλη τη διάρκεια της συναυλίας. Εγώ έχω αγωνία γιατί δεν ξέρω πολλά πράγματα, αλλά ο Ιβ φαίνεται πολύ έμπειρος.

Οπ! Καταφθάνουν οι πρώτοι θεατές. Ανοίγουμε το μαγνητόφωνο, για να υπάρχει μουσική ως την ώρα της συναυλίας. Από το παρατηρητήριό μου κοιτάζω την αίθουσα, που σιγά σιγά γεμίζει. Ο Σπόρος, που είναι στα εισιτήρια μαζί με την Αννί και τους γονείς του Σουφλέ, έρχεται να μου δώσει αναφορά:

– Έχουμε κόψει πενήντα!

– Μόνο;

– Γιατί; Λίγα είναι; Ακόμα θέλουμε μισή ώρα για ν' αρχίσουμε. Μη φοβάσαι, σε λίγο δε θα πέφτει καρφίτσα στην αίθουσα.

Η αίθουσα όλο και γεμίζει. Σε ένα τέταρτο αρχίζουμε. Φτάνουν ο Κλοντ, ο Φανφάν, ο Μισέλ, ο Πατρίκ και ο Τζιντζίν. Τους κοιτάζω έναν έναν και τους χαμογελάω. Ο Σπόρος έρχεται να μας ενημερώσει.

– Τριακόσιοι! μου φωνάζει χαμογελώντας.

Από κει και πέρα δεν ξαναέμαθα άλλον αριθμό εισιτηρίων. Πρέπει να περιμένω ως το τέλος για να μάθω πόσοι ακριβώς μπήκαν. Και πώς αντέχουνε ως τότε;

Οι θεατές που μπαίνουν τώρα είναι ελάχιστοι. Δεν υπάρχουν πια θέσεις. Ο Ιβ μού εξήγησε για τελευταία φορά τι πρέπει να κάνω. Θ' ανάβω τους προβολείς. Πρέπει να είμαι πολύ προσεκτικός. Ελπίζω να μην τα κάνω θάλασσα.

– Έτοιμος, μικρέ;

– ... Ναι...

– Εμπρός! Πάμε!

Ο Ιβ κλείνει το μαγνητόφωνο. Με χέρια που τρέμουν, σβήνω τα φώτα της αίθουσας κι ανάβω τους δυο άσπρους προβολείς της σκηνής.

Ο Φανφάν, ο Μισέλ, ο Κλοντ και ο Πατρίκ βγαίνουν στη σκηνή και παίρνουν τις θέσεις τους. Περιμένω να χτυπήσει ο Κλοντ τα ντραμς για ν' ανάψω τους κόκκινους προβολείς.

Προσοχή... Φύγαμε! Τα ντραμς χτυπούν. Οι προβολείς ανάβουν. Ο Μισέλ πιάνει την κιθάρα του και οι χορδές κοντεύουν να σπάσουν. Ο Πατρίκ αρχίζει κι αυτός. Στις πρώτες σειρές αρχίζουν να χορεύουν. Ο Φανφάν κάνει ένα σόλο κιθάρα. Σ' αυτό το σημείο ανάβω τους πράσινους προβολείς. Οι κόκκινοι σβήνουν. Ο Τζιντζίν μπαίνει στη σκηνή. Αρπάζει το μικρόφωνο.

Το κοινό χορεύει. Αναβοσβήνω τα φώτα στον ρυθμό της μουσικής.

Τα φώτα αναβοσβήνουν κάτω απ' τα δάχτυλά μου και δίνουν στο θέαμα μεγαλύτερη λάμψη, περισσότερη ομορφιά. Θα βάλω τα κλάματα απ' τη χαρά μου.

Η συναυλία κρατάει δυο ώρες περίπου. Στο τέλος, ο κόσμος ξαναβγάζει στη σκηνή τους μουσικούς τέσσερις φορές. Κάθε φορά, μέσα σε μια θύελλα από χειροκροτήματα και σφυρίγματα.

Η γιορτή έφτασε στο τέλος της κι η αίθουσα αρχίζει ν' αδειάζει σιγά σιγά. Ήμουν ενθουσιασμένος.

Φιλίπ Μπαρμπώ, *Ο τυφλοπόντικας*, μετάφρ. Σ. Ζερβακάκη, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1988

1. Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποια είναι τα ονόματα των μελών του συγκροτήματος;
- Τι έχει αναλάβει να κάνει ο αφηγητής της ιστορίας;
- Ποια είναι τα συναισθήματά του κατά τη διάρκεια της συναυλίας; Μπορείτε να φτιάξετε μια «σκαλίτσα» που να δείχνει πώς άλλαξαν στη διάρκεια της συναυλίας;

7

Όπως ξέρουμε, στη γλώσσα μας, αλλά και σε άλλες γλώσσες, το **ρήμα** είναι αυτό που παίζει τον πιο βασικό ρόλο μέσα σε μια πρόταση. Σε όλες τις προτάσεις υπάρχει κάποιος ή κάτι που είτε **ενεργεί**, είτε **παθαίνει** κάτι, είτε **είναι** κάτι ή **βρίσκεται σε μια κατάσταση**.

Π.χ.

Η μητέρα μου μαγειρεύει υπέροχα φαγητά.

Ο σκύλος μου τραυματίστηκε σε ατύχημα.

Ο καιρός είναι βροχερός.

Η Δέσποινα κοιμήθηκε μέχρι το μεσημέρι.

Το υποκείμενο

Σε όλες τις προτάσεις που διαβάσατε έχουμε ρήματα που δίνουν την κύρια πληροφορία της πρότασης. Αν ρωτήσουμε **ποιος** ή **ποιοι** έκαναν ή έπαθαν ή είναι αυτό που λέει το ρήμα, τότε θα βρούμε το **υποκείμενό** του. Έτσι:

Ποιος μαγειρεύει; **Η μητέρα μου**

Τα υποκείμενα βρίσκονται όλα στην **ονομαστική** πτώση και είναι συνήθως **ουσιαστικά** ή οι **αντωνυμίες** α΄, β΄ και γ΄ προσώπου *εγώ, εσύ, αυτός, εμείς, εσείς, αυτοί*:

Εσύ είσαι ο αδερφός του Νικόλα;

Συνήθως αυτές τις αντωνυμίες δεν τις λέμε, αφού εννοούνται εύκολα:

Είμαστε πρωταθλητές. *(Εμείς)*

Το υποκείμενο μπορεί να είναι και **μια ολόκληρη πρόταση** που ξεκινάει με το *να* ή το *ότι*:

Πρόκειται **να πάω διακοπές**.

Φαίνεται **ότι οι φίλοι μας προτιμούν το ποδόσφαιρο**.

Τα ρήματα *πρόκειται*, *φαίνεται* λέγονται **απρόσωπα**.

2. Γράψτε τα ρήματα που είναι μαυρισμένα βάζοντας δίπλα τα υποκείμενα:

Τα ντραμς **χτυπούν** δαιμονισμένα. Οι προβολείς **ανάβουν**. Ο Μισέλ **πιάνει** την κιθάρα του. Ο Πατρίκ **αρχίζει** κι αυτός. Ο Φανφάν **μπαίνει** στη μέση.

ρήμα	**υποκείμενο**
χτυπούν	.....
ανάβουν	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Το αντικείμενο

Αντικείμενο είναι μια λέξη ή φράση που είναι πολύ στενά δεμένη με το ρήμα και τη βρίσκουμε όταν ρωτήσουμε «τι;» ή «ποιον;».

Το αντικείμενο μπορεί να είναι μια λέξη: Ο Μισέλ πιάνει **την κιθάρα του**.

ή μια ονοματική φράση: Σβήνω **τα φώτα της αίθουσας**.

Το αντικείμενο μπορεί να είναι ουσιαστικό: Ο Ιβ κλείνει **το μαγνητόφωνο**.

ή αντωνυμία: Ο Ιβ **μού** εξήγησε...

Το αντικείμενο μπορεί να είναι πρόταση: Οι χορδές κοντεύουν **να σπάσουν**.

Τα ρήματα που έχουν αντικείμενο τα λέμε **μεταβατικά**, ενώ αυτά που δεν έχουν τα λέμε **αμετάβατα**. Δείτε μερικά παραδείγματα:

Αμετάβατα:

Τα ντραμς χτυπούν. Το κοινό χορεύει. Τα φώτα αναβοσβήνουν.

Μεταβατικά:

- με ένα αντικείμενο

Αναβοσβήνω **τα φώτα** στον ρυθμό της μουσικής.

- με δύο αντικείμενα

Ο Ιβ **μού** εξήγησε **τι πρέπει να κάνω**.

3. Βρείτε τα υποκείμενα και τα αντικείμενα των ρημάτων. Προσέξτε: υπάρχουν και ρήματα που δεν έχουν αντικείμενο (αμετάβατα).

Ο Φανφάν **κάνει** ένα σόλο. Σ' αυτό το σημείο **ανάβω** τους πράσινους προβολείς. Οι κόκκινοι **σβήνουν**. Ο Τζιντζίν **μπαίνει** στη σκηνή. **Αρπάζει** το μικρόφωνο.

υποκείμενα	**ρήματα**	**αντικείμενα**
Ο Φανφάν	κάνει	ένα σόλο
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

7

Μουσικά όργανα

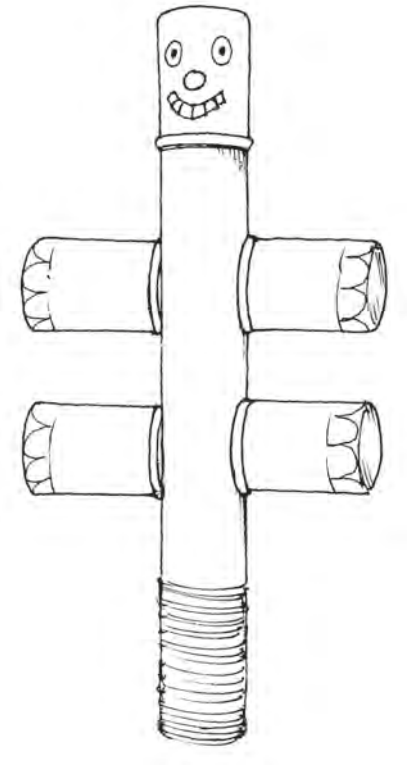

Κουδουνίστρα

Υλικά κατασκευής:

- 5 άδεια κουτιά από φωτογραφικό φιλμ
- ένα παλιό ξύλινο σκουπόξυλο
- 5 καρφάκια με κεφάλι
- σποράκια
- πετραδάκια, χάντρες
- σέγα
- σφυρί

Περιγραφή κατασκευής:

- Με τη σέγα κόβουμε ένα κομμάτι από σκουπόξυλο με μήκος 20-25 εκατοστά.
- Καρφώνουμε (στο κέντρο) τα καπάκια, το ένα στην κορυφή του ξύλου μας και τα άλλα αφήνοντας 2-3 εκατοστά κενό μεταξύ τους.
- Βάζουμε στα κουτιά σποράκια, χάντρες, πετραδάκια ή ό,τι άλλο κρίνουμε κατάλληλο, τα εφαρμόζουμε στα καπάκια και διακοσμούμε την κατασκευή μας.

Λίγα λόγια γι' αυτό:

Οι κουδουνίστρες είναι μικρά όργανα, πολύ γνωστά από την αρχαιότητα.
Τα χρησιμοποιούσαν κυρίως σε θρησκευτικές τελετές, αλλά και για να κοιμίζουν οι παραμάνες τα μωρά.
Κατασκευάζονται από μια μεγάλη ποικιλία υλικών και τα συναντάμε σε όλους τους πολιτισμούς.

Ποτηρόφωνο

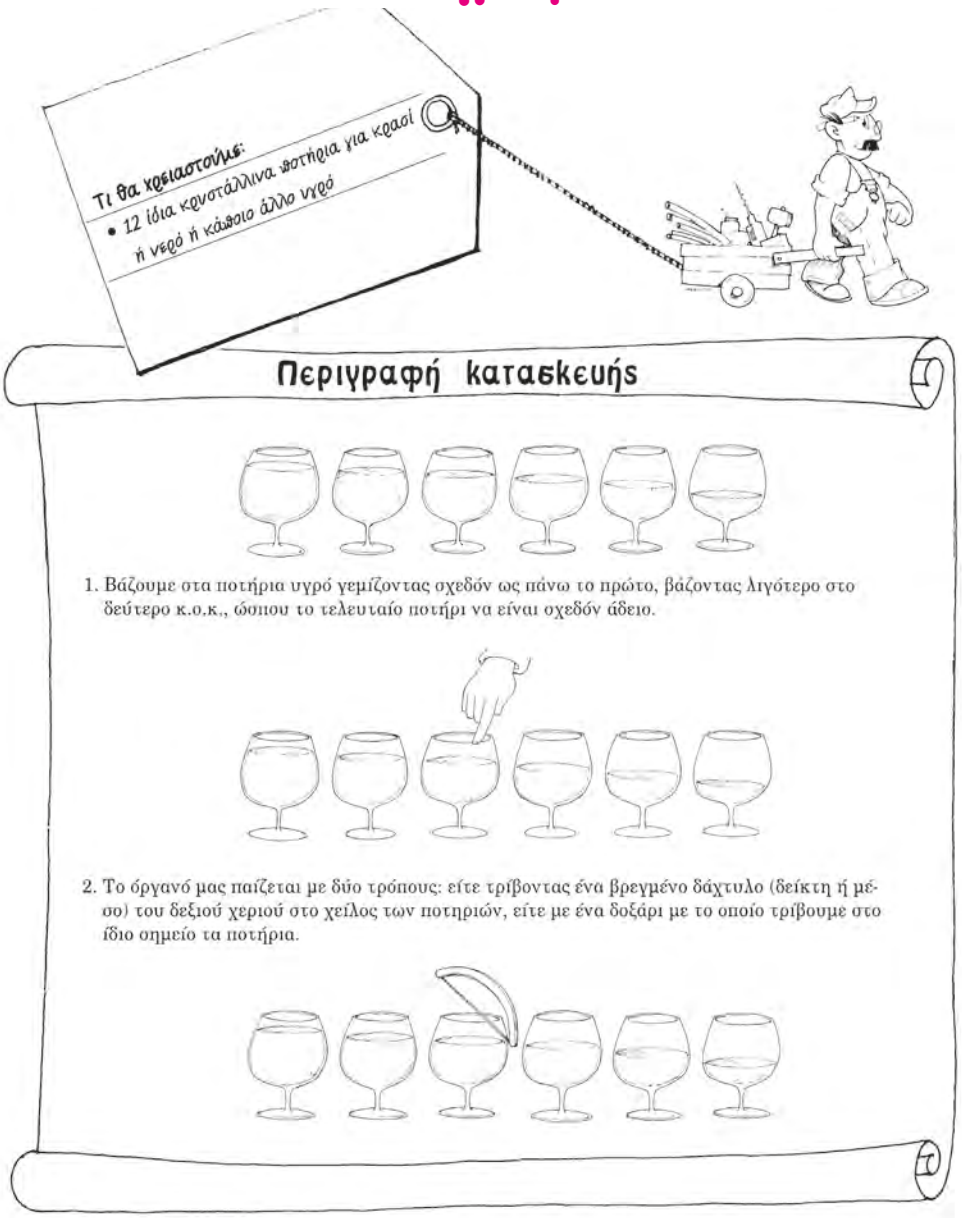

Λίγα λόγια γι' αυτό:

Με τα μουσικά ποτήρια οργανώνονται μουσικές παραστάσεις στην Ευρώπη εδώ και 300 χρόνια. Μάλιστα, είχε εφευρεθεί και ένα όργανο που βασιζόταν σε αυτά από τον Βενιαμίν Φραγκλίνο, το οποίο έγινε γνωστό ως «αρμόνικα γυαλιού». Μεταξύ εκείνων που έγραψαν μουσική για ποτήρια και έδωσαν συναυλίες με αυτά περιλαμβάνονται και μερικοί διάσημοι συνθέτες, όπως και ερασιτέχνες μουσικοί. Ο Μότσαρτ έδωσε την πρώτη του συναυλία με ποτήρια όταν ήταν 17 χρονών.

Π. Γ. Καμπύλης – Ι. Μ. Σπετσιώτης, *Το εργαστήρι της μουσικής*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000

7

1. Στο σχολείο σας μπορείτε να διοργανώσετε μια έκθεση με μουσικά όργανα που θα έχετε φτιάξει εσείς! Δίπλα στο καθένα γράψτε τα υλικά που χρησιμοποιήσατε, τον τρόπο κατασκευής του και μερικά ιστορικά στοιχεία γι' αυτά, όπως στα κείμενα που σας δίνονται παραπάνω.

Μερικά ρήματα, όπως το *είμαι* και το *γίνομαι*, δεν παίρνουν αντικείμενο, αλλά μια άλλη λέξη που φανερώνει ότι το υποκείμενο έχει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό ή ότι βρίσκεται σε μια κατάσταση. Αυτή τη λέξη τη λέμε **κατηγορούμενο**. Όταν το κατηγορούμενο είναι επίθετο ή μετοχή, βρίσκεται στην ίδια πτώση, στο ίδιο γένος και στον ίδιο αριθμό με το υποκείμενο.

... ώσπου το τελευταίο ποτήρι να είναι σχεδόν **άδειο**.
... ένα όργανο το οποίο έγινε **γνωστό**...

Τι είναι το ποτήρι; ➪ άδειο
Τι έγινε το όργανο; ➪ γνωστό

2. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και υπογραμμίστε τις λέξεις που μας λένε ποια ιδιότητα ή ποιο χαρακτηριστικό έχει το υποκείμενο. Οι λέξεις αυτές απαντούν στην ερώτηση «Τι είναι;»:

Καλά λοιπόν, θα πεις, με όλον αυτό τον θόρυβο ολόγυρά μας, τι τη θέλουμε τη μουσική; Στο κάτω κάτω δεν είναι παρά ένας θόρυβος παραπάνω. Η μουσική όμως είναι διαφορετική από τον θόρυβο έξω από το παράθυρό σου. Ο έξω θόρυβος είναι μπερδεμένος, ανακατωμένος, ανοργάνωτος, και συχνά μπορεί να γίνει πολύ ενοχλητικός. Ο μουσικός ήχος είναι οργανωμένος και μπορεί να είναι πολύ ευχάριστος...

Γνωριμία με τη μουσική, μετάφραση Φ. Αρβανίτης, εκδ. Διάγραμμα, Αθήνα, 1984

Όταν μια λέξη είναι **υποκείμενο**, **αντικείμενο** ή **κατηγορούμενο**, δε χωρίζεται ποτέ με κόμμα από το ρήμα.
Ο Νίκος δε θα έρθει στη συναυλία. (υποκείμενο του ρήματος «έρθει»)
Αγόρασα *τα εισιτήρια* για τη συναυλία. (αντικείμενο του ρήματος «αγόρασα»)
Ο θείος μου είναι *μουσικός*. (κατηγορούμενο του ρήματος «είναι»)
Όμως υποκείμενο, αντικείμενο ή κατηγορούμενο μπορεί να είναι και ολόκληρη πρόταση.

Όταν η πρόταση έχει θέση **υποκειμένου**, **αντικειμένου** ή **κατηγορουμένου**, <u>δε χωρίζεται ποτέ με κόμμα</u>.

- Φαίνεται *πως δεν του αρέσει η συναυλία*. (υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος «φαίνεται»)
- Ο Νίκος είπε *πως δε θα δει τη συναυλία*. (αντικείμενο του ρήματος «είπε»)
- Δεν πρέπει *να βάζεις τόσο δυνατά τη μουσική*. (υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος «πρέπει»)
- Θέλω *να ακούσω μουσική*. (αντικείμενο του ρήματος «θέλω»)

<u>όμως</u>: Θα έρθω σπίτι σου *να ακούσουμε μουσική*. (τελική πρόταση [θα έρθω με σκοπό να ακούσουμε μουσική]˙ εδώ η δευτερεύουσα (ή, αλλιώς, εξαρτημένη) πρόταση δείχνει τον σκοπό, δεν έχει θέση ούτε υποκειμένου ούτε αντικειμένου)

- Δεν ξέρω *αν θα έρθω στη συναυλία*. (Η δευτερεύουσα πρόταση που αρχίζει με το «αν» είναι πλάγια ερωτηματική και είναι αντικείμενο του ρήματος «ξέρω». *Τι είναι αυτό που δεν ξέρω;* Απάντηση: *αν θα έρθω στη συναυλία*.)

<u>όμως</u>: *Αν πας στη συναυλία*, να με πάρεις τηλέφωνο. (Εδώ η πρόταση με το «αν» είναι υποθετική: *Αν πας στη συναυλία* [= υπόθεση], τότε να με πάρεις τηλέφωνο [= απόδοση].)

- Δεν ξέρω *γιατί δε θα γίνει η συναυλία*. (Η δευτερεύουσα πρόταση που αρχίζει με το «γιατί» είναι πλάγια ερωτηματική και είναι αντικείμενο του ρήματος «ξέρω». *Τι είναι αυτό που δεν ξέρω;* Απάντηση: *γιατί δε θα γίνει η συναυλία*.)

<u>όμως</u>: Δε θα έρθει στη συναυλία *γιατί είναι άρρωστος*. (Εδώ η δευτερεύουσα πρόταση που αρχίζει με το «γιατί» είναι αιτιολογική. Η πρόταση *«γιατί είναι άρρωστος»* εξηγεί τον λόγο που δε θα έρθει στη συναυλία.)

- Δεν ξέρω *πώς θα παίξουν οι μουσικοί* (πλάγια ερωτηματική = αντικείμενο του ρήματος «ξέρω» - το «πώς» είναι με τόνο, γιατί «ρωτάει»)
- Φοβάται *μήπως χάσει την αυριανή συναυλία*. (αντικείμενο του ρήματος «φοβάται»)
- *Όποιος δεν έρθει στη συναυλία* θα χάσει! (αναφορική = υποκείμενο του ρήματος «χάσει»)
- Θα τραγουδήσω *ό,τι θέλω εγώ*. (αναφορική = αντικείμενο του ρήματος «τραγουδήσω»)
- Αυτός είναι *ό,τι θέλεις:* πιανίστας, κιθαρίστας, βιολοντσελίστας, όλα τα όργανα παίζει. (αναφορική = κατηγορούμενο του ρήματος «είναι»)

7

3. Διαβάστε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο και βάλτε κόμμα όπου χρειάζεται:

Χτες το απόγευμα ο πατέρας μου αγόρασε εισιτήρια για μια συναυλία κλασικής μουσικής. Δεν ξέραμε αν θα έρθει μαζί μας και ο μεγάλος αδερφός μου. Σκεφτόμουν ότι θα ήταν πολύ ωραία συναυλία. Λίγο πριν φύγουμε μάθαμε πως θα έρθει τελικά μαζί μας και ο αδερφός μου. Όταν βγήκαμε έξω από το σπίτι η μητέρα μου κοίταξε τον ουρανό και είπε: «Φαίνεται ότι θα βρέξει». Τη ρωτήσαμε γιατί το είπε αυτό και μας απάντησε ότι ο ουρανός είναι γεμάτος με σύννεφα. Το ταξί άργησε να έρθει και φοβήθηκα μήπως δε φτάσουμε στην ώρα μας. Φτάσαμε μπροστά στο θέατρο με δύο λεπτά καθυστέρηση. Βγήκαμε βιαστικά από το ταξί και αρχίσαμε να περπατάμε γρήγορα προς την είσοδο του θεάτρου για να προλάβουμε να μπούμε στην αίθουσα. Όταν μπήκαμε καθίσαμε στις θέσεις μας. Όλοι οι μουσικοί ήταν στη σκηνή. Ο διευθυντής της ορχήστρας σήκωσε τα χέρια του ψηλά δίνοντας έτσι το σήμα στους μουσικούς να αρχίσουν να παίζουν. Περάσαμε μια υπέροχη βραδιά ακούγοντας ωραίες μελωδίες.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

4. Σ' αυτό το κρυπτόλεξο υπάρχουν 12 κρυμμένα μουσικά όργανα. Μπορείτε να τα βρείτε;

α	ζ	ε	φ	λ	ο	γ	έ	ρ	α	ψ	ω
κ	γ	ρ	υ	π	λ	ν	ς	ο	ι	θ	ρ
ο	η	ς	σ	β	ψ	ζ	ρ	π	μ	χ	ζ
ρ	μ	π	α	γ	λ	α	μ	ά	ς	τ	υ
ν	π	ι	ρ	υ	ύ	ω	α	δ	χ	ξ	ν
τ	ο	ά	μ	β	ρ	ε	ν	ζ	χ	ε	ω
ε	υ	ν	ό	σ	α	ν	τ	ο	ύ	ρ	ι
ό	ζ	ο	ν	ε	β	ι	ο	λ	ί	ζ	ψ
ν	ο	β	ι	γ	δ	α	λ	η	θ	ρ	χ
ς	ύ	θ	κ	λ	α	ρ	ί	ν	ο	σ	ω
κ	κ	μ	α	σ	ε	ι	ν	ε	η	ς	γ
κ	ι	θ	ά	ρ	α	θ	ο	ζ	θ	λ	μ

Αναζητήστε στο λεξικό την ετυμολογία τους. Ποια προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά και ποια από άλλες γλώσσες; Βρείτε για το καθένα λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια, π.χ. *πιάνο – πιανίστας – πιανιστικός.*

Τραγούδια και στίχοι

Αν όλα τα παιδιά της γης

Αν όλα τα παιδιά της γης
πιάναν γερά τα χέρια
κορίτσια, αγόρια στη σειρά
και στήνανε χορό,
ο κύκλος θα γινότανε
πολύ πολύ μεγάλος
κι ολόκληρη τη γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

Αν όλα τα παιδιά της γης
φώναζαν τους μεγάλους
κι αφήναν τα γραφεία τους
και μπαίναν στον χορό,
ο κύκλος θα γινότανε
ακόμα πιο μεγάλος
και δυο φορές τη γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

Θα 'ρχόνταν τότε τα πουλιά,
θα 'ρχόνταν τα λουλούδια,
θα 'ρχότανε κι η Άνοιξη
να μπει μες στον χορό
κι ο κύκλος θα γινότανε
ακόμα πιο μεγάλος
και τρεις φορές τη γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

στίχοι: Γ. Ρίτσος

Τα μικρά παιδιά

Τα μικρά παιδιά,
τα μικρά παιδιά,
που κρατούνε στο χέρι τους
σαν τον ήλιο τον χάρτινο
τις ελπίδες μας...

Τα μικρά παιδιά,
τα μικρά παιδιά,
που μπερδεύουν τα λόγια τους,
που μιλούν με νοήματα
στα παιχνίδια τους.

Μες σε κήπους και χώματα
με λουλούδια ή λάσπη
έναν κόσμο ζουν,
τον πιο όμορφο.

Τα μικρά παιδιά,
τα μικρά παιδιά
που κρατούνε στο χέρι τους
σαν τον ήλιο το χάρτινο
τις ελπίδες μας...

Ένα φύλλο ή μια μέλισσα,
ένα τόπι ή μια βέργα
γίνονται αυτοκίνητα, χαρά,
κόσμος, ζωή.

Τα μικρά παιδιά,
τα μικρά παιδιά,
που κρατούνε στο χέρι τους
σαν τον ήλιο τον χάρτινο
τις ελπίδες μας...

Δυο κουτιά σπίρτων γίνηκαν
ο σταθμός και τα τρένα,
που μπορούνε να φτάσουνε
στην άκρη της γης.

Τα μικρά παιδιά,
τα μικρά παιδιά
που κρατούνε στο χέρι τους
σαν τον ήλιο τον χάρτινο
τις ελπίδες μας...

στίχοι και μουσική: Αρλέτα

7

Μια βραδιά στο Πόρτο Λίλι

Μια βραδιά στο Πόρτο Λίλι,
στα δρομάκια τα παλιά
αντηχήσανε κιθάρες,
μαντολίνα και βιολιά.

Κι όλοι οι παιδικοί μου φίλοι
μια βραδιά στο Πόρτο Λίλι
κάνανε μαζί βαρκάδα
στη μεγάλη φεγγαράδα.

Μια βραδιά στο Πόρτο Λίλι,
μια ζεστή, γλυκιά βραδιά
έτρεξα στην προκυμαία
να φωνάξω τα παιδιά.

Κι όλοι οι παιδικοί μου φίλοι
μια βραδιά στο Πόρτο Λίλι
γίνανε άστρα και μπαλόνια,
τρεχαντήρια και τριζόνια.

Μια βραδιά στο Πόρτο Λίλι,
στα δρομάκια τα παλιά
αντηχήσανε κιθάρες,
μαντολίνα και βιολιά.

στίχοι: Μ. Κριεζή

1. Οι στίχοι των τριών ποιημάτων μιλούν για τα παιδιά. Τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά σύμφωνα με τους ποιητές;

- Όταν πιάσουν γερά τα χέρια και στήσουν χορό;
- Όταν κρατήσουν στα χέρια τους τις ελπίδες των μεγάλων;
- Όταν μαζευτούν μια ζεστή βραδιά στο Πόρτο Λίλι;

Διαβάστε από το **Ανθολόγιο** το απόσπασμα από το βιβλίο του Π. Καλιότσου *Ένα σακί μαλλιά*, σελ. 112. Τι κάνουν τα παιδιά σ' αυτή την ιστορία;

2. Ποιες εικόνες χρησιμοποιούν οι ποιητές στα παραπάνω τραγούδια; Να αποδώσετε με ένα σχέδιο ή σκίτσο αυτή που σας αρέσει περισσότερο. Να της δώσετε έναν τίτλο και να την κρεμάσετε στην τάξη.
Γράψτε με καλλιγραφικά γράμματα το αγαπημένο σας τραγούδι σε μια κόλλα χαρτί. Μαζέψτε όλα τα χαρτιά, συρράψτε τα και δημιουργήστε ένα λεύκωμα της τάξης. Τοποθετήστε το στη βιβλιοθήκη της τάξης σας.
Σκεφτείτε και διαλέξτε ένα από τα αγαπημένα σας τραγούδια. Γιατί διαλέξατε αυτό το τραγούδι; Γράψτε την απάντηση στο τετράδιό σας μέσα σε δέκα το πολύ γραμμές.

3. Στα κείμενα των τραγουδιών θα βρείτε χρωματισμένες κάποιες λέξεις. Τι κοινό έχουν μεταξύ τους; Υπάρχει κάποια που διαφέρει και γιατί;

μουσική

4. Στα παραπάνω τραγούδια συναντήσατε λέξεις σε **-ία**, **-ιά** και **-εία**. Θυμάστε γιατί άλλοτε έχουμε **ι** και άλλοτε **ει**;

η πολιτ__α (από αρχαία λέξη, που σχηματίστηκε από το ρήμα *πολιτεύω* - σήμερα υπάρχει μόνο το *πολιτεύομαι*) => θυμάμαι: ρήμα σε **-εύω** σχηματίζει θηλυκό ουσιαστικό σε **-εία**, π.χ. *γοητεύω - γοητεία*, *μαγεύω - μαγεία*, *μαντεύω - μαντεία*
η πλατ__α (αρχαία λέξη, που ήταν επίθετο: *πλατύς*, *πλατεία*, *πλατύ* - τώρα το θηλυκό *πλατεία* είναι ουσιαστικό [από τη φράση *πλατεία οδός* = πλατύς δρόμος] και το επίθετο έγινε *πλατιά* και γράφεται με **ι**)
η αλήθ__α (αρχαία λέξη), όπως και *ασθένεια, διάρκεια, συνήθεια*, που σχηματίστηκαν από επίθετα σε -ης: *αληθής, ασθενής, διαρκής, συνήθης*
η κοινων__α (αρχαία λέξη, που σχηματίστηκε από το ρήμα *κοινωνώ*, όπως και η *επιθυμία* από το *επιθυμώ*)
η βραδ__ά (αρχαία λέξη, που ήταν επίθετο: *βραδύς*, *βραδεία*, *βραδύ* [αργός] - η *βραδιά* προέρχεται από τη φράση *βραδεία ώρα*)

εικονογράφηση Σπύρου Γούση για το βιβλίο *Το εργαστήρι της μουσικής*

7

Μουσική και άλλες τέχνες

PABLO PICASSO
«Τρεις μουσικοί»

RENE MAGRITTE, «Η λαϊκή γιορτή»

Γ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ, «Κοπέλα με άρπα»

1. Μπορείτε να περιγράψετε τις εικόνες που ζωγράφισαν οι παραπάνω ζωγράφοι; Γιατί πιστεύετε ότι διάλεξαν αυτό το θέμα; Τι ήθελαν να δείξουν; Ζωγραφίστε κι εσείς μια εικόνα με θέμα σχετικό με τη μουσική.

2. Διαλέξτε έναν από τους παραπάνω πίνακες ή κάποιον δικής σας επιλογής. Με τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σας δημιουργεί μπορείτε να συνθέσετε ένα δικό σας ποίημα ή μια μικρή ιστορία. Μπορείτε να αρχίσετε κάπως έτσι:
Τρεις μουσικοί
με άρπα, κιθάρα και βιολί...

Μαθαίνω περισσότερα για τη μουσική

Γραμματικάκη Μαριβίτα, *Το νησί της αρμονίας*, εκδ. «Η δυναμική της επιτυχίας», Αθήνα, 2003.

Γρηγορίου Μιχάλης, *Μουσική για παιδιά και για έξυπνους μεγάλους*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1994.

Θεοδωράκη Μάρω, *Η Πιπίτσα ταξιδεύει*, εκδ. Διάπλαση, Αθήνα, 2004.

Κυνηγού-Φλάμπουρα Μαρία, *Λαϊκά μουσικά όργανα του κόσμου*, εκδ. Ακρίτα, Αθήνα, 1998.

Μουσική, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, 1996.

Μουσικό εργαστήρι, επίπεδο 1, 2, 3, 4, 5, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1985.

Μυράτ Γιάννα, *Για πάντα μαζί*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2003.

Σακελλαρίδης Γιώργος, *Μουσική και χρώμα*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1996.

Τα μουσικά όργανα παλιά και νέα, MOS Πωλήσεις ΕΠΕ, Αθήνα, 1996.

Χούνος Νέστορας, *Ο κόσμος της μουσικής*, εκδ. Άγκυρα, Αθήνα, 2002.

Ανθολόγιο: *Λιανοτράγουδα*, σελ. 232

Διορθώνω το γραπτό μου

Κάθε φορά που γράφω ένα κείμενο το ξαναδιαβάζω. Προσέχω όλα τα παρακάτω και διορθώνω όσα χρειάζεται. (Μπορεί να χρειαστεί να ξαναγράψω κάποια μέρη του κειμένου μου.)

1. Ποιος ήταν ο σκοπός μου; Τον πέτυχα; (*Συμβουλευτείτε τα σημεία που προτείνονται για ανάπτυξη* ***στην εκφώνηση της εργασίας παραγωγής γραπτού λόγου***.)
2. Τι μου άρεσε περισσότερο απ' όσα έγραψα;
3. Τι θα μπορούσα να έχω γράψει καλύτερα; Πώς μπορώ να το γράψω τώρα;
4. Τι θα μπορούσα να γράψω ακόμα;
5. Θα καταλάβουν το κείμενο οι συμμαθητές μου;
6. Ποια σημεία θα τους αρέσουν περισσότερο και ποια λιγότερο;
7. Οργάνωσα το γραπτό μου σε παραγράφους;
8. Πώς είναι η ορθογραφία; Χρησιμοποίησα το λεξικό μου;
9. Χρησιμοποίησα σωστά τις τελείες και τα κόμματα;
10. Χρησιμοποίησα πολλές διαφορετικές λέξεις ή χρησιμοποίησα πολλές φορές τις ίδιες λέξεις;
11. Πώς είναι η εμφάνιση του γραπτού μου; Μπορεί να το διαβάσει κανείς εύκολα;

Ενότητα 8

Χριστούγεννα

Το χιόνι γέμισε μ' ασήμι τη γη
που απ' το ποτήρι του ουρανού έχει χυθεί.
Και μες σε τούτη τη νυχτιά την ιερή
τα μάτια οι άνθρωποι σηκώνουν ψηλά
να δουν μια ευχή γραμμένη καθαρά
ελπίδα κι ειρήνη στη γη και χαρά.
Κι ενώ οι καμπάνες χαρμόσυνα ηχούν,
τον Χριστό που εγεννήθη οι πιστοί προσκυνούν
και το θαύμα της γέννησης όλοι υμνούν.
Στη φάτνη ολόχρυσο του άστρου το φως
σκορπίζεται απλόχερα με τραγούδι γλυκό
και σκίζει τα ουράνια το καμπαναριό.

Faith Baldwin (μετάφρ. Άννα Παπασταύρου)

εικονογράφηση Miriam Monnier για το βιβλίο *Ο μικρός άγγελος και ο κυρ Λαγός*, εκδ. Πατάκη

- Ποιες εικόνες δημιουργεί το ποίημα; Υπογραμμίστε τους στίχους που περιγράφουν εικόνες.
- Ποια είναι η σημασία της νύχτας των Χριστουγέννων για τους χριστιανούς;
- Ποιο είναι το μήνυμα των Χριστουγέννων για όλο τον κόσμο;

8

Χριστουγεννιάτικο δώρο

Πολλοί, όταν μιλάνε για τα Χριστούγεννα, έχουν στον νου τους ένα ζεστό, στολισμένο γιορταστικό δωμάτιο, μ' ένα τραπέζι φορτωμένο άφθονες και λαχταριστές λιχουδιές, γεμάτο με χαρούμενους ανθρώπους, που αλλάζουν ευχές και δώρα, καθώς ακούγονται τα κάλαντα από τρυφερές παιδικές φωνές.

Για τον μικρό Άντη όμως αυτά τα Χριστούγεννα ήταν πολύ διαφορετικά. Ούτε ελατοκορφές στολισμένες με κεράκια και χρυσωπές γυάλινες μπάλες ούτε τζάκι απ' όπου να ξεχύνεται το άρωμα του ρετσινιού κι η θαλπωρή του πευκοκούτσουρου που καίγεται ούτε γεμιστή με κάστανα γαλοπούλα ούτε καινούρια ρούχα και παιχνίδια. Για μοναδικό δώρο είχε πάρει μια αλλαξιά με μεταχειρισμένα ρούχα.

Ζούσε με τη μητέρα του και άλλες οικογένειες μέσα σε αντίσκηνα, ανίκανα να εμποδίσουν τον άνεμο και τη βροχή να τους περονιάζουν. Στο σχολείο έκανε παρέα με μερικούς συμμαθητές του, προσφυγόπουλα σαν τον ίδιο. Μα νοσταλγούσε τους παλιούς φίλους των ευτυχισμένων ημερών. Η μεγάλη καταστροφή τούς είχε σκορπίσει και τους είχε κάνει να χαθούν. Οι νέοι του σύντροφοι ήταν, όπως ο ίδιος, συγκρατημένοι και διστακτικοί στα παιχνίδια και σε όλες τις εκδηλώσεις, λες και προσπαθούσαν μάταια να ξεδιαλύνουν σε τι είχαν φταίξει και τους τιμώρησαν με σκληρό τρόπο. Για τον μικρό Άντη όμως υπήρχε μια παραπανίσια απώλεια. Στον πόλεμο, που τόσο αναπάντεχα είχε σαρώσει τη χώρα, είχε χαθεί ο πατέρας του...

Την παραμονή των Χριστουγέννων ο Άντη καθόταν μόνος. Η μητέρα είχε πάει να πάρει λίγα τρόφιμα, που η κυβέρνηση μοίραζε για τις γιορτές στους πρόσφυγες απ' τη βοήθεια του ΟΗΕ. Άρχισε να ζωγραφίζει φιγούρες από την αναπαράσταση της Γέννησης: τον Ιωσήφ, τον Χριστό, τη Μαρία, τους Μάγους, τα ζώα, τους αγγέλους. Τι λογής πλάσματα ήταν αλήθεια οι άγγελοι; Τους έβλεπε συχνά ζωγραφιστούς, μα έναν πραγματικό δεν έτυχε ποτέ να ανταμώσει. Απορροφημένος από τις σκέψεις του, δεν άκουσε...

Κ. Τζάμαλη, *Χριστουγεννιάτικο δώρο* (διασκευή)
από το βιβλίο *Διηγήματα Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιάς και Φώτων*,
(ανθολόγ. Χ. Σακελλαρίου), εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1985

Τα Χριστούγεννα είναι μια γιορτή με έντονο το στοιχείο της παράδοσης. Οι ιστορίες, τα τραγούδια και όλα τα έθιμα του δωδεκαημέρου συγκινούν τους μεγάλους και γεμίζουν χαρά τα παιδιά.

- Ο Άντη δεν μπορεί να ζήσει τη μαγεία των Χριστουγέννων. Γιατί;
- Ποια μπορεί να είναι η πατρίδα του;
- Ποια νομίζετε ότι είναι τα συναισθήματα των παιδιών που δεν μπορούν να χαρούν τις γιορτινές αυτές μέρες;
- Ποιο να είναι το τέλος αυτής της ιστορίας; Τι νομίζετε; Πήρε χαρά ο Άντη με ένα απρόσμενο χριστουγεννιάτικο δώρο;
- Εσείς τι δώρο θα του κάνατε ή πώς αλλιώς θα του δείχνατε την αγάπη σας;

Χριστούγεννα

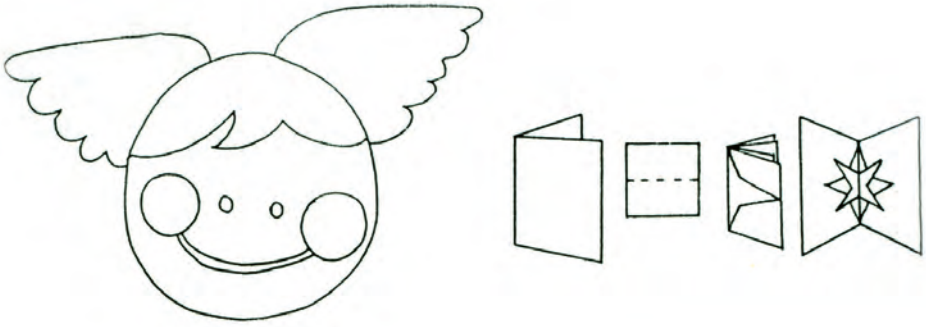

Ευαγγελία Φραγκουλάκη - Κων/νος Τσιμπουκάκης,
Ιδέες για το μάθημα της χειροτεχνίας, Αθήνα, 1991

Γράψτε τις ευχές σας (αν θέλετε και με μορφή ποιήματος) στις κάρτες που κατασκευάσατε και στείλτε τες σε φίλους και συγγενείς. Μπορείτε ακόμα να στείλετε κάρτες σε παιδιά που μεγαλώνουν σε ορφανοτροφεία και σε παιδιά που βρίσκονται σε νοσοκομεία. Θα χαρούν πολύ αν λάβουν τις ευχές σας και την αγάπη σας με τις αυτοσχέδιες κάρτες σας.

8

Φρικαντέλα, η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα

Ήτανε κάποτε μια μάγισσα που τη λέγανε Φρικαντέλα Ζαρζουέλα Σαλμονέλα Στρυφνίνη. Η Φρικαντέλα ήταν κακιά. Τόσο κακιά, που μισούσε αφάνταστα όλα τα καλά. Ακόμα και τις λέξεις που είχανε τις συλλαβές «καλά», κι αυτές τις μισούσε. Για να σας δώσω να καταλάβετε, η μάγισσα Φρικαντέλα δεν έτρωγε ποτέ καλαμαράκια. Έτρωγε μόνο κακαμαράκια. Και στο σπίτι της δεν είχε ούτε καλάθια ούτε μπουκαλάκια. Είχε μόνο κακάθια και μπουκακάκια. Και δεν πήγαινε ποτέ εκδρομή στα Καλάβρυτα. Πήγαινε κάθε χρόνο στα Κακάβρυτα. Και δε χόρευε ποτέ καλαματιανό. Χόρευε μόνο κακαματιανό. Και, βέβαια, δεν της αρέσανε καθόλου τα παραμύθια με καλό τέλος. Έκλεβε από τα παιδιά τα βιβλία με καλό τέλος, έκοβε την τελευταία σελίδα και στη θέση της έβαζε ένα κακό τέλος...

Αλλά πιο πολύ απ' όλα η μάγισσα Φρικαντέλα μισούσε τα κάλαντα. Δεν ήθελε να ακούει καθόλου κάλαντα. Ήθελε να ακούει μόνο κάκαντα.

Μια μέρα, λοιπόν, παραμονή Πρωτοχρονιάς ήταν, η Φρικαντέλα ζύμωνε κουλουράκια με μαγική μαγιά που όποιος τα έτρωγε μεταμορφωνόταν σε σαπουνόφουσκα, όταν άκουσε χαρούμενες φωνές. Ήταν τα παιδιά της γειτονιάς που χτυπούσαν τα τριγωνάκια τους και τραγουδούσαν τα κάλαντα. «Αρχιμηνιά κι Αρχιχρονιά, ψιλή μου δεντρολιβανιά...» Η μάγισσα βγήκε στο μπαλκόνι της και έμπηξε τις φωνές: «Σκασμός, σκουπιδόπαιδα! Αν δε σταματήσετε να λέτε τα κάλαντα, θα το μετανιώσετε πικρά!». Ήταν τώρα έξω φρενών. «Τι να κάνω άραγε για να τα τιμωρήσω;» σκεφτόταν. «Το βρήκα! Θα τα μεταμορφώσω τώρα αμέσως σε βατραχάκια!» Κούνησε πέρα δώθε το μαγικό της ραβδί και μεταμόρφωσε όλα τα παιδιά σε βρεγμένα βατραχάκια. Αλλά αυτά συνέχισαν να κοάζουν με κέφι τα κάλαντα. Πεισμάτωσε και τα μεταμόρφωσε σε γατούλες, αλλά αυτά συνέχισαν να νιαουρίζουν χαδιάρικα τα κάλαντα. Θυμωμένη, με το μαγικό της ραβδί συνέχισε και τα έκανε κατσικάκια, παπάκια, αγελαδίτσες, γαϊδουράκια, αλλά αυτά συνέχισαν με πείσμα να τραγουδούν μελωδικά τα κάλαντα.

Απογοητευμένη καθώς ήταν, αποφάσισε να τα ξανακάνει παιδιά, αλλά να κλέψει τις φωνές τους. «Να δούμε μετά πώς θα τραγουδάνε τα κάλαντα χωρίς φωνές» σκέφτηκε. Το 'πε και το 'κανε. Κούνησε κυματιστά το μαγικό ραβδί της και τους έκλεψε τις φωνές και τις φυλάκισε μέσα σε μαγικά μπαλόνια. Σε ροζ μπαλόνια τις φωνές των κοριτσιών και σε γαλάζια των αγοριών. Έτσι, λοιπόν, τα παιδιά έμειναν άφωνα. Ούτε να τραγουδήσουν μπορούσαν ούτε να μιλήσουν ούτε να γελάσουν ούτε να παραπονεθούν. Μόνο να ψιθυρίσουν, κι αυτό τόσο σιγανά, που μόλις ακουγόντουσαν.

Όταν βράδιασε, τα παιδιά πήγανε στο πέτρινο κάστρο της μάγισσας για να βρούνε τις κλεμμένες φωνές τους. Με δυσκολία κατόρθωσαν να μπουν στο στοιχειωμένο κάστρο. Εκεί είδαν τη μάγισσα να

κοιμάται ροχαλίζοντας. Παρ' όλο που η μάγισσα κοιμόταν του καλού καιρού, κρατούσε σφιχτά στο χέρι της τα μπαλόνια με τις φωνές των παιδιών. Στο κομοδίνο της βρισκόταν το μαγικό ραβδί της. Τα παιδιά κλέβουν το ραβδί και με τα αγκάθια του σκαντζόχοιρου σπάνε τα μπαλόνια. Από την πολλή φασαρία η Φρικαντέλα ξυπνάει και βλέπει μπροστά της τα παιδιά. Αρχίζει να τσιρίζει κι αυτά της λένε ότι θέλουν να της πουν τα κάλαντα. Ψάχνει να βρει το ραβδί της για να τα μεταμορφώσει, αλλά πουθενά. Το βλέπει στα χέρια των παιδιών κι αυτά της υπόσχονται ότι θα της το δώσουν εάν κάτσει φρόνιμα και ακούσει με κατάνυξη τα κάλαντα όπως τα λένε στην Πελοπόννησο, στην Κρήτη, στην Κύπρο, στην Κέρκυρα, στη Θεσσαλία, στη Μακεδονία και στη Μυτιλήνη.

Έτσι, τα παιδιά τραγουδούσαν όλο το βράδυ στη μάγισσα τα κάλαντα. Κάλαντα μικρά και κάλαντα μεγάλα, κάλαντα από μέρη μακρινά και από μέρη κοντινά, κάλαντα σημερινά και αλλοτινά. Όταν τελείωσαν και τα τελευταία, ξημέρωνε πια. Τα παιδιά έδωσαν στη μάγισσα το μαγικό ραβδί της. «Όχι» είπε «δεν το θέλω, καθόλου δεν το θέλω!» «Δε θέλεις το ραβδί σου; Τι θέλεις τότε;» ρώτησαν απορημένα. «Να ερχόσαστε κάθε Χριστούγεννα και κάθε Πρωτοχρονιά να μου λέτε τα κάλαντα. Τώρα που αναγκάστηκα να τα ακούσω, κατάλαβα πόσο όμορφα είναι». Από τότε η μάγισσα άλλαξε και άρχισαν να της αρέσουν όχι μόνο τα κάλαντα αλλά και όλα τα καλά πράγματα.

Ευγένιος Τριβιζάς, *Φρικαντέλα, η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα*,
εκδ. Καλέντης, Αθήνα, 2003 (διασκευή)

Τα παιδιά του παραμυθιού, μετά από πολλές δυσκολίες, κατάφεραν, αφού είπαν τα κάλαντα στη Φρικαντέλα, να την ημερέψουν. Γιατί; Τι επίδραση είχαν τα κάλαντα στην ψυχή της Φρικαντέλας;

Όταν γυρίσετε στο σχολείο από τις χριστουγεννιάτικες διακοπές, γράψτε ένα κείμενο απαντώντας στις ερωτήσεις:

- Ποιας περιοχής της πατρίδας μας ήταν τα κάλαντα που είπατε;
- Με ποια παρέα τα είπατε;
- Χρησιμοποιήσατε κι άλλα μουσικά όργανα εκτός από τα τρίγωνά σας;
- Σας πρόσφεραν μόνο χρήματα ή και γλυκίσματα;
- Πώς σκέφτεστε να ξοδέψετε τα χρήματα που μαζέψατε;
- Πήρατε χαρά λέγοντας τα κάλαντα και γιατί;

8

Χριστουγεννιάτικα κάλαντα Πελοποννήσου

Χριστούγεννα, Πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή του χρόνου,
για βγάτε, διέτε, μάθετε πως ο Χριστός γεννιέται.
Γεννιέται κι ανατρέφεται στο μέλι και στο γάλα.
Το μέλι τρών' οι άρχοντες, το γάλα οι αφεντάδες
και το μελισσοβότανο το λούζονται οι κυράδες.
Κυρά καμαροτράχηλη, κυρά γαϊτανοφρύδα.
Κυρά μου, όταν στολίζεσαι να πας στην εκκλησιά σου,
κάνεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι αγκάλη
και τον καθάριο Αυγερινό τον κάνεις δαχτυλίδι.
Εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε,
μόνο σας αγαπούσαμε κι ήρθαμε να σας δούμε.
Δώστε μας τον κόκορα, δώστε μας και την κότα,
δώστε μας και πέντ' έξι αυγά να πάμε σ' άλλη πόρτα.
Εδώ που τραγουδήσαμε πέτρα να μη ραΐσει
και ο νοικοκύρης του σπιτιού πολλούς χρόνους να ζήσει.

Χριστουγεννιάτικα κάλαντα Κέρκυρας

Σήμερα Μάγοι έρχονται στη χώρα του Ηρώδη
και ο Ηρώδης ταραχθείς έγινε θηριώδης.
Κράζει τους Μάγους και ρωτά: «Μάγοι, πού θε να πάτε;».
«Εις Βηθλεέμ το σπήλαιον, την πόλιν την αγίαν
που εκεί γεννάει το Χριστό η Δέσποινα Μαρία».

Αγιοβασιλιάτικα κάλαντα Καππαδοκίας, Μυτιλήνης

Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά κι αρχή του Γεναρίου.
Αρχή που βγήκεν ο Χριστός στη γη να περπατήσει.
Ερουρέμ, έρου τεριρέμ.
Περπάτησε, χαιρέτησε όλα τα ζευγαράκια
κι ο πρώτος ο χαιρετισμός ήταν Άγιος Βασίλης:
«Άγιε Βασίλη μ', δέσποτα, πόσα σπυράκια σπέρνεις;».
«Σπέρνω σιτάρι δώδεκα, κριθάρι δεκαπέντε,
έχω και ρόδι δεκαοχτώ κάτω στο περιβόλι.
Κι εκείνο μού το φάγανε περδίκια και λαγούδια».
Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού χρόνους πολλούς να ζήσει.

Τα Χριστούγεννα στον κόσμο

Πολωνία

Η παραμονή των Χριστουγέννων ονομάζεται Γιορτή του Αστεριού. Εκείνη την ημέρα πολλοί ετοιμάζουν ένα ειδικό γεύμα και κάθονται στο τραπέζι όταν το πρώτο αστέρι βγει στον ουρανό. Στη συνέχεια τραγουδούν τα κάλαντα και ανάβουν κεριά. Σε μερικά σπίτια, τα αγόρια ντύνονται σαν τους τρεις μάγους και προσφέρουν τα δώρα.

Μεξικό

Στο Μεξικό οι άνθρωποι διασκεδάζουν πολύ! Οι γιορτές αρχίζουν στις 16 Δεκεμβρίου με την αναπαράσταση της άφιξης της Μαρίας και του Ιωσήφ στη Βηθλεέμ. Στη συνέχεια, ο κόσμος συγκεντρώνεται στα σπίτια, όπου πάντα υπάρχει μια φάτνη σε μια γωνιά, και γιορτάζουν. Αυτό επαναλαμβάνεται σε διαφορετικό σπίτι κάθε νύχτα, μέχρι τα Χριστούγεννα.

Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία

Στην Αυστραλία και στη Νέα Ζηλανδία τα Χριστούγεννα πέφτουν κατακαλόκαιρο. Γι' αυτό και τα κάλαντα μιλούν για ήλιο και όχι για χιόνι. Πολλοί τρώνε το χριστουγεννιάτικο γεύμα σε πικνίκ στην παραλία, αλλά υπάρχουν και αρκετοί άλλοι που απολαμβάνουν ένα παραδοσιακό γεύμα με γαλοπούλα.

Καναδάς

Στο Μόντρεαλ κάθε χρόνο γίνεται η μεγάλη παρέλαση του Αϊ-Βασίλη, ο οποίος μέσα σε άρμα «πετάει» πάνω από τα έκπληκτα μάτια των παιδιών. Το έθιμο προτείνει στα παιδιά να αφήνουν μπροστά στο τζάκι γάλα και μπισκότα για τον Αϊ-Βασίλη.

Γαλλία, Ουγγαρία, Ελλάδα την ημέρα των Φώτων

Στη Γαλλία τη μέρα των Θεοφανίων φτιάχνουν μια πίτα και μέσα στη ζύμη κρύβουν ένα φλουρί. Όποιος βρει το φλουρί ονομάζεται βασιλιάς ή βασίλισσα.

Στην Ουγγαρία τη μέρα αυτή τα παιδιά μεταμφιέζονται σε μάγους και μεταφέρουν τη φάτνη από πόρτα σε πόρτα ζητώντας ένα μικρό φιλοδώρημα.

Στη χώρα μας ρίχνουμε τον σταυρό στη θάλασσα για να τον πιάσει ο καλύτερος και γρηγορότερος κολυμβητής.

Εικόνες των Χριστουγέννων, εκδ. Modern Times, Αθήνα, 1999

Τη μέρα της χριστουγεννιάτικης γιορτής στο σχολείο (ή όποια άλλη στιγμή αποφασίσετε με τον δάσκαλο ή τη δασκάλα σας) μπορείτε να ασχοληθείτε με ζαχαροπλαστική! Φτιάξτε τον κορμό με μπισκότα από την παρακάτω συνταγή ή όποιο άλλο γλυκό είναι εύκολο για σας. Επίσης μπορείτε να γράψετε ένα δικό σας φυλλάδιο με συνταγές άλλων γλυκισμάτων ή παραδοσιακών φαγητών που θα σας δώσουν συμμαθητές σας ή οι παππούδες σας από άλλες χώρες ή από άλλες περιοχές της Ελλάδας. Ένα αντίγραφο αυτού του φυλλαδίου να το αφήσετε στη βιβλιοθήκη του σχολείου σας. Μην ξεχάσετε να σημειώσετε τον τόπο προέλευσης της κάθε συνταγής, αλλά και τον τίτλο που θα δώσετε στο φυλλάδιο.

8

Χριστουγεννιάτικος κορμός με μπισκότα

Αυτή η συνταγή είναι απλή και γρήγορη. Η ποσότητα των υλικών σού επιτρέπει να φτιάξεις έναν κορμό για τέσσερα άτομα.

Εικόνες των Χριστουγέννων, εκδ. Modern Times, Αθήνα, 1999

Το δάσος που ταξίδευε

Ήταν ένα δάσος με έλατα που είχε πια βαρεθεί να είναι δάσος. Για την ακρίβεια, είχε αρχίσει να βαριέται από τότε που οι νεράιδες μάζευαν τα μαγικά ραβδιά τους, τους σάκους με τη μαγική χρυσόσκονη και, τέλος πάντων, όλα τα μαγικά τους σύνεργα, κι έφευγαν μια μια γι' αλλού, έτσι, χωρίς λόγο κι αφορμή. Και τα πουλιά όλο και πιο σπάνια φτεροκοπούσαν στα κλαριά του, ώσπου σταμάτησαν ολότελα να έρχονται. Όσο για τους ανθρώπους, αυτοί ούτε καν υποψιάζονταν ίσως πως υπήρχε. Τόσο απόμακρα είχε φυτρώσει το δάσος με τα έλατα.

Πλησίαζαν τα Χριστούγεννα, και τα έλατα βαρυγκωμούσαν για την άχαρη τύχη που τους έλαχε τρίζοντας παράξενα τα κλαριά τους. Α, να μπορούσαν, λέει, να ταξίδευαν, να έβλεπαν πολιτείες, κόσμο! Ούτε ένα παιδί δεν είχαν δει ποτέ τους, ούτε μια καμινάδα να καπνίζει, ούτε ένα κοχύλι μικρούλι τόσο δα. Επειδή όμως το ήξεραν πως τα δέντρα μένουν ακίνητα, όλο και πιο πολύ φούντωνε η επιθυμία τους για ταξίδια μακρινά. Είχαν ακουστά για κείνα τα έλατα στα γιορτινά σαλόνια, με τα κλαριά τους φορτωμένα λαμπιόνια και παιχνίδια, μα δεν τα ζήλευαν και πολύ, γιατί σαν τέλειωναν οι γιορτές ξεραίνονταν πεταμένα στον δρόμο. Όχι, καθόλου δεν τα ζήλευαν...

Χριστούγεννα

Μια από κείνες τις νύχτες ήχησαν γλυκά κοντά στο δάσος με τα έλατα τρία καμπανάκια, ντρίγκι, ντριν, ντραν. Ήταν το χρυσό το καμπανάκι, το ασημένιο και το χάλκινο στο έλκηθρο του Αϊ-Βασίλη. Πήγαινε από Κίνα στην Ευρώπη για να μαζέψει ο Αϊ-Βασίλης τα πρωτοχρονιάτικα δώρα. Σταμάτησε να ξαποστάσει λίγο, και το λίγο έγινε πιο πολύ γιατί, καθώς άκουσε τα παραπονιάρικα τριξίματα, πήρε την απόφαση να κάνει κάτι και για τα έλατα που είχαν φυτρώσει τόσο απόμακρα. Και του ήρθε μια φαεινή ιδέα! Από καιρό σκόπευε να αλλάξει το κόκκινο παλτό του με την άσπρη γούνα. Δεν ήταν μόνο που το είχε βαρεθεί, το ίδιο χρόνια και χρόνια, αλλά, να, είχε αρχίσει να παλιώνει κιόλας, κι εκεί στον γιακά και στα μανίκια είχε μετρήσει ο Αϊ-Βασίλης πέντ' έξι τρύπες. Σκέφτηκε, λοιπόν, πως, αν μίκραιναν τα έλατα και κόλλαγαν στο καινούριο του παλτό, κι αυτός θα φόραγε, επιτέλους, κάτι πιο πρωτότυπο κι εκείνα τις γιορτινές μέρες θα ταξίδευαν μαζί του σ' ολόκληρη τη γη, απ' άκρη σ' άκρη.

Κι έτσι έγινε. Μίκρυναν τα έλατα, μίκρυναν κι άλλο, κι άλλο, κι ήρθαν και κόλλησαν στο καινούριο παλτό του Αϊ-Βασίλη. «Να ξεκινήσει το έλκηθρο!» πρόσταξε εκείνος.

Σε μια και μόνη μέρα ταξίδεψαν τα έλατα σε τριακόσιες δυο πολιτείες, σ' έξι χιλιάδες πεντακόσια δώδεκα χωριά, συνάντησαν αμέτρητα παιδιά κι άκουσαν τα κάλαντα σ' εκατό διαφορετικές γλώσσες. Την άλλη μέρα είδαν κι άκουσαν ακόμη πιο πολλά. Έτσι κυλούσαν οι μέρες, με το έλκηθρο μια να πετάει πάνω από θάλασσες, και μια να τρέχει σε χιονισμένες πεδιάδες και βουνά. Περνώντας το έλκηθρο από ένα χωριό στην έρημο Σαχάρα, είπε το πιο γέρικο απ' τα έλατα: «Εγώ θα μείνω εδώ, μου φτάνουν όσα είδα κι άκουσα». Γλίστρησε απ' το παλτό του Αϊ-Βασίλη και διάλεξε να ριζώσει καταμεσής σε μια κατάξερη πλατειούλα. Κι επειδή οι πιο πολλοί δεν είχαν δει ποτέ τους δέντρο, το γέρικο έλατο πέρασε ζωή χαρισάμενη.

Χρήστος Μπουλώτης, *Επτά ιστοριούλες γιορτινές και παράξενες, επτά*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1998

Φανταστείτε ότι είστε έλατα στο παλτό του Αϊ-Βασίλη. Γράψτε ένα κείμενο απαντώντας στις ερωτήσεις:

- Σε ποιες χώρες θα θέλατε να ταξιδέψετε;
- Πού θα θέλατε να «ριζώσετε»;
- Σε ποιου συγγραφέα την αυλή θα θέλατε να «φυτρώσετε»;
- Θα ταξιδεύατε σε έναν άλλο πλανήτη; Αν ναι, σε ποιον και γιατί;
- Τι δώρα θα δίνατε στα παιδιά; Βιβλία, παιχνίδια ή ίσως και τρόφιμα ή φάρμακα, αν ήταν αναγκαίο;
- Δώστε έναν δικό σας τίτλο στο κείμενό σας, όπως, π.χ., «Η τάξη που ταξίδευε».

Διαβάστε στο **Ανθολόγιο**: *Τα Χριστούγεννα του Τα Κι Κο*, της Ει. Μάρρα, σελ. 164.

8

Μαθαίνω περισσότερα για τα Χριστούγεννα

Άντερσεν Χανς Κρίστιαν, *Το κοριτσάκι με τα σπίρτα*, μετάφρ. Μ. Νίλσεν, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1996.

Βασιλάκη Πόλυ – Ηλιόπουλος Βαγγέλης, *Που Χριστούγεννα σημαίνει*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1998.

Έρχονται Χριστούγεννα, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 1999.

Ζαχαρενάκης Κυριάκος, *Κάλαντα και παράδοση του Δωδεκαημέρου*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1999.

Θειοπούλου Μαρία, *Ο μυλωνάς και τα καλικατζαράκια*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1991.

Λάγκερλεφ Σέλμα, *Τα χριστουγεννιάτικα τριαντάφυλλα*, μετάφρ. Λ. Τσεκούρα, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1989.

Λουκάτος Δημήτρης, *Χριστουγεννιάτικα και των γιορτών*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1997.

Μαρμαρά-Δαγιόγλου Νανά, *Το όνειρο των Χριστουγέννων*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1999.

Ντίκενς Κάρολος, *Ο γρύλος στο τζάκι*, μετάφρ. Φ. Κονδύλης, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1992.

Ντίκενς Κάρολος, *Χριστουγεννιάτικη ιστορία*, μετάφρ. Ε. Γαλανοπούλου, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1990.

Ρέττιχ Μάργκρετ, *Πραγματικά αληθινές χριστουγεννιάτικες ιστορίες*, μετάφρ. Β. Λεοντιάδου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1995.

Ροντάρι Τζιάννι, *Ο πλανήτης των χριστουγεννιάτικων δέντρων*, μετάφρ. Χ. Αρβανιτάκη – Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1983.

Ρώσση-Ζαΐρη Ρένα, *Άγια Νύχτα*, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 2001.

Σμυρνιωτάκης Γιάννης, *Η Γέννηση του Χριστού*, εκδ. Σμυρνιωτάκη, Αθήνα, χ.χ.

Hoestlandt Jo, *Τα Χριστούγεννα του συγγραφέα*, μετάφρ. Ν. Κουλούρης, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2000.

Χριστουγεννιάτικα διηγήματα Ελλήνων συγγραφέων, 2 τόμοι, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1989.

Χριστουγεννιάτικες ιστορίες απ' όλο τον κόσμο, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003.

βιβλία - βιβλιοθήκες

Ενότητα 9

εικονογράφηση Νικόλα Ανδρικόπουλου για την αφίσα της Παγκόσμιας Ημέρας Παιδικού βιβλίου, 2/4/2004

- Διαβάζουμε βιογραφικά σημειώματα συγγραφέων
- Παίρνουμε πληροφορίες από βιβλιοπαρουσιάσεις
- Περιγράφουμε πώς λειτουργούν οι βιβλιοθήκες
- Αναγνωρίζουμε τις ονοματικές και τις ρηματικές φράσεις
- Ξεχωρίζουμε διάφορους τρόπους σύνδεσης των προτάσεων

9

Ο μαγικός κόσμος των βιβλίων

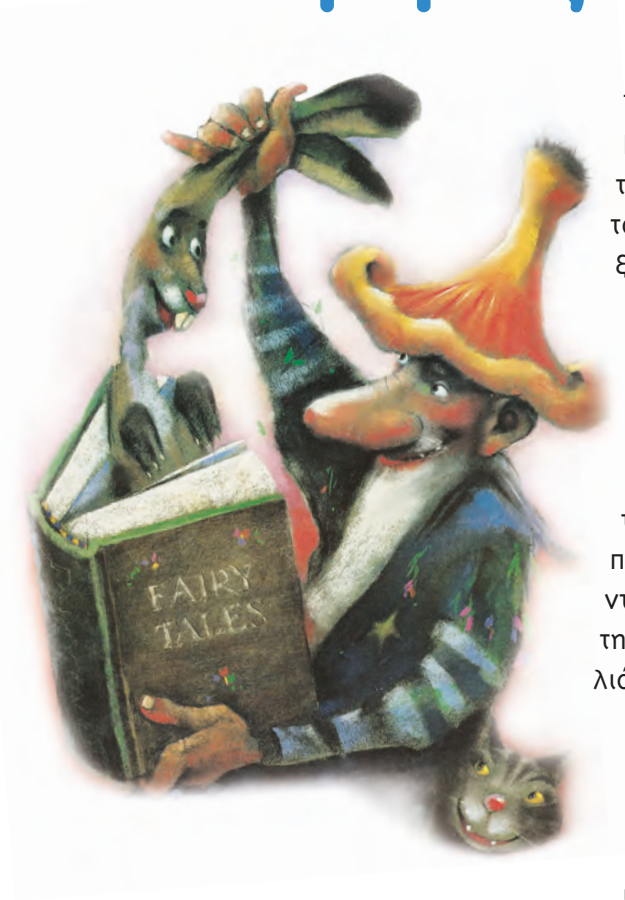

Τα δυο αδέρφια συνήθιζαν να παίζουν με μια υδρόγειο σφαίρα. Καθώς τη στριφογύριζαν και τη στριφογύριζαν, με κλειστά μάτια, σημάδευαν με το δάχτυλό τους ένα σημείο. Και εάν τύχαινε το σημείο εκείνο να είναι το Πεκίνο ή η Μαδαγασκάρη ή το Μεξικό, τότε έψαχναν στις βιβλιοθήκες να βρουν βιβλία με ιστορίες για τον τόπο που διάλεξαν.

Αγαπούσαν το διάβασμα. Το χαίρονταν. Το φως στο παραθύρι τους ήταν αναμμένο ως αργά το βράδυ. Με το «φως» των βιβλίων βρέθηκαν να περπατούν στο σινικό τείχος στην Κίνα, ν' ακούν το τραγούδι του ωκεανού παρέα με τους Βίκιγκς, να ζουν δίπλα στις πυραμίδες της αρχαίας Αιγύπτου, να γλιστρούν με το έλκηθρο στις παγωμένες λίμνες συντροφιά με τους Εσκιμώους, να παίρνουν μέρος στους αγώνες της αρχαίας Ολυμπίας, να στεφανώνονται μ' ένα κλωνάρι αγριελιάς.

Όταν τα έπαιρνε ο ύπνος, τα παραμύθια, οι ιστορίες, οι θρύλοι, οι τόποι, οι συγγραφείς, οι ήρωες μπερδεύονταν στα όνειρά τους, καθώς έρχονταν να τους νανουρίσουν απαλά: Ο Αίσωπος διηγιόταν τους μύθους του στη Σεχραζάτ από το πιο ψηλό σημείο του πύργου του Άιφελ, ο Χριστόφορος Κολόμβος άκουγε τον Τομ Σόγερ να του λέει τις σκανταλιές του σ' ένα ποταμόπλοιο του Μισσισσιπή, η Αλίκη ταξίδευε στη χώρα των θαυμάτων μέσα σ' ένα έλκηθρο συντροφιά με τη Μαίρη Πόπινς, ο Άντερσεν έλεγε τα δικά του παραμύθια στην αράχνη Ανάνσε έξω από την πυραμίδα.

Το παιχνίδι με την υδρόγειο σφαίρα σε συνδυασμό με τα βιβλία διασκέδαζε αφάνταστα τα δυο αδέρφια, γιατί δεν τελείωνε ποτέ. Είχανε βρει έναν τρόπο να γίνουν θαλασσοπόροι κι εξερευνητές μέσα από τις σελίδες τους. Με το «φως» τους κατακτούσαν τον πλανήτη, ζούσαν διάφορους πολιτισμούς, διάφορες εποχές, θαύμαζαν την ποικιλία τους. Με λίγα λόγια, συναντούσαν τη ζωή στο μεγάλο κόσμο, έξω από τη μικρή τους καμαρούλα. Πετούσαν παντού, ταξίδευαν παντού, ονειρεύονταν.

Και βέβαια ξεχνούσαν να κλείσουν το φως!

– Παιδιά, πότε επιτέλους θα κοιμηθείτε; τους φώναζαν οι γονείς τους. Είναι αργά. Σβήστε το φως!

– Δεν μπορούμε, τους απαντούσαν. Το «φως» των βιβλίων δε σβήνει ποτέ.

Αγγελική Βαρελλά, περιοδικό «Ερευνητές», *Η Καθημερινή*, 3/4/04

βιβλία - βιβλιοθήκες

1. Μπορείτε να βρείτε στο κείμενο τις φράσεις που δείχνουν τις διαδρομές των παιδιών στον κόσμο μέσα από τα βιβλία και τους ήρωες που συναντούν; Ανακοινώστε τα στους συμμαθητές σας.

Μερικές φορές συνδέουμε τις προτάσεις μόνο με κόμμα (,) χωρίς να χρησιμοποιούμε τον σύνδεσμο «και».

2. Βρείτε στο κείμενο τα σημεία που συνδέονται με κόμμα και ξαναγράψτε τα στο τετράδιό σας βάζοντας στη θέση του τελευταίου κόμματος τον σύνδεσμο «και», π.χ.:

Όταν τα έπαιρνε ο ύπνος, τα παραμύθια, οι ιστορίες, οι θρύλοι, οι τόποι, οι συγγραφείς **και** οι ήρωες μπερδεύονταν στα όνειρά τους.

9

Ποιοι είναι οι συγγραφείς;

Η Άλκη Ζέη γεννήθηκε στην Αθήνα και πέρασε τα πρώτα παιδικά της χρόνια στη Σάμο. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Αθηνών, στη Δραματική Σχολή του Ωδείου Αθηνών και σεναριογραφία στο Κινηματογραφικό Ινστιτούτο της Μόσχας. Ασχολήθηκε με το γράψιμο από μικρή. Όταν ήταν μαθήτρια γυμνασίου, άρχισε να γράφει έργα για το κουκλοθέατρο. Ένας από τους χαρακτήρες που δημιούργησε, ο Κλούβιος, έγινε μετέπειτα ένας από τους κυριότερους ήρωες του κουκλοθέατρου Αθηνών «Μπαρμπα-Μυτούσης».

Αργότερα συνέχισε το γράψιμο, δημοσιεύοντας σειρά διηγημάτων της στο περιοδικό *Νεανική Φωνή*, ένα περιοδικό για νέους, που είχε ως συντακτική επιτροπή τον Μάριο Πλωρίτη, τον Τάσο Λιγνάδη, τον Κωστή Σκαλιώρα. Από το 1954 έως το 1964 έζησε ως πολιτική πρόσφυγας στη Μόσχα. Το 1964 επέστρεψε οικογενειακώς στην Ελλάδα, απ' όπου ξαναέφυγε το 1967, με τον ερχομό της Χούντας, αυτή τη φορά για το Παρίσι. Κατά τη διάρκεια της παραμονής της στη Ρωσία έγραψε διηγήματα και νουβέλες, που τα έστειλε στην Ελλάδα και δημοσιεύτηκαν στο λογοτεχνικό περιοδικό *Επιθεώρηση Τέχνης*. Τα παιδικά της βιβλία έχουν μεταφραστεί σε 20 γλώσσες, ενώ το πρώτο της μυθιστόρημα έγινε μπεστ σέλερ και έχει μεταφραστεί σε 6 γλώσσες.

Εργογραφία

Το καπλάνι της βιτρίνας, Αθήνα, Θεμέλιο, 1966. Αθήνα, Κέδρος, 1993. (Έκδοση μ΄). Σελ. 184. ISBN: 960-040-007-5.

Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου, Αθήνα, Κέδρος 1971. (Έκδοση λα΄). Σελ. 264.ISBN: 960-04-0069-5.

Κοντά στις ράγες, Αθήνα, Κέδρος, 1974 (Έκδοση κζ΄). Σελ. 240. ISBN: 960-040-008-3.

Αρβυλάκια και γόβες, Αθήνα, Κέδρος 1975 (Έκδοση ια΄). Σελ. 104. ISBN: 960-04-0536-0.

Ο θείος Πλάτων, Αθήνα, Κέδρος, 1975 (Έκδοση κ΄). Σελ. 144. ISBN: 960-04-0148-9.

Μια Κυριακή του Απρίλη, Αθήνα, Κέδρος, 1978. (Έκδοση ε΄). Σελ. 46. ISBN: 960-04-0272-8.

Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα, Αθήνα, Κέδρος, 1987. Σελ. 350. ISBN: 960-04-180-2.

Θέατρο για παιδιά (Ο Κεραμιδοτρέχαλος / Ματίας ο πρώτος), Αθήνα, Κέδρος, 1992, Σελ. 144. ISBN: 960-04-0642-1.

Η μωβ ομπρέλα, Αθήνα, Κέδρος, 1995. Σελ. 264. ISBN: 960-04-1038-0.

Νεανική φωνή, Αθήνα, Καστανιώτης, 1996. ISBN: 960-031-686-4.

Η Αλίκη στη χώρα των μαρμάρων, Αθήνα, Κέδρος, 1997. ISBN: 960-041-238-3.

Η δωδέκατη γιαγιά και άλλα..., Αθήνα, Καστανιώτης, 2000. Σελ. 122. ISBN: 960-032-935-4.

www.greece2001.gr writers/AlkiZei.html

Βιογραφικό σημείωμα
είναι ένα κείμενο στο οποίο γράφονται όλα τα ατομικά στοιχεία κάποιου (όνομα, επώνυμο, τόπος και ημερομηνία γέννησης κ.ά.), οι σπουδές, τα πτυχία και σημαντικές δραστηριότητές του.
Αν το βιογραφικό είναι κάποιου συγγραφέα, υπάρχει και ο κατάλογος των έργων που έχει γράψει.

1. Διαλέξτε έναν συγγραφέα που σας αρέσει. Βρείτε στοιχεία για τη ζωή και το έργο του και γράψτε τη βιογραφία του. Τα συννεφάκια θα σας βοηθήσουν.

Τόπος και χρονολογία γέννησης, στοιχεία για την οικογένειά του, για την παιδική του ηλικία κτλ.

Σπουδές, πρώτη επαφή με το γράψιμο, τα έργα του

Χαρακτηριστικά στοιχεία της προσωπικότητάς του ως ανθρώπου, αλλά και ως συγγραφέα

Κάτι ιδιαίτερα ενδιαφέρον που να αφορά τον συγγραφέα

Στο βιογραφικό της Άλκης Ζέη υπάρχουν οι φράσεις:

Γεννήθηκε στην Αθήνα.
Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών.
Ασχολήθηκε με το γράψιμο.

Φράσεις με ρήμα

Αυτές θα μπορούσαμε να τις γράψουμε και έτσι:
Γέννηση στην Αθήνα.
Σπουδές στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών.
Ασχολία με το γράψιμο.

Φράσεις με όνομα

Τι παρατηρείτε;

Μπορούμε να εκφράσουμε ένα νόημα χρησιμοποιώντας είτε φράση με ρήμα είτε φράση χωρίς ρήμα. Πώς λέγονται αυτές οι φράσεις;

Ρηματική φράση

Ονοματική φράση

2. Βρείτε στο βιογραφικό της Άλκης Ζέη ρηματικές φράσεις όπως οι παραπάνω και μετατρέψτε τες σε ονοματικές:

Επιστρέφει στην Ελλάδα οικογενειακώς.
Επιστροφή στην Ελλάδα οικογενειακώς.

_____

_____

_____

_____

Πώς συνδέουμε τις προτάσεις

Η πρόταση που έχει ένα ολοκληρωμένο νόημα και μπορεί να σταθεί στον λόγο μόνη της λέγεται **κύρια** ή, αλλιώς, **ανεξάρτητη**.

Η πρόταση που δεν μπορεί να σταθεί στον λόγο μόνη της λέγεται **δευτερεύουσα** ή, αλλιώς, **εξαρτημένη**.

3. Από το κείμενο «Βιογραφία της Άλκης Ζέη» βρείτε στο χρωματισμένο μέρος τις κύριες και τις δευτερεύουσες προτάσεις και συμπληρώστε τον πίνακα:

κύριες	δευτερεύουσες

4. Προσπαθήστε να ενώσετε τις παρακάτω προτάσεις κάνοντας τη μία από τις δύο δευτερεύουσα. Χρησιμοποιήστε τις λέξεις ή φράσεις που είναι στην παρένθεση.

Μου αρέσει το διάβασμα. Διαβάζω πολλά βιβλία. (*γιατί*)
Διαβάζω πολλά βιβλία γιατί μου αρέσει το διάβασμα.
Είδα το πολύχρωμο βιβλίο και ενθουσιάστηκα πάρα πολύ. (*όταν*)

_____

Διάβασα πολύ και κουράστηκαν τα μάτια μου. (*επειδή*)

_____

Διάβαζε τόσο σιγανά. Μόλις μπορούσα να τον ακούσω. (*ώστε*)

_____

Είχε πολλά βιβλία. Δεν έδινε κανένα στους φίλους του. (*αν και*)

_____

Για να βάλετε σωστά το κόμμα... θυμηθείτε:

- *Όταν διαβάσεις αυτό το βιβλίο*, θα μάθεις πολλά χρήσιμα πράγματα.
- *Επειδή ήταν αδιάβαστος*, δεν ήρθε στο σχολείο σήμερα.
- *Αν σου αρέσει το διάβασμα*, να αγοράζεις πολλά λογοτεχνικά βιβλία.

Χωρίζουμε με κόμμα τις δευτερεύουσες προτάσεις (αιτιολογικές, χρονικές, υποθετικές, εναντιωματικές, αποτελεσματικές) από τις κύριες όταν το νόημά τους δεν είναι στενά δεμένο με το νόημα της κύριας πρότασης. Σ' αυτή την περίπτωση συνήθως τοποθετούνται πριν από αυτήν.
Δεν τις χωρίζουμε με κόμμα όταν το νόημά τους είναι στενά δεμένο με το νόημα της κύριας πρότασης (τότε συνήθως τοποθετούνται μετά από αυτήν):
Χαίρομαι *όταν σκέφτομαι ότι θα μπορέσω επιτέλους να διαβάσω το αγαπημένο μου βιβλίο.*
Ήταν πολύ στενοχωρημένος *γιατί έχασε το βιβλίο που του έδωσα.*
Θα στενοχωρηθώ πολύ *αν δεν πάμε σήμερα στην έκθεση βιβλίου.*

5. Βάλτε κόμμα όπου χρειάζεται στο παρακάτω κείμενο:

Συνέντευξη με την Κίρα Σίνου...

Πού ζείτε;
Στην Κηφισιά.

Με ποιους άλλους ζείτε;
Με την εγγονή μου τον γιο μου και τη γυναίκα του. Μαζί μου ζουν ακόμα ένα σωρό σκύλοι γάτες και χελώνες.

Πού γεννηθήκατε;
Στο Ροστόβ μια πόλη της Ρωσίας.

Πού μεγαλώσατε;
Στο Ροστόβ στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα.

Ποια είναι η αγαπημένη σας ασχολία;
Το διάβασμα.

Τι απεχθάνεστε;
Την αγένεια και την υποκρισία.

Τι θέλατε να γίνετε όταν ήσασταν παιδί;
Όταν ήμουν μικρή ήθελα να γίνω γιατρός αλλά όταν σπούδαζα δεν υπήρχε ιατρική σχολή στη Θεσσαλονίκη.

Πείτε μας για τα βιβλία σας...
Τ' αγαπώ. Είναι παιδιά μου γιατί βγήκαν από μέσα μου. Πιστεύω πως τα θέματα που μ' ενδιαφέρουν ενδιαφέρουν ακόμα τα παιδιά.

Πώς ακριβώς γράφετε;
Έχω μια ιδέα. Αν πρόκειται για κάποιο ιστορικό ή παλαιοντολογικό θέμα κάθομαι και διαβάζω. Προσπαθώ να βρω όσα περισσότερα βιβλία μπορώ πάνω στο θέμα μου. Ύστερα ανοίγω ένα καινούριο αρχείο στο κομπιούτερ κι αρχίζω.

Γιατί γράφετε;
Γράφω γιατί το έχω μέσα μου. Γράφω γιατί μ' αρέσουν ορισμένα θέματα και θέλω να τα μοιραστώ με τους αναγνώστες μου. Γράφω γιατί αγαπώ τα βιβλία.

www.haef.gr (διασκευή)

Βιβλιοθήκες

Όταν η Βιβλιοθήκη συναντά τους αναγνώστες

Οι άνθρωποι που είναι αναγνώστες είναι τυχεροί γιατί μέσα από τα κάθε λογής βιβλία αντλούν πληροφορίες, ταξιδεύουν με το πνεύμα και την ψυχή, εξερευνούν νέες καταστάσεις που δε συναντούν στην καθημερινότητά τους. Η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πύργου αποτελεί χώρο μάθησης, πληροφόρησης, γνωριμίας και εξοικείωσης με το βιβλίο, τη μελέτη και την αναζήτηση της γνώσης. Απευθύνεται κατά κύριο λόγο στο μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού, το οποίο δεν έχει ουσιαστική επαφή με το βιβλίο.

Στόχος του παιδικού τμήματος της Βιβλιοθήκης Πύργου είναι να προσφέρει στα παιδιά βιβλία που καλύπτουν τις ανάγκες της ηλικίας τους. Προσπαθεί να τα φέρει από **πολύ** νωρίς σ' επαφή με τον έντυπο λόγο και να τα κάνει να αγαπήσουν το βιβλίο και το διάβασμα. Κι όταν οι μικροί αναγνώστες δεν μπορούν να έρθουν στη Βιβλιοθήκη, τότε πηγαίνει η Βιβλιοθήκη να τους συναντήσει! Με τα δυο της ειδικά διαμορφωμένα και εξοπλισμένα βιβλιο-αυτοκίνητα διακινεί βιβλία και οπτικο-ακουστικό υλικό σε δεκάδες δανειστικά κέντρα, κυρίως σχολεία και πολιτιστικούς συλλόγους, σε όλη την Ηλεία και τους γειτονικούς νομούς. Ο δανεισμός, ο οποίος είναι ηλεκτρονικός, γίνεται με την ευθύνη του υπεύθυνου του δανειστικού κέντρου. Το υλικό παραμένει στο δανειστικό κέντρο για όσο διάστημα απαιτηθεί από τους χρήστες (μέσος χρόνος ανανέωσης δανεισμού 2 μήνες). Οι χρήστες, μαθητές και εκπαιδευτικοί, έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν για παλαιούς αλλά και **πολλούς** νέους τίτλους όλων των ενδιαφερόντων, νεανική λογοτεχνία, δοκίμια, σχολικά βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, βιβλία γενικού ενδιαφέροντος κτλ.

ενημερωτικό έντυπο της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Πύργου

9

1. Βρείτε τις πληροφορίες που μας δίνει το ενημερωτικό φυλλάδιο για τη Βιβλιοθήκη του Πύργου. Αναζητήστε παρόμοια φυλλάδια και περιγράψτε τη βιβλιοθήκη της περιοχής σας. Συζητήστε πώς λειτουργεί μια δανειστική βιβλιοθήκη.

2. Στο κείμενο είναι γραμμένες με κόκκινο δύο λέξεις. Ποια είναι επίθετο και ποια επίρρημα; Πώς το καταλαβαίνουμε;

Συμπληρώστε τα κενά με το επίθετο *πολύς, πολλή, πολύ* ή το επίρρημα *πολύ*:

Σήμερα σηκώθηκα _____ πρωί. Δεν μπορούσα να κοιμηθώ γιατί έκανε _____ ζέστη. Πήγα στο μπάνιο κι έριξα _____ νερό στο πρόσωπό μου.
Την ώρα που τρώγαμε το πρωινό μας, ο αδερφός μου είχε μια _____ καλή ιδέα. Μου πρότεινε να επισκεφτούμε τη βιβλιοθήκη της πόλης μας. Η βιβλιοθήκη είναι _____ μεγάλη και έχει _____ βιβλία.
Λίγο αργότερα πήραμε το λεωφορείο για να πάμε στη βιβλιοθήκη. Στο λεωφορείο υπήρχε _____ κόσμος και αργήσαμε να φτάσουμε, γιατί οι δρόμοι είχαν _____ κίνηση και το λεωφορείο έκανε _____ στάσεις.
Γυρίσαμε στο σπίτι αργά το απόγευμα. Η μητέρα μου μας έβαλε να φάμε, αλλά εγώ δεν ήθελα να φάω, γιατί δεν είχα _____ όρεξη.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

3. Αντιστοιχίστε σωστά τις λέξεις με τη σημασία τους.

βιβλιοθηκάριος	στήριγμα για τα βιβλία, ώστε να στέκονται όρθια στα ράφια
βιβλιοκριτική	ο κατάλογος βιβλίων και γενικότερα δημοσιευμάτων που αναφέρονται σε ορισμένο αντικείμενο μελέτης και όπου αναγράφονται το όνομα του συγγραφέα, ο τίτλος του δημοσιεύματος, ο τόπος και η χρονολογία έκδοσής του κτλ.
βιβλιοστάτης	ο υπάλληλος της βιβλιοθήκης ο υπεύθυνος για την ταξινόμηση, τη συντήρηση, τη φύλαξη των βιβλίων και την παροχή πληροφοριών σχετικά με αυτά στους αναγνώστες
βιβλιογραφία	ο μανιώδης αναγνώστης βιβλίων (που διαβάζει πολλά βιβλία)
βιβλιοφάγος	η κριτική βιβλίου ή άλλου δημοσιευμένου κειμένου από ειδικό, η οποία δημοσιεύεται σε εφημερίδα ή περιοδικό
βιβλιοδεσία	η παράνομη ανατύπωση και πώληση βιβλίων
βιβλιοκαπηλία	το κατάστημα στο οποίο πωλούνται βιβλία, χαρτικά και είδη γραφικής ύλης
βιβλιοχαρτοπωλείο	η συρραφή των φύλλων χειρογράφου ή εντύπου και η ένωσή τους με προστατευτικό κάλυμμα (εξώφυλλο), ώστε να πάρουν τη μορφή βιβλίου ή άλλου εντύπου (π.χ. περιοδικού)

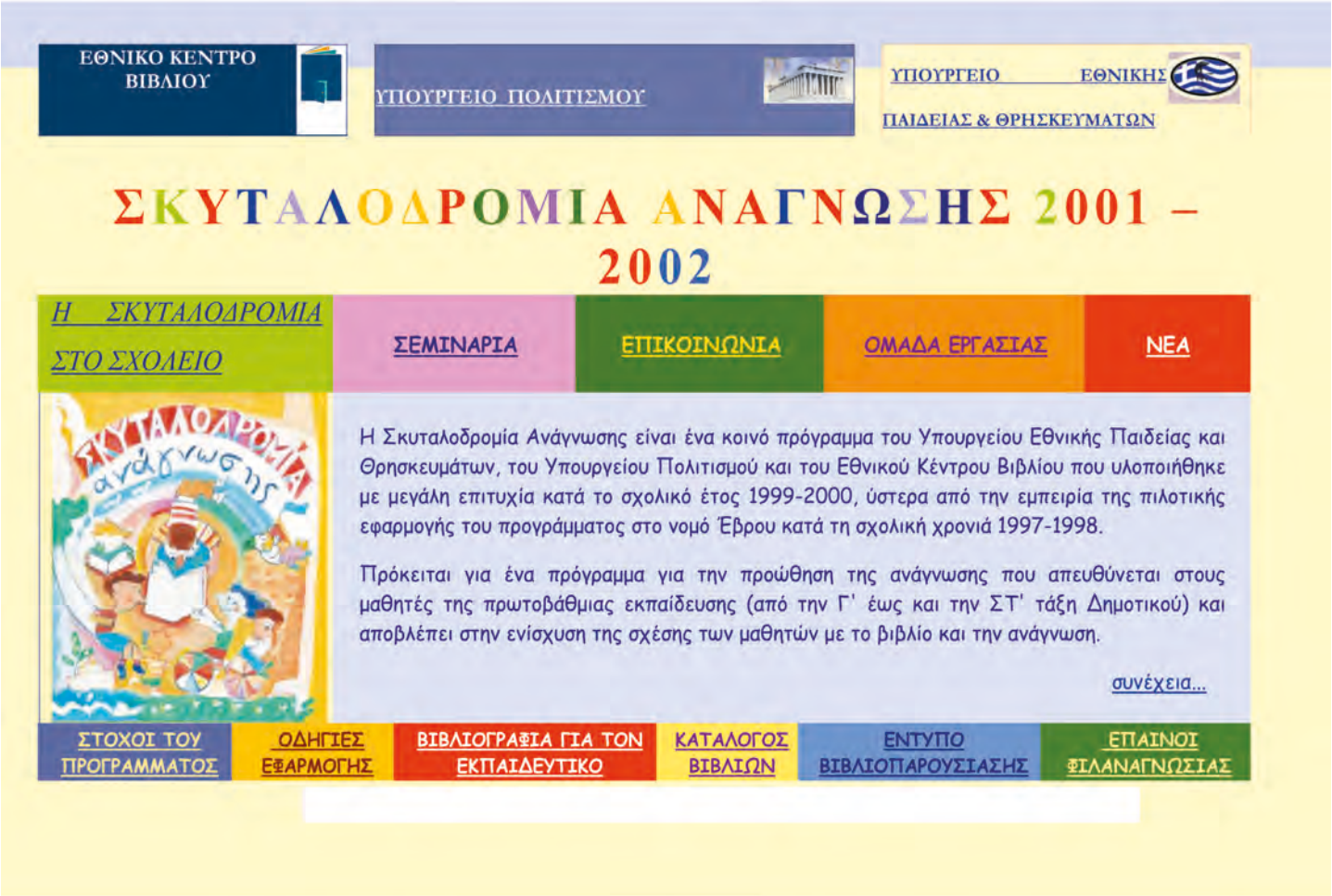

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (Ε.ΚΕ.ΒΙ.) είναι ένας οργανισμός που ιδρύθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού το 1994 με σκοπό να βοηθήσει και να οργανώσει την εξάπλωση του βιβλίου.*

Για τον σκοπό αυτό διοργάνωσε αυτό το πρόγραμμα, που ονομάστηκε «Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης» και μπορεί να εφαρμοστεί σε μια ή και περισσότερες σχολικές τάξεις.

Τα στάδια του προγράμματος είναι:

- Η επιλογή των βιβλίων
- Α΄ σκέλος Σκυταλοδρομίας: Παρουσίαση βιβλίων
- Β΄ σκέλος Σκυταλοδρομίας: Δραστηριότητες, παρουσίαση δραστηριοτήτων
- Έπαινοι συμμετοχής

* ηλεκτρονική διεύθυνση: www.ekebi.gr, όπου μπορείτε να βρείτε αναλυτικές πληροφορίες για το πρόγραμμα

βιβλία - βιβλιοθήκες

1. Βρείτε στο κείμενο της σελ. 44 σύνθετες λέξεις με προθέσεις [και από την αρχαία γλώσσα: ανά, προ, υπό, υπέρ, επί (εφ-), εν (εμ-)] και προσπαθήστε να τις εξηγήσετε. Κοιτάξτε το λεξικό για να ελέγξετε τις απαντήσεις σας.

λέξη	**ανάλυση**	**σημασία**
ανάγνωση	ανα + γνώση	διάβασμα

9

Η επιλογή των βιβλίων

Στην αρχή της σχολικής χρονιάς φέρνετε στην τάξη και διαλέγετε με τη βοήθεια του δασκάλου σας όποιο βιβλίο προτιμάτε να διαβάσετε.

Τα βιβλία μπορείτε να τα προμηθευτείτε από:

α) τη βιβλιοθήκη της τάξης, του σχολείου, της συνοικίας, της πόλης ή του χωριού

β) τα βιβλιοπωλεία

γ) την προσωπική σας βιβλιοθήκη

Επιλέγετε βιβλία με βάση τα ενδιαφέροντά σας. Μπορείτε να προτείνετε μια σειρά θεμάτων: γνώσης, αθλητισμού, καθημερινότητας, περιπέτειας, μυστηρίου...

Α΄ σκέλος Σκυταλοδρομίας

Παρουσίαση βιβλίων

Οι παρουσιάσεις των βιβλίων γίνονται καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, όποτε ένα παιδί ή μια ομάδα παιδιών έχουν διαβάσει κάποιο βιβλίο και είναι έτοιμα να το παρουσιάσουν.

Ας δούμε μερικούς τρόπους παρουσίασης βιβλίων, τους οποίους μπορούμε βέβαια να εμπλουτίσουμε ή να αλλάξουμε:

- Βιβλιοπαρουσίαση
- Συζήτηση για τους ήρωες του βιβλίου (Τι θα έκανα στη θέση τους; Ποιον θα ήθελα ή δε θα ήθελα για παρέα; Μια υποθετική συζήτηση μεταξύ των ηρώων για κάποιο επεισόδιο. Παίρνω μια φανταστική συνέντευξη από έναν ήρωα. Φτιάχνω ένα πορτρέτο τους και εντοπίζω στοιχεία του χαρακτήρα τους.)
- Εικονογράφηση μέρους ή των σημαντικότερων επεισοδίων του βιβλίου.
- Θεατρικό παιχνίδι με θέμα ένα επεισόδιο ή όλο το βιβλίο.

2. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο εξώφυλλο και στο οπισθόφυλλο ενός βιβλίου μάς δίνουν τις βασικές πληροφορίες για το έργο αυτό. Ο τίτλος, το όνομα του συγγραφέα, η έκδοση, η εικονογράφηση, η μετάφραση –αν είναι ξένου συγγραφέα–, η χρονολογία έκδοσης και το περιεχόμενο –με τη μορφή περίληψης– αποτελούν την παρουσίασή του. Δηλαδή δίνεται μια πλήρης περιγραφή στον υποψήφιο αναγνώστη, προκειμένου να αποφασίσει εάν τον ενδιαφέρει η αγορά του συγκεκριμένου βιβλίου.

Και εσείς όμως θα μπορούσατε να κάνετε κάτι παρόμοιο με τη βιβλιοθήκη της τάξης σας. Θα μπορούσατε να φτιάξετε μια σελίδα που θα συνοδεύει το βιβλίο που διαβάσατε και θα το παρουσιάζει στους συμμαθητές σας. Έτσι, θα ξέρετε με μια ματιά αν σας ενδιαφέρει ή όχι. Δείτε έναν τρόπο βιβλιοπαρουσίασης που προτείνει το πρόγραμμα «Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης»:

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: .....

ΤΑΞΗ/ΤΜΗΜΑ: ..... ΣΧΟΛΕΙΟ: ..... ΠΟΛΗ: .....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΣΑ

Η ταυτότητα του βιβλίου:

τίτλος: .....

συγγραφέας: .....

εικονογράφος: ..... μεταφραστής: .....

εκδότης: ..... είδος βιβλίου: .....

Το βιβλίο που διάβασα:

τόπος: .....

χρόνος: .....

ήρωες: .....

αφηγητής: .....

σπουδαία γεγονότα: .....

.....

Το βιβλίο μού άρεσε ή δε μου άρεσε, γιατί...

.....

.....

.....

.....

Κοιτάξτε τώρα ένα έντυπο βιβλιοπαρουσίασης που έφτιαξε η Ε΄ τάξη του 8ου Δημοτικού Σχολείου Γαλατσίου στον υπολογιστή του σχολείου της:

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Το ΒΙΒΛΙΟ που θα σας παρουσιάσω είναι το:

_____

(ΤΙΤΛΟΣ)

Γράφτηκε από τ _____

(ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ)

_____

(ΕΚΔΟΣΕΙΣ)

και είναι: _____

(περιπέτεια, βιογραφία, επιστημονική φαντασία, μυστηρίου, πληροφοριακό ή κάτι άλλο)

ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΗ

Πότε διαδραματίζεται; Πού; Ποιοι είναι οι ήρωες; Ποιες καταστάσεις αντιμετωπίζουν; Γράφω δυο λόγια, αλλά δεν αποκαλύπτω το τέλος.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Ζωγραφίζω κάτι για το βιβλίο μου

_____

Μου άρεσε / Δε μου άρεσε, επειδή: _____

_____

_____

_____

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ: **0-5** (άσ' το καλύτερα) **6-7** (καλούτσικο) **8-9** (πολύ καλό) **10** (να το διαβάσεις οπωσδήποτε)

ΟΝΟΜΑ: _____

Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα δύο έντυπα;

Μπορείτε να φτιάξετε και το δικό σας έντυπο βιβλιοπαρουσίασης που θα περιέχει αυτά που νομίζετε εσείς σημαντικά.

Β΄ σκέλος Σκυταλοδρομίας

Δραστηριότητες

3. Το Β΄ σκέλος της Σκυταλοδρομίας μπορεί να παιχτεί ανάμεσα σε δύο ομάδες παιδιών της ίδιας τάξης ή δύο διαφορετικών τάξεων του ίδιου ή και άλλου σχολείου. Τα συγκεκριμένα βιβλία πάνω στα οποία θα βασιστεί το παιχνίδι ανάμεσα στις δύο ομάδες πρέπει να είναι τουλάχιστον πέντε. Τα πέντε αυτά βιβλία πρέπει να διαβαστούν στη διάρκεια των δύο πρώτων τριμήνων, το καθένα από τουλάχιστον τρία παιδιά. Κατά τη διάρκεια όμως του παιχνιδιού μπορούν και τα άλλα παιδιά να διαβάσουν όσο το δυνατόν περισσότερα από αυτά τα πέντε βιβλία, για να ενισχύσουν την ομάδα τους.

Παραδείγματα δραστηριοτήτων:

- Κατασκευή σεναρίου.
- Σταυρόλεξα, κρυπτόλεξα με ονόματα ηρώων, τοποθεσιών ή άλλων χαρακτηριστικών του βιβλίου.
- Αντιστοιχίσεις: Ποιος είπε τι; Ποιος κάνει τι;
- Αναζήτηση σωστής σειράς: να μπουν στη σειρά οι τίτλοι κεφαλαίων ή χαρακτηριστικά αποσπάσματα του βιβλίου με τη μορφή ιστορικής γραμμής.
- Κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού με βάση ένα βιβλίο.
- Αναγνώριση των ηρώων του βιβλίου μέσα από σειρά προφορικών ερωτήσεων στις οποίες η απάντηση του παίκτη μπορεί να είναι μόνο «ναι» ή «όχι».
- Δημιουργία αινιγμάτων με ονόματα ηρώων, τοποθεσιών ή άλλων χαρακτηριστικών του βιβλίου.

Συνάντηση των δυο ομάδων

Διακοσμούμε την αίθουσα με τις εργασίες όλης της χρονιάς και δίνουμε στη συνάντησή μας χαρακτήρα γιορτής. Κάθε ομάδα, με τη σειρά της, παρουσιάζει τις δραστηριότητές της στην άλλη.

- Κοιτάξτε πώς μπορούμε με την ομάδα μας να γράψουμε ένα **σενάριο**.

Διαβάστε στην τάξη ένα βιβλίο που σας αρέσει. Συζητήστε για την πλοκή, τις σκηνές, τους χαρακτήρες και διαλέξτε, ανά ζευγάρια ή ανά ομάδες, διάφορες σκηνές του βιβλίου για να τις γράψετε σαν σενάριο για έργο.

Το σενάριο είναι γραμμένο με τέτοιον τρόπο, ώστε να μπορεί να παιχτεί σαν θέατρο, γι' αυτό περιέχει **διάλογο και οδηγίες**. Στο παράδειγμα που ακολουθεί πήραμε ένα κείμενο και πλάσαμε ένα σενάριο. Κάντε το και εσείς με μια σκηνή από το αγαπημένο σας βιβλίο. Όταν τελειώσετε, μπορείτε να το παίξετε σαν θέατρο ή με τη βοήθεια μιας βιντεοκάμερας να φτιάξετε τη δική σας ταινία.

9

Ανασκαφές στα τυφλά

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ:

Ζητωκραυγές ακούστηκαν καθώς το σχολικό λεωφορείο έφτασε στο παλιό μοναστήρι όπου γίνονταν αρχαιολογικές ανασκαφές. Η πέμπτη τάξη έκανε την καλοκαιρινή της εκδρομή. Είχαν καθίσει ώρες στο λεωφορείο —τουλάχιστον έτσι τους φάνηκε — και γι' αυτό, μόλις έφτασαν, πετάχτηκαν έξω να ξεμουδιάσουν.

Βγήκαν όλοι, εκτός από το Νίκο και τη Σοφία, που έμειναν στο πίσω κάθισμα. Αυτοί οι δυο βαριούνταν τρομερά. Η αρχαιολογική σκαπάνη δεν ήταν η ιδανική τους διασκέδαση!

«Τυφλοπόντικες!» φώναξε ο δάσκαλός τους, ο κ. Γεωργίου. «Τυφλοπόντικες, σκάψτε τη γη και βγάλτε στην επιφάνεια ό,τι έχει στα σωθικά της...»

Όμως, ο Νίκος κι η Σοφία δεν άκουσαν τίποτα, γιατί είχαν μείνει πίσω, ενώ όλοι οι άλλοι σκαρφάλωναν με μεγάλο ενθουσιασμό το φράχτη για να μπουν στο λιβάδι.

ΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ:

Σκηνή. Μια τάξη παιδιών κατεβαίνει από το πούλμαν στην είσοδο του παλιού μοναστηριού, όπου έφτασαν για μια ημερήσια εκδρομή. Ο Νίκος κι η Σοφία, ΙΙ χρονών, μένουν πίσω, καθώς τα υπόλοιπα παιδιά προχωρούν πίσω απ' τον δάσκαλό τους διασχίζοντας τον αγρό.

Νίκος: Φαίνεται πως είναι όμορφη μέρα σήμερα. Κρίμα που είναι τόσο βαρετή... Κοίτα! Από αυτή την πλευρά του αγρού μπορείς να δεις τον χώρο όπου γίνεται η ανασκαφή. Ένα είδος ανασκαφής στα χωράφια.

Σοφία: Α! Είναι απίθανα! Κοίτα πρόβατα, Νίκο! Κοίτα πόσα πρόβατα...

Νίκος: Ποπό! Πολλά πρόβατα!

Σοφία: ... και σκηνές! Τι κάνουν στις σκηνές; Διακοπές;

Νίκος: Μην είσαι ανόητη! Μάλλον είναι οι άνθρωποι που σκάβουν. Πρέπει κάπου να κοιμούνται, έτσι δεν είναι;

Σοφία: Νόμιζα ότι μόλις ήρθαν, έσκαψαν λίγο και πήγαν...

Νίκος: Όχι... είναι όλοι φοιτητές που έρχονται και σκάβουν στις διακοπές τους. Και δε σκάβουν. Αυτό δεν είναι κανονικό σκάψιμο! Ξεσκεπάζουν αργά, καθαρίζουν ένα σκουπιδάκι την ώρα... με πινέλα ζωγραφικής και κάτι άλλα.

Σοφία: Ναι, έτσι είναι... Προσεκτικά. Κι έτσι, δε χαλάνε τίποτα.

Νίκος: Καλά, αλλά εγώ εξακολουθώ να βαριέμαι!

Σοφία: Τι είναι αυτό;

Νίκος: Η πόρτα του φράχτη. Προχώρα, υπάρχει άλλη μια που περνάει μέσα απ' το χωράφι... Οι άλλοι όλοι έχουν φτάσει τώρα κάτω στο ποτάμι...
(Τα παιδιά σκαρφαλώνουν, πηδούν και διασχίζουν το χωράφι.)

Σοφία: Είχε δίκιο ο κύριος Γεωργίου για τους τυφλοπόντικες — πρέπει να είναι χιλιάδες από δαύτους. Κοίτα! Τρύπες από τυφλοπόντικες παντού...

Γιέιτς Αϊρίν, *Παιδιά αναγνώστες*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1997

Έπαινοι συμμετοχής

Το πρόγραμμα κλείνει με μια γιορτή, στην οποία, εκτός των άλλων, μοιράζονται έπαινοι συμμετοχής. Ατομικό έπαινο παίρνει κάθε παιδί που συμμετείχε στο πρώτο σκέλος της Σκυταλοδρομίας Ανάγνωσης. Ομαδικό έπαινο παίρνει η κάθε ομάδα ή η τάξη που συμμετείχε στο δεύτερο σκέλος της Σκυταλοδρομίας. Στη γιορτή καλούνται να συμμετάσχουν οι γονείς, και φυσικά όλοι οι μαθητές του σχολείου.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΣΚΥΤΑΛΟΔΡΟΜΙΑ ανάγνωσης
Στο/η μαθητή/τρια .....
της ..... τάξης του ..... Δημοτικού σχολείου .....
απονέμεται έπαινος για τη συμμετοχή του/της
στη Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης κατά το σχολικό έτος 200 .. - 200 ..
Ο Δάσκαλος / Η Δασκάλα
Ο Διευθυντής / Η Διευθύντρια

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΣΚΥΤΑΛΟΔΡΟΜΙΑ ανάγνωσης
Στους μαθητές .....
της ..... τάξης του ..... Δημοτικού σχολείου .....
απονέμεται έπαινος για τη συμμετοχή τους
στη Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης κατά το σχολικό έτος 200 .. - 200 ..
Ο Δάσκαλος / Η Δασκάλα
Ο Διευθυντής / Η Διευθύντρια

Οι παρακάτω διευθύνσεις είναι μερικές από τις οποίες μπορείτε να ενημερωθείτε για τον «κόσμο» των βιβλίων.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΒΛΙΟΥ
Αθανασίου Διάκου 4, Αθήνα, 117 42
www.ekebi.gr

«ΔΙΑΒΑΖΩ» - Μηνιαία επιθεώρηση του βιβλίου
Α. Μεταξά 26, Αθήνα, 106 81
Βιβλιοπωλείο «Κέντρο του βιβλίου»,
Θεσσαλονίκη, Λασσάνη 9

ΚΥΚΛΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
Μπουμπουλίνας 28, Αθήνα, 106 82
www.greekibby.gr

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Πανεπιστημίου 32, Αθήνα, 106 79
www.nlg.gr

9

Μαθαίνω περισσότερα για τα βιβλία και τις βιβλιοθήκες

Γκάαρντερ Γιοστέιν – Χάγκερουπ Κλάους, *Η μαγική βιβλιοθήκη*, μετάφρ. Ι. Κοπερτί, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 2002.

Έντε Μιχαέλ, *Ιστορία χωρίς τέλος*, μετάφρ. Ρ. Καρθαίου – Λ. Λάμπρου, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 2004.

Μακρή Λένα, *Οι θησαυροί των σκουπιδιών*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 2004.

Μπλάκερ Τέρενς, *Με τη Μάγια οδηγό στα βιβλία θα χαθώ*, μετάφρ. Ρ. Μπουμπουρή, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 2005.

Ντελόπουλος Κυριάκος, *Το βιβλίο των βιβλίων*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1984.

Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου Λότη, *Ποιος θα γράψει για το σκύλο μας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1999.

Χέρτλινγκ Πέτερ, *Ο Γιέτε, ο βιβλιοπώλης και τα βιβλία*, μετάφρ. Χ. Νεραντζή, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1999.

www.biblionet.gr

thegreekbooks.net/librariesgr.php

Ανθολόγιο: Μενέλαος Λουντέμης, *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα*, σελ. 65

Φιλίπ Μπαρμπώ, *Η βιβλιοθήκη μας*, σελ. 120

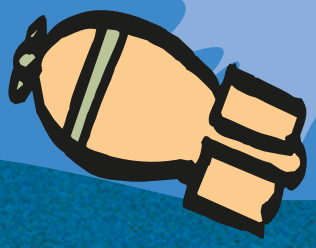

Ενότητα 10

- Περιγράφουμε ταξίδια στο μέλλον
- Αφηγούμαστε φανταστικές ιστορίες
- Περιγράφουμε ανεξήγητα φαινόμενα
- Περιγράφουμε μυστηριώδη αντικείμενα
- Χρησιμοποιούμε μελλοντικούς χρόνους
- Αναγνωρίζουμε και χρησιμοποιούμε τις υποθετικές προτάσεις

10

Επιστημονική φαντασία

Όνειρα για ταξίδια στ' αστέρια

Τα ταξίδια σε μακρινά άστρα και άλλους γαλαξίες θεωρούνται σήμερα αδύνατα, όμως ο επιστημονικός κόσμος δε χάνει την αισιοδοξία του και προγραμματίζει, θεωρητικά προς το παρόν, τέτοιες αποστολές.

Μόλις οι μακρινοί μας πρόγονοι έπαψαν να πιστεύουν ότι τα άστρα είναι πατημασιές των θεών και διαπίστωσαν ότι είναι σαν τον Ήλιο μας, άρχισαν να αναρωτιούνται πώς θα φτάσουν εκεί. Εάν κατορθώσουμε να ταξιδέψουμε όχι μόνο έως τη Σελήνη ή έως τον Άρη αλλά τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα μακριά, θα μπορέσουμε να φτάσουμε σε άλλα ηλιακά συστήματα. Ωστόσο, ακόμα και για τους πιο ονειροπόλους, το ταξίδι προς τα άστρα είναι προς το παρόν αδύνατο, ενώ καμία κρατική ή ιδιωτική επιχείρηση δεν έχει σκοπό να το τολμήσει.

Ερευνητές της ΝΑΣΑ μελετούν τρόπους για τη δημιουργία διαστημικών σταθμών που θα εκτελούν κανονικά «δρομολόγια» μεταξύ Γης και Άρη. Καθώς το ταξίδι προς τον ερυθρό πλανήτη θα διαρκεί αρκετούς μήνες, οι διαστημικοί αυτοί σταθμοί θα μοιάζουν περισσότερο με διαστημικά ξενοδοχεία.

Το σχέδιο που επεξεργάζονται οι ερευνητές προβλέπει ότι το διαστημικό «ξενοδοχείο» θα κινείται συνεχώς γύρω από τον Ήλιο και θα περνάει πότε κοντά από τη Γη και πότε κοντά από τον Άρη.

Αν πραγματοποιηθεί το σχέδιο, η επιβίβαση και η αποβίβαση στο διαστημικό «ξενοδοχείο» θα γίνονται με τη βοήθεια ειδικών σκαφών, που θα παίζουν τον ρόλο ταξί: θα πλησιάζουν το «ξενοδοχείο» και θα συνδέονται με αυτό εν κινήσει. Το ταξίδι μέχρι τον Άρη θα διαρκεί έξι με οκτώ μήνες. Εκεί άλλα ταξί θα αναλαμβάνουν να μας οδηγήσουν στον τελικό μας προορισμό.

Η ιδέα ότι κάποια στιγμή στο μέλλον τα ταξίδια προς τον Άρη θα είναι θέμα ρουτίνας γίνεται αποδεκτή από το σύνολο σχεδόν της επιστημονικής κοινότητας. Το ερώτημα που απασχολεί τους πάντες δεν είναι το «αν», αλλά το «πότε».

1. Αντιστοιχίστε σωστά:

Τα ταξίδια σε μακρινά άστρα θεωρούνται σήμερα αδύνατα,	**η επιβίβαση και η αποβίβαση στο ξενοδοχείο θα γίνεται με τη βοήθεια ειδικών σκαφών, που θα παίζουν τον ρόλο ταξί.**
Για να φτάσουμε σε άλλα ηλιακά συστήματα,	**που θα εκτελούν κανονικά «δρομολόγια» μεταξύ Γης και Άρη.**
Οι ερευνητές μελετούν τρόπους για τη δημιουργία διαστημικών σταθμών	**όμως ο επιστημονικός κόσμος προγραμματίζει τέτοιες αποστολές.**
Αν πραγματοποιηθεί το σχέδιο,	**έξι με οκτώ μήνες.**
Το ταξίδι μέχρι τον Άρη θα διαρκεί	**πρέπει να ταξιδέψουμε τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα.**

2. Ας υποθέσουμε ότι τα ταξίδια στ' αστέρια μπορούν να πραγματοποιηθούν. Γίνεστε κι εσείς μέλος μιας διαστημικής αποστολής και ταξιδεύετε προς έναν μακρινό πλανήτη, όπου συναντάτε πλάσματα με τα οποία μπορείτε να επικοινωνήσετε. Γράψτε στο τετράδιό σας έναν φανταστικό διάλογο με κατοίκους του πλανήτη, στον οποίο:

- Τους περιγράφετε το ταξίδι σας, τους ενδιάμεσους σταθμούς και τους κινδύνους που συναντήσατε.
- Ανταλλάσσετε πληροφορίες για τους πλανήτες σας.
- Μιλάτε για τα ενδιαφέροντά σας, τις εργασίες σας και τις καθημερινές σας συνήθειες και ό,τι άλλο νομίζετε ότι θα ενδιέφερε έναν εξωγήινο!

3. Το παραπάνω κείμενο είναι ένα άρθρο. Για κάθε παράγραφο γράψτε την πρώτη λέξη, τρεις τελίτσες και την τελευταία, και μετά δώστε έναν τίτλο.

Ο τίτλος μιας παραγράφου είναι σύντομος και περιεκτικός. Συνήθως χρησιμοποιούμε ονοματικές φράσεις.

10

Τα ταξίδια... αποστολές.

Τίτλος: **Αισιοδοξία για ταξίδια σε μακρινά αστέρια**

..... Τίτλος: .....

..... Τίτλος: .....

..... Τίτλος: .....

..... Τίτλος: .....

..... Τίτλος: .....

Κάτι γίνεται στο μέλλον...

Όταν θέλουμε να μιλήσουμε ή να γράψουμε για γεγονότα που δεν έχουν συμβεί, αλλά θέλουμε να δείξουμε ότι θα συμβούν αργότερα, τότε χρησιμοποιούμε ρήματα σε χρόνο μέλλοντα. Διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου:

*Ερευνητές της ΝΑΣΑ μελετούν τρόπους για τη δημιουργία διαστημικών σταθμών που **θα εκτελούν** κανονικά «δρομολόγια» μεταξύ Γης και Άρη. Καθώς το ταξίδι προς τον ερυθρό πλανήτη **θα διαρκεί** αρκετούς μήνες, οι διαστημικοί αυτοί σταθμοί **θα μοιάζουν** περισσότερο με διαστημικά ξενοδοχεία.*

*Τα ρήματα **θα εκτελούν**, **θα διαρκεί**, **θα μοιάζουν** βρίσκονται σε χρόνο μέλλοντα. Έχουμε τριών ειδών μέλλοντες, που ο καθένας εκφράζει κάτι διαφορετικό.*

Διαβάστε προσεκτικά:

1. Αύριο το απόγευμα *θα διαβάζω* βιβλία επιστημονικής φαντασίας (διαρκώς, συνέχεια, όλο το απόγευμα θα διαβάζω βιβλία επιστημονικής φαντασίας).
2. Κάθε απόγευμα *θα διαβάζω* βιβλία επιστημονικής φαντασίας (θα το κάνω κάθε απόγευμα, θα διαβάζω κάθε απόγευμα).

Το **«θα διαβάζω»** σημαίνει μια πράξη που θα γίνεται συνέχεια ή θα επαναλαμβάνεται στο μέλλον.

Αυτός ο χρόνος του ρήματος λέγεται **εξακολουθητικός μέλλοντας**.

Το απόγευμα *θα διαβάσω* ένα βιβλίο επιστημονικής φαντασίας (απλώς λέω ότι θα διαβάσω, χωρίς όμως να φαίνεται πόσο θα διαρκέσει το διάβασμα).

Το **«θα διαβάσω»** σημαίνει μια πράξη που θα γίνει και θα ολοκληρωθεί κάποια στιγμή στο μέλλον.

Αυτός ο χρόνος του ρήματος λέγεται **συνοπτικός μέλλοντας**.

Μέχρι να νυχτώσει, *θα έχω διαβάσει* το βιβλίο επιστημονικής φαντασίας που αγόρασα.

Το **«θα έχω διαβάσει»** σημαίνει μια πράξη που θα είναι τελειωμένη πριν γίνει κάποια άλλη.

Αυτός ο χρόνος του ρήματος λέγεται **συντελεσμένος μέλλοντας**.

4. Συμπληρώστε σωστά τα ρήματα στις παρενθέσεις έτσι που να φαίνεται ότι αυτά που λέει το κείμενο θα συμβαίνουν στο μέλλον:

Καμία ανθρώπινη επιχείρηση δεν μπορεί όμως να συγκριθεί σε δυσκολία με το ταξίδι σε άλλο άστρο. Το Άλφα του Κενταύρου είναι το κοντινότερο ηλιακό σύστημα στο δικό μας. Ο δρ. Φόργουορντ οραματίζεται την κατασκευή διαστημοπλοίου χωρίς πυραύλους προώθησης. **Θα κατασκευάζονται** (κατασκευάζομαι) στο διάστημα και _____ (έχω) ιστίο πολύ μεγάλων διαστάσεων. Ακτίνα λέιζερ _____ _____ (κατευθύνομαι) στο ιστίο δίνοντας ώθηση στο σκάφος με ταχύτητες πάρα πολύ μεγάλες. Με αυτό τον ρυθμό, ένα σκάφος _____ _____ (μπορώ) να φτάσει στο Άλφα του Κενταύρου σε λιγότερο από 50 χρόνια. Η αποστολή _____ (συγκεντρώνω) δεκαεξάχρονους εθελοντές, _____ τους _____ (εκπαιδεύω) και _____ τους _____ (στέλνω) μόλις κλείσουν τα είκοσί τους χρόνια.

Εάν... Αν...

Εάν κατορθώσουμε να ταξιδέψουμε τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα μακριά, θα μπορέσουμε να φτάσουμε σε άλλα ηλιακά συστήματα.

Αν ο άνθρωπος κατορθώσει να ταξιδέψει σε άλλους γαλαξίες, τότε θα έχει κάνει ένα μεγάλο βήμα για την κατάκτηση του διαστήματος.

Οι παραπάνω προτάσεις αρχίζουν με το **εάν** και το **αν** και λέγονται **υποθετικές προτάσεις**.

10

Ο υποθετικός λόγος αποτελείται από δύο προτάσεις: μια κύρια και μια δευτερεύουσα, που λέγεται **υποθετική**. Η κύρια πρόταση δείχνει κάτι που είναι πιθανό να γίνει, ενώ η υποθετική πρόταση δείχνει αυτό που πρέπει να ισχύει για να συμβαίνει ή να αληθεύει αυτό που λέει η κύρια πρόταση. Οι υποθετικές προτάσεις αρχίζουν κυρίως με τον υποθετικό σύνδεσμο *αν/εάν*.

Η υποθετική πρόταση λέγεται **υπόθεση** και η κύρια πρόταση λέγεται **απόδοση** του υποθετικού λόγου. Η υποθετική πρόταση μπορεί να είναι πριν ή μετά την κύρια πρόταση.

5. Ψάξτε το αρχικό κείμενο και συμπληρώστε την απόδοση της υποθετικής πρότασης που λείπει:

Εάν κατορθώσουμε να ταξιδέψουμε τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα μακριά, θα _____

_____

Εάν δημιουργήσουμε διαστημικούς σταθμούς ανάμεσα στη Γη και στον Άρη, αυτοί θα μοιάζουν _____

_____

Αν πραγματοποιηθεί το σχέδιο, _____

_____

Ο χρόνος με γενική και αιτιατική

... το ταξίδι προς τον Άρη θα διαρκεί **αρκετούς μήνες**...

Η φράση «αρκετούς μήνες» είναι μια αιτιατική που μας δείχνει χρόνο. Έχουμε αρκετές τέτοιες αιτιατικές, καθώς και γενικές, που μας φανερώνουν χρόνο. Π.χ. **το βράδυ**, **το πρωί**, **το απόγευμα**, **τα μεσάνυχτα**, **τη νύχτα**, **του χρόνου** κ.ά.

6. Στο παρακάτω κείμενο βρείτε και υπογραμμίστε τις γενικές και τις αιτιατικές που φανερώνουν χρόνο:

Οι ειδικοί επιστήμονες προβλέπουν ότι την επόμενη πεντηκονταετία χιλιάδες οικογένειες θα ζουν στο διάστημα. Οι αποικίες θα είναι κοντά στη Γη, ώστε να είναι εύκολη η επικοινωνία με τη μητρόπολη. Το πρωταρχικό εμπόδιο είναι η απόσταση. Αν συμβολίσουμε σ' ένα χαρτί την απόσταση Γης και Ήλιου με 1 εκατοστό, το κοντινότερο άστρο (το Α του Κενταύρου) απέχει 7 χλμ.

Ο Πρωτοπόρος 10 έφυγε από τη Γη στις 3 Μαρτίου 1972 και έντεκα χρόνια αργότερα πέρασε έξω από την τροχιά του Ποσειδώνα, για να γίνει το πρώτο ανθρώπινο αντικείμενο που άφησε πίσω του τα όρια του ηλιακού μας συστήματος.

Πριν από λίγα χρόνια, η Βρετανική Διαπλανητική Εταιρεία έδωσε στη δημοσιότητα το σχέδιο Δαίδαλος, μια μελέτη διαστρικής πτήσης που προβλέπει την εκτόξευση ενός γιγάντιου διαστημόπλοιου 54.000 τόνων. Όμως η κατασκευή ενός τέτοιου διαστημόπλοιου δεν μπορεί να γίνει πραγματικότητα του χρόνου ή τη μεθεπόμενη χρονιά, αλλά θα χρειαστούν αρκετά χρόνια.

www.kathimerini.gr (διασκευή)

7. Η λέξη **χρόνος** σχηματίζει μια μεγάλη οικογένεια.

α΄ συνθετικό	β΄ συνθετικό
χρονο-λογία	ημί-**χρονο**
χρονό-μετρο	τρί-**χρονος**

Μπορείτε με τη βοήθεια του λεξικού σας να βρείτε και άλλες;

ΧΡΟΝΟΣ

α΄ συνθετικό	β΄ συνθετικό

8. Βρείτε με τη βοήθεια λεξικού τη σημασία των παρακάτω φράσεων:

σε ανύποπτο **χρόνο** / εκτός τόπου και **χρόνου** / το πλήρωμα του **χρόνου** / συν τω **χρόνω** / ο **χρόνος** είναι χρήμα / προ αμνημονεύτων **χρόνων** / **χρόνια** και ζαμάνια / εν ευθέτω **χρόνω** / **χρόνο** με τον **χρόνο** / **χρόνου** φείδου / όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει ο **χρόνος** / πάρ' τονε στον γάμο σου να σου πει και του **χρόνου** / ο κλέφτης και ο ψεύτης τον πρώτο **χρόνο** χαίρονται / και του **χρόνου**! / **χρόνια** πολλά!

10

Χαμένοι πολιτισμοί

Ατλαντίδα

Υποθετικό νησί στον Ατλαντικό ωκεανό. Γι' αυτή μιλάει πρώτη φορά ο Πλάτωνας*. Οι πληροφορίες προέρχονται από τον Σόλωνα* όταν ταξίδεψε στην Αίγυπτο. Ανάμεσα στα άλλα έμαθε για την ύπαρξη της Ατλαντίδας, νησιού ίσου στο μέγεθος με τη Λιβύη και την Ασία μαζί (δηλαδή τη Βόρεια Αφρική και τη Μικρά Ασία) πέρα από τις Ηράκλειες στήλες (το σημερινό Γιβραλτάρ), που καταποντίστηκε στον ωκεανό 9.000 χρόνια πριν από την εποχή του Σόλωνα, δηλαδή το 9600 π.Χ. περίπου. Πρώτος βασιλιάς της υπήρξε ο Άτλας, γιος του Ποσειδώνα. Οι απόγονοί του ανέπτυξαν στο νησί σπουδαίο πολιτισμό, και η κυριαρχία τους επεκτάθηκε σιγά σιγά μέχρι την Τυρρηνία* και τα αιγυπτιακά σύνορα. Κάποτε οι κάτοικοι της Ατλαντίδας θέλησαν να κατακτήσουν την Ελλάδα και την Αίγυπτο. Αλλά οι Αθηναίοι μπήκαν επικεφαλής στην άμυνα της περιοχής τους και, ύστερα από πολλές περιπέτειες, με ηρωισμό και βαθιά γνώση της πολεμικής τέχνης, νίκησαν τον λαό της Ατλαντίδας κι έσωσαν από την υποδούλωση όσους απειλήθηκαν. Μετά από τα γεγονότα αυτά ακολούθησαν φοβεροί σεισμοί και κατακλυσμοί και, μέσα σε μια μέρα και μια νύχτα, ολόκληρο το νησί της Ατλαντίδας βυθίστηκε στον ωκεανό. Την ίδια εποχή έγιναν και φοβερές καταστροφές στην Ελλάδα.

Είναι χαρακτηριστικός ο πλούτος των αγαθών που συγκέντρωνε το νησί των Ατλάντων. Μεταλλεύματα, ξυλεία, πλούσια πανίδα και χλωρίδα κι οτιδήποτε θα μπορούσε να δώσει η φύση στον άνθρωπο υπήρχαν στην Ατλαντίδα υπεράφθονα και καταπληκτικά. Έχοντας τέτοιον πλούτο αγαθών στη διάθεσή τους, οι κάτοικοί της κατασκεύασαν μεγαλοπρεπή τείχη, ιερά, ανάκτορα, λιμάνια και ναύσταθμους. Τείχη με πρόσοψη επενδυμένη με χαλκό, κασσίτερο και ορείχαλκο, ανάκτορα και ναούς επενδυμένους με χρυσό, άργυρο, ορείχαλκο και ελεφαντοστό, χρυσά λατρευτικά αγάλματα. Όσο για τη Μητρόπολη, την κατοικία της μητέρας του Άτλαντα, ήταν ένα μικρό κυκλικό νησί που περιβαλλόταν από κυκλικές ζώνες ξηράς και θάλασσας, ώστε να είναι απόρθητο.

Η Ατλαντίδα απασχόλησε τόσο την επιστήμη όσο και τη λογοτεχνία. 60.000 βιβλία και άρθρα έχουν γραφτεί μέχρι σήμερα για το καταποντισμένο νησί. Η σύγχρονη έρευνα έχει αποφασίσει πως τα

αναφερόμενα από τον Πλάτωνα δεν είναι ένα παραμύθι αλλά μια παράδοση, γνωστή και στην Αίγυπτο, όπως μαρτυρούν γραπτές πηγές.

εγκυκλοπαίδεια *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα* (διασκευή)

---

*Πλάτωνας: (427-347 π.Χ.) Αθηναίος φιλόσοφος, μαθητής του Σωκράτη.

*Σόλωνας: (περίπου 640-560 π.Χ.) Αθηναίος νομοθέτης, πολιτικός μεταρρυθμιστής και ποιητής, ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας.

*Τυρρηνία: η ρωμαϊκή Ετρουρία, αρχαία περιοχή της Ιταλίας, αντίστοιχη της σημερινής Τοσκάνης.

1. Σε μια φανταστική ιστορία... ας φανταστούμε τι θα σας ρώταγε ένα παιδί από την Ατλαντίδα!

- Ποιοι ανέφεραν την ύπαρξη της χώρας μας πρώτη φορά;
- Ποια νομίζετε ότι ήταν η γεωγραφική της θέση;
- Ξέρετε περίπου τη χρονολογία που αφανιστήκαμε;
- Ξέρετε ποιος ήταν ο βασιλιάς μας;
- Τι ξέρετε για τον πολιτισμό μας;
- Ήμαστε ποτέ αντίπαλοι; Αν ναι, ποιος νίκησε;
- Μιλούν οι άνθρωποι για μας;
- Γίνονται έρευνες για τη λύση του αινίγματος που λέγεται «Ατλαντίδα»;

2. Η ελληνική μυθολογία, η Βίβλος, το έπος του Γκιλγκαμές (Ασσυριακό Έπος, τέλος 3ης π.Χ. χιλιετίας), οι παραδόσεις των Ίνκας, αλλά και οι παραδόσεις πολλών λαών μιλούν για κατακλυσμούς. Πώς μπορούμε να εξηγήσουμε αυτό το φαινόμενο; Μπορεί η Ατλαντίδα να καταποντίστηκε από έναν κατακλυσμό; Οι εκρήξεις ηφαιστείων, οι σεισμοί, οι μετακινήσεις πλακών ή οι διάφορες γεωλογικές μεταβολές τι συναισθήματα δημιουργούν στους ανθρώπους; Σε ποιες επιστήμες πρέπει να αναζητήσουμε πληροφορίες για να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας για τα φυσικά φαινόμενα; Συζητήστε στην τάξη.

Βρείτε πληροφορίες για το μυστήριο της βιβλικής πλημμύρας στη Μαύρη Θάλασσα στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.nationalgeographic.gr τεύχη: Μαΐου 2001, Ιουλίου 2000.

Για την Ατλαντίδα: DVD με κινούμενα σχέδια: *Η χαμένη Ατλαντίδα, Η επιστροφή του Μάιλο*, 2001.

3. Γράψτε έναν δικό σας μύθο όπως αυτός της Ατλαντίδας. Φανταστείτε ένα όνομα χώρας, μια χρονολογία, μια γεωγραφική θέση κτλ. Μην ξεχάσετε να αναφέρετε το αίτιο της εξαφάνισής της.

10

Ανεξήγητα φαινόμενα

Πέτρινοι γίγαντες

Τα μνημεία αυτά, γνωστά ως μεγαλιθικά (από τις λέξεις «μέγας» και «λίθος»), βρίσκονται σε πολλά μέρη του κόσμου. Τα αρχαιότερα είναι εκείνα της Δυτικής Ευρώπης. Συχνά οι ανασκαφές αποκάλυψαν τάφους μέσα, κάτω ή κοντά στα μνημεία. Αυτό οδήγησε τους αρχαιολόγους στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για τόπους ιδιαίτερης σημασίας οι οποίοι σχετίζονταν με τις ταφικές τελετές των αγροτικών πληθυσμών της περιοχής. Αρχικά υπήρχαν 10.000 ογκόλιθοι, από τους οποίους σήμερα σώζονται μόνο οι 3.000. Η κατασκευή των τεράστιων αυτών μνημείων συνεχίστηκε για 3.000 περίπου χρόνια, από την πέμπτη έως την τρίτη χιλιετία π.Χ. Έπειτα μυστήριο κάλυψε τους πέτρινους γίγαντες! Η οικοδόμηση του Στόουνχεντζ και των άλλων πελώριων μνημείων προϋποθέτει εκατομμύρια ώρες δουλειάς. Ωστόσο προκύπτει και ένα βασικό ερώτημα: αφού η πλησιέστερη πιθανή πηγή των μονόλιθων απέχει 30 χιλιόμετρα, πώς κατόρθωσαν οι άνθρωποι να μετακινήσουν τις τεράστιες αυτές πέτρες στο ορεινό έδαφος, ιδιαίτερα σε μια εποχή όπου ο τροχός ήταν άγνωστος; Επίσης είναι άγνωστος ο τρόπος με τον οποίο πρωτοστήθηκαν όρθιοι οι μονόλιθοι, γιατί δεν υπήρχαν ούτε μηχανικοί γερανοί ούτε ανυψωτικές μηχανές. Ή όλα θα έπρεπε να γίνουν με τα χέρια ή να χρησιμοποιήθηκε ένα σύστημα από κυλίνδρους και ξύλινα ικριώματα (σκαλωσιές). Ουσιαστικά πάντως αγνοούμε τι γινόταν στο Στόουνχεντζ. Έχουμε μόνο κάποιες ερμηνείες με βάση τα στοιχεία που βρέθηκαν. Στο μέλλον η αρχαιολογική έρευνα θα προσθέσει αναμφίβολα και νέα στοιχεία στις σχετικές πληροφορίες που συγκεντρώνονται εδώ και 400 χρόνια.

Norah Moloney, *Αρχαιολογία*, μετάφρ. Ε. Αβραμέα, εκδ. Ντουντούμη, Αθήνα, 1996

1. Από τι είδους βιβλίο νομίζετε ότι προέρχεται το κείμενο (λογοτεχνικό, επιστημονικό, εγκυκλοπαίδεια...);

2. Συζητήστε στην τάξη τις απόψεις σας για το φαινόμενο των «πέτρινων γιγάντων». Στην Δ΄ τάξη μάθατε για τα Κυκλώπεια Τείχη. Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι ομοιότητες και οι διαφορές με τους Πέτρινους Γίγαντες;

Η εικόνα που συνοδεύει το κείμενο είναι πολύ εντυπωσιακή. Παρατηρήστε την και βρείτε επίθετα, ουσιαστικά και ρήματα για να την περιγράψετε. Π.χ. «Σε αυτή την εικόνα βλέπω ογκώδεις πέτρες που ανακαλύφθηκαν...». Μπορείτε να κάνετε το ίδιο και με τις εικόνες των Κυκλώπειων Τειχών.

3. Χωρίστε το κείμενο σε παραγράφους. Βρείτε τις λέξεις-κλειδιά κάθε παραγράφου.

4. Στο παραπάνω κείμενο είναι υπογραμμισμένα έξι επιρρήματα. Μπορείτε να βρείτε τα αντίθετά τους μέσα στο κρυπτόλεξο;

Σ	Β	Τ	Ε	Λ	Ι	Κ	Α	Κ
Ε	Ζ	Χ	Π	Α	Ν	Ω	Ο	Δ
Μ	Ψ	Ν	Ω	Ζ	Ψ	Ξ	Γ	Υ
Ρ	Δ	Η	Φ	Τ	Μ	Θ	Β	Λ
Φ	Ε	Α	Σ	Π	Α	Ν	Ι	Α
Ρ	Ε	Μ	Κ	Α	Κ	Υ	Ζ	Κ
Γ	Ε	Ξ	Ω	Ο	Ρ	Δ	Ν	Ρ
Μ	Ζ	Χ	Ο	Β	Ι	Γ	Λ	Ι
Σ	Χ	Μ	Ι	Π	Α	Λ	Θ	Β
Δ	Ν	Ξ	Σ	Β	Υ	Η	Φ	Ω
Κ	Ρ	Σ	Ω	Ξ	Θ	Ο	Ψ	Σ

5. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τις οικογένειες τριών λέξεων. Σε κάθε στήλη υπάρχουν λέξεις που δεν ανήκουν σ' αυτή την οικογένεια. Βρείτε τες και σημειώστε στο τετράδιό σας τη σημασία και την ετυμολογία τους. Το λεξικό θα είναι ο πολύτιμος βοηθός σας! Για κάθε στήλη σημειώστε στο τετράδιό σας ποιο είναι το θέμα της οικογένειας λέξεων και πώς σχηματίζεται κάθε λέξη, π.χ. *μυστικός => μυστ- + -ικός*.

μυστήριο	φαντασία	άνθρωπος
μυστικός	φανταστικός	ανθρωπιά
μυστρί	φαντάζομαι	ανθρώπινος
μυστικότητα	φαγητό	ανθρωποειδής
μυστηριώδης	φάντασμα	ανθρωπότητα
μύτη	φανταχτερός	άνθρακας
μυστηριακός	φαντάρος	άνθος

10

Η μηχανή του χρόνου

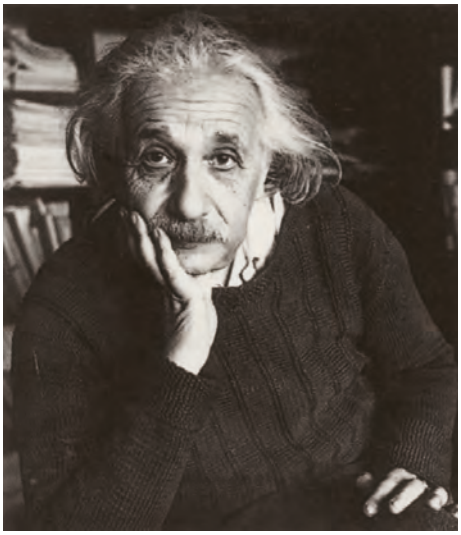

Άλμπερτ Αϊνστάιν, ο πιο σπουδαίος φυσικός επιστήμονας του 20ού αιώνα

Τετάρτη 23 Οκτωβρίου 2002

Φανταστείτε ότι έχετε ήδη διαβάσει αυτό το άρθρο και κατόπιν μπαίνετε θαρραλέα σε μια χρονομηχανή η οποία θα σας μεταφέρει στο παρελθόν, ακριβώς τη στιγμή πριν αρχίσετε να διαβάζετε το άρθρο. Τι θα κάνατε; Θα ξαναδιαβάζατε το άρθρο. Σύμφωνα με πολλούς φυσικούς, αν δεχτούμε ότι είναι δυνατό να επιστρέψετε στο παρελθόν, θα σας ήταν αδύνατο να το αλλάξετε. Τελικά μπορούν να πραγματοποιηθούν τα ταξίδια στον χρόνο; Πώς θα μπορούσαμε να κατασκευάσουμε μια χρονομηχανή;

Ο Αλβέρτος Αϊνστάιν απέδειξε ότι, αν μπορούσαμε να ταξιδέψουμε με την ταχύτητα του φωτός, θα το καταφέρναμε. Κάτι τέτοιο όμως φαίνεται απίθανο, γι' αυτό τα ταξίδια γίνονται μόνο στη φαντασία των συγγραφέων ή των σεναριογράφων.

περιοδικό *Focus*, τεύχος 32, Οκτώβριος 2002 (διασκευή)

Ηλεκτρονική ψηφοφορία

Το ίδιο περιοδικό στην ιστοσελίδα του* ζήτησε από τους αναγνώστες του να απαντήσουν ηλεκτρονικά στην ερώτηση: **Αν είχατε μια μηχανή του χρόνου, πού θα θέλατε να ταξιδεύατε;**

Δείτε τι απάντησαν σε αυτή την ψηφοφορία:

Στην εποχή των δεινοσαύρων	480
Στην αρχαία Ελλάδα	446
Στον Μεσαίωνα — Βυζάντιο	71
Στην Ελληνική Επανάσταση του 1821	72
Στο μέλλον	374
συνολικές ψήφοι	**1443**

*www.focusmag.gr

Πού θέλετε να ταξιδέψετε;

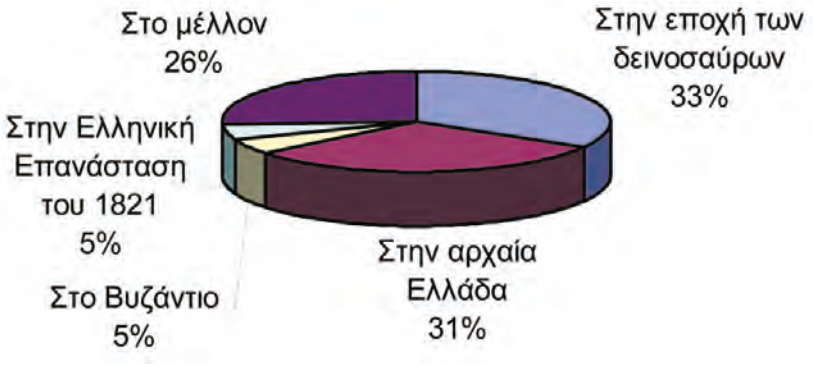

Ενδιαφέρον όμως έχουν και μερικές από τις απαντήσεις που δόθηκαν:

Θόδωρος, 7-1-2004
Σίγουρα θα προτιμούσα την αρχαία Ελλάδα γιατί πραγματικά θα ήθελα να δω όλα εκείνα που έγιναν εκείνη την εποχή και έδωσαν τα φώτα για εξέλιξη στον άνθρωπο.

Άννα, 7-1-2004
Χμ, σίγουρα θα ήθελα να δω πώς θα είναι η ζωή στον πλανήτη μετά από, ας πούμε, 500 χρόνια!!! Όχι περισσότερο. Άραγε αντί για ταξί στους δρόμους θα έχουμε κατασκευάσει ιπτάμενα μέσα μεταφοράς; Ωραία θα ήταν!

Ξενοφώντας, 7-1-2004
Δύσκολη απόφαση. Το δίλημμα είναι μεταξύ της αρχαίας Ελλάδας και της εποχής των δεινοσαύρων. Θα διαλέξω όμως τους δεινόσαυρους. Πάντα σκεφτόμουν πώς θα ήταν τότε και γιατί εξαφανίστηκαν. Και να δω αν είναι όπως μας τους περιγράφουν. Λέτε να είναι αλλιώς;

Γιώργος, 8-1-2004
Ο προορισμός μου θα ήταν το 1821. Είναι η εποχή από την οποία ξεπήδησε το νέο ελληνικό κράτος και έχουν γραφτεί τόσα γι' αυτή... Θα ήταν ευκαιρία να συναντήσω και τον προπροπάππο μου.

Οδυσσέας, 18-1-2004
Αν είχα τέτοια μηχανή, θα ταξίδευα σε όλες τις εποχές. Σιγά μην καθόμουνα να επιλέξω μόνο μία!

10

1. Κάντε και εσείς μια ψηφοφορία στην τάξη σας και καταγράψτε τα αποτελέσματά της. Μπορείτε να κάνετε την ίδια δημοσκόπηση στο σχολείο σας, στους άλλους φίλους σας και στην οικογένειά σας. Χωριστείτε σε ομάδες, φτιάξτε ένα ερωτηματολόγιο, φωτοτυπήστε το και μοιράστε το. Μόλις συγκεντρωθεί ένας αριθμός ερωτηματολογίων που θα σας ικανοποιεί, καταγράψτε τα αποτελέσματα και παρουσιάστε τα στην τάξη. Διαβάστε τις πιο ενδιαφέρουσες απαντήσεις. Συγκρίνετέ τα με τα αποτελέσματα της τάξης σας.

- Εσείς σε ποια εποχή θα θέλατε να ταξιδέψετε; Γράψτε ένα κείμενο στο οποίο να υποστηρίζετε τη γνώμη σας. Σκεφτείτε ότι θα πρέπει να την παρουσιάσετε με τέτοιον τρόπο, ώστε να δείξετε για ποιο λόγο η εποχή αυτή είναι η πιο ενδιαφέρουσα. Έτσι, είναι καλό να περιγράψετε:
  - τα χαρακτηριστικά της εποχής στην οποία θέλετε να ταξιδέψετε
  - ποιους θα θέλατε να συναντήσετε
  - ποιο είναι το μυστήριο που κρύβει για σας
  - τι ελπίζετε να ανακαλύψετε γι' αυτήν
  - και ό,τι άλλο θα έκανε το ταξίδι σας συναρπαστικό για τον αναγνώστη

2. Συμπληρώστε με τη φαντασία σας την απόδοση στους επόμενους υποθετικούς λόγους:

1. Αν συναντούσα τον μεγάλο Περικλή,

_____

2. Αν είχα κατασκευάσει μια χρονομηχανή,

_____

3. Αν ήμουνα στην πολιορκία της Κωνσταντινούπολης,

_____

4. Αν ταξίδευα στο 2200 μ.Χ.,

_____

3. Στο παρακάτω κείμενο να βάλετε τους τόνους και τα διαλυτικά:

Ο Αινσταιν με την εκπληκτικη ευφυια του αποκρυπτογραφησε την αληθεια για την περιστροφη των πλανητων. Λεγεται πως, οταν η Γενικη Θεωρια της Σχετικοτητας παρουσιαστηκε στο κοινο, μονο δωδεκα ανθρωποι σ' ολοκληρο τον κοσμο μπορουσαν να την καταλαβουν. Ακομα και σημερα ολοι προσπαθουν να εξερευνησουν τον τροπο με τον οποιο σκεφτοταν ο μεγαλος αυτος επιστημονας.

Ο Αινσταιν αφιερωσε ολοκληρη τη ζωη του στην αναζητηση της επιστημονικης αληθειας. Ωστοσο, η ζωη του ηταν ταραγμενη και σκληρη. Επεζησε απο δυο πολεμους και καταδιωχθηκε απο τους ναζι για την εβραικη καταγωγη του.

Ο Αινσταιν ηταν μια ιδιοφυια και με τις θεωριες του ανοιξε νεους δρομους στη συγχρονη επιστημονικη σκεψη.

από το οπισθόφυλλο του βιβλίου *Αϊνστάιν*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003

Τα διαλυτικά σημειώνονται για να δείξουμε ότι ένα φωνήεν προφέρεται ξεχωριστά από το διπλανό του, π.χ. *παιδάκια - παϊδάκια*.

Στις λέξεις με *υι* βάζουμε διαλυτικά για να ξεχωρίσουμε την προφορά τους (π.χ. *μυϊκός*) από την προφορά του *υι* στις λέξεις *υιοθεσία* και *υιοθετώ*.

Στις λέξεις με *ιυ* δε βάζουμε διαλυτικά γιατί ποτέ δεν προφέρονται τα δύο φωνήεντα μαζί, π.χ. *διυλίζω*.

Όταν το προηγούμενο φωνήεν έχει τόνο, δε χρειάζονται διαλυτικά, π.χ. *γάιδαρος*.

10

Μαθαίνω περισσότερα για μυστήρια και επιστημονική φαντασία

Άλυτα μυστήρια, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 1996

Βερν Ιούλιος, *Είκοσι χιλιάδες λεύγες κάτω από τη θάλασσα*, εκδ. Παπαδόπουλος, Αθήνα, 2004.

Η χαμένη Ατλαντίδα, μετάφρ. Β. Κόκκινου, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.

Κάσλερ Κλάιβ, *Η ανακάλυψη της Ατλαντίδας*, μετάφρ. Ν. Παπαδάκης – Μ. Κόφφα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.

Κεκροπούλου Μαρία, *Η χαμένη Ατλαντίδα*, εκδ. Ενάλιος, Αθήνα, 2002.

Κλαρκ Άρθουρ, *Νησιά στον ουρανό*, μετάφρ. Β. Μάστορη, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1993.

Λάζος Χρήστος, *Ο υπολογιστής των Αντικυθήρων*, εκδ. Αίολος, Αθήνα, 1994.

Μάστορη Βούλα, *Ο καλεσμένος*, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 1991.

Μπάρτζης Γιάννης, *UFO στα Διγελιώτικα*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1990.

Ουέλλς Χέρμπερτ Τζορτζ, *Ο πόλεμος των κόσμων*, μετάφρ. Γ. Θωμόπουλος, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 1993.

Ουέλλς Χέρμπερτ Τζορτζ, *Η μηχανή του χρόνου*, μετάφρ. Β. Μάστορη, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα, 2001.

Σίνου Κίρα, *Η μηχανή στο υπόγειο*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1992.

Σίνου Κίρα, *Ο τελευταίος βασιλιάς της Ατλαντίδος*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 2003.

Τόμας Άντριου, *Τα μυστικά της Ατλαντίδος*, μετάφρ. Κ. Μπακαλάκος, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1979.

Ψαραύτη Λίτσα, *Το αίνιγμα της πέτρινης γενειάδας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1994.

Ανθολόγιο: Ειρήνη Μάρρα, *Η καλλονή με το φιδίσιο κορμί*, σελ. 261

Λουκιανού *[Ταξίδια γεμάτα περιπέτειες]*, σελ. 265

Ενότητα 11

- Περιγράφουμε πώς παίζονται διάφορα παιχνίδια
- Κατανοούμε και δίνουμε οδηγίες για να παίξουμε παιχνίδια
- Ξεχωρίζουμε τις εγκλίσεις των ρημάτων
- Χρησιμοποιούμε απρόσωπα ρήματα
- Κλίνουμε επίθετα σε -ος, -ο και -ων, -ουσα, -ον

11

Παραδοσιακά παιχνίδια

Λοιπόν, παιδιά, τι λέτε; Θέλετε να παίξουμε μαζί; Έχω να σας μάθω πολλά παιχνίδια. Τα έπαιζα μικρός, μαζί με τους γονείς σας. Μας τα έμαθαν κι εμάς οι δικοί μας γονείς...

Τα παιχνίδια αυτά τα παίζαμε στην αυλή του πατρικού μας σπιτιού, στην αλάνα της γειτονιάς μας, στους ήσυχους και χωρίς αυτοκίνητα και φασαρία δρόμους της συνοικίας μας. Σήμερα θα τα παίξουμε στον πεζόδρομο, στο μικρό πάρκο και στην πλατεία της συνοικίας μας· και ακόμα στο προαύλιο του σχολείου μας, στα διαλείμματα. Ας αρχίσουμε λοιπόν!

Παιδιά, πριν από κάθε παιχνίδι για να «βγει» αυτός που θα τα φυλάει ή που θα κάνει τη μάνα –σε περίπτωση που δε συμφωνούσαμε– χρησιμοποιούσαμε τα λαχνίσματα, όπως τα λέγαμε, δηλαδή με λαχνό. Αυτά γίνονταν με διαφορετικούς τρόπους. Ένας τρόπος λαχνίσματος γίνεται με την απαγγελία στίχων, άλλος με το κρύψιμο μιας πετρούλας. Σήμερα θα μάθουμε να παίζουμε το «Καλημέρα, βασιλιά».

Ο βασιλιάς κάθεται σε ένα σκαμνί και απέναντί του, σε μια ευθεία γραμμή, στέκονται άλλα παιδιά.

Το παιχνίδι αρχίζει.

Όλα τα παιδιά μαζί φωνάζουν.

Παιδιά: Καλημέρα, βασιλιάαα...

Βασιλιάς: Βρε, καλώς τα τα παιδιά! Πού ήσαστε τόσο καιρό;

Παιδιά: Σε δουλειά.

Βασιλιάς: Σε τι δουλειά;

Τότε τα παιδιά αρχίζουν με παντομίμα να μιμούνται όσο μπορούν καλύτερα τις κινήσεις κάποιας δουλειάς, διαφορετικής το καθένα.

Ο βασιλιάς προσπαθεί να μαντέψει τη δουλειά που κάνει καθένα παιδί. Αν βρει όλες τις δουλειές, πετιέται ξαφνικά και κυνηγάει τα παιδιά. Όποιο παιδί πιάσει, αυτό θα γίνει ο νέος βασιλιάς. Αν, πάλι, δε βρει όλες τις δουλειές, οι άλλοι τον ρωτάνε:

– Παιδιά, να το πάρει το ποτάμι; (δηλαδή: να σου φανερώσουμε τις δουλειές που δε βρίσκεις;)

Έτσι και πει ο βασιλιάς ναι, τότε του φανερώνουν το καθένα τη δουλειά του και το παιχνίδι συνεχίζεται με τον ίδιο βασιλιά. Στην περίπτωση που ο βασιλιάς δε δεχτεί... Ε, τότε θα προσπαθήσει για πολλή ώρα ακόμα να μαντέψει σωστά!...

Ανδρέας Ανατολίτης, *Ελληνικά παραδοσιακά παιχνίδια*, εκδ. Ατλαντίς, Αθήνα, χ.χ.

παιχνίδια παιχνίδια παιχνίδια

1. Γράψτε μέσα στο κουτάκι Σ (σωστό) ή Λ (λάθος).

	Σ	Λ
Σ' ένα παιχνίδι για να βρουν αυτόν που θα κάνει τη μάνα, εάν δε συμφωνήσουν, χρησιμοποιούν τα λαχνίσματα.	❑	❑
Ο βασιλιάς κάθεται σε ένα σκαμνί και απέναντί του, σε μια ευθεία γραμμή, στέκονται άλλα παιδιά.	❑	❑
Ο βασιλιάς με παντομίμα παριστάνει διάφορες δουλειές και τα παιδιά προσπαθούν να μαντέψουν.	❑	❑
Αν μπορέσει ο βασιλιάς να βρει όλες τις δουλειές, πετιέται ξαφνικά και κυνηγάει τα παιδιά.	❑	❑
Αν κάποιο παιδί πιάσει τον βασιλιά, τότε γίνεται αυτό ο νέος βασιλιάς.	❑	❑
Τα παιδιά ρωτούν «να το πάρει το ποτάμι;», κι αν ο βασιλιάς συμφωνήσει, τότε φανερώνει το κάθε παιδί τη δουλειά του και συνεχίζουν με τον ίδιο βασιλιά.	❑	❑

2. Να ξαναγράψετε τις σωστές προτάσεις που βρήκατε με τη σειρά, βάζοντας μπροστά τους αριθμούς (1, 2, 3, ...), έτσι ώστε να δείξετε τους κανόνες του παιχνιδιού.

1 _____

_____

2 _____

_____

3 _____

_____

_____

_____

Να θυμηθούμε τις εγκλίσεις

Σήμερα τα παιδιά στο σχολείο **παίζουν** κουτσό.
Σήμερα τα παιδιά στο σχολείο **δεν παίζουν** κουτσό.

Το **παίζουν** ή **δεν παίζουν** περιγράφει μια κατάσταση που είναι αληθινή, πραγματική και συνέβη, συμβαίνει ή θα συμβεί. Αυτή η έγκλιση ονομάζεται **οριστική**. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, βάζουμε μπροστά από το ρήμα το μόριο **δε(ν)**.

11

Τα παιδιά σκέφτηκαν **να παίζουν** συνέχεια κουτσό. Τα παιδιά σκέφτηκαν **να μην παίζουν** συνέχεια κουτσό. Τα παιδιά σκέφτηκαν **να παίξουν** κουτσό. Τα παιδιά σκέφτηκαν **να μην παίξουν** κουτσό.	Το **να παίζουν / να παίξουν** περιγράφει μια κατάσταση που θα θέλαμε να γίνει, κάτι που θα επιθυμούσαμε να γίνει. Αυτή η έγκλιση ονομάζεται **υποτακτική**. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, βάζουμε μπροστά από το ρήμα το **μη(ν)**.
«**Παίζετε** κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα. «**Μην παίζετε** κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα. «**Να μην παίζετε** κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα. «**Παίξτε** κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα. «**Μην παίξετε** κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα. «**Να μην παίξετε** κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα.	Το **παίζετε/ παίξτε** περιγράφει μια κατάσταση σαν προσταγή, προτροπή. Αυτή η έγκλιση ονομάζεται **προστακτική**. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, χρησιμοποιούμε τους τύπους της υποτακτικής βάζοντας μπροστά το **μη(ν)** ή το **να μη(ν)**.

Τα παιδιά στα παλαιότερα χρόνια έπαιζαν παιχνίδια στις γειτονιές και στις αλάνες, που μερικά από αυτά μας θυμίζουν σημερινά δικά μας. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο:

Το μαντίλι

Χωριστείτε σε δύο ομάδες και **σταθείτε** αντικριστά, έχοντας μεταξύ σας απόσταση δέκα περίπου μέτρων. Στη μέση αυτής της απόστασης **τοποθετήστε** ένα στεφάνι και στο κέντρο του **βάλτε** ένα μαντίλι. Μόλις δοθεί το σύνθημα, το πρώτο παιδί της κάθε ομάδας πρέπει να τρέξει ν' αρπάξει το μαντίλι. Στη συνέχεια ξαναγυρίζει το κάθε παιδί στην ομάδα του και στέκεται στην ουρά. Αν θέλεις να βοηθήσεις την ομάδα σου, **τρέξε** γρήγορα και **άρπαξε** το μαντίλι. **Τοποθετήστε** άλλο μαντίλι και, με το σύνθημα, τα δύο επόμενα παιδιά, ένα από κάθε ομάδα, πρέπει να τρέξουν να τ' αρπάξουν. Έτσι συνεχίζεται το παιχνίδι. Νικήτρια είναι η ομάδα που θα συγκεντρώσει τα περισσότερα μαντίλια.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

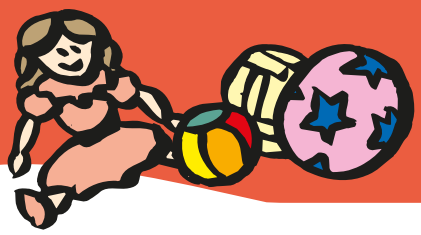

3. Όταν δίνουμε οδηγίες για ένα παιχνίδι, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε **συνοπτική προστακτική** ή **συνοπτική υποτακτική**, για να του πούμε τι να κάνει, ή **οριστική ενεστώτα**, σαν να περιγράφουμε σε κάποιον τι να κάνει.

Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα, όπως στο παράδειγμα:

Συνοπτική προστακτική	Συνοπτική υποτακτική	Οριστική ενεστώτα
χωριστείτε	*να χωριστείτε*	*χωρίζεστε*
σταθείτε		
τοποθετήστε		
βάλτε		
τρέξε		
άρπαξε		
τοποθετήστε		

4. Προσπαθήστε να γράψετε πάλι τους κανόνες του παρακάτω παιχνιδιού σαν να δίνετε οδηγίες σε κάποιους να το παίξουν:

Τα τενεκεδάκια

Μαζεύονται πολλά παιδιά και χωρίζονται σε δυο ομάδες με ίσα άτομα η καθεμιά. Κάνουν έναν μεγάλο κύκλο και έναν μικρό στη μέση. Μέσα στον μικρό κύκλο βάζουν δέκα τενεκεδάκια. Στην περιφέρεια του πρώτου κύκλου καθορίζουν ένα σημείο και τραβούν μια γραμμή. Κατά μήκος αυτής της γραμμής στέκονται τα παιδιά της ομάδας που ρίχνουν, δηλαδή σημαδεύουν τα τενεκεδάκια με μια πέτρα. Όποια ομάδα ρίξει κάτω όλα τα τενεκεδάκια νικάει.

Μαζευτείτε πολλά παιδιά και ***χωριστείτε*** σε δυο ομάδες με ίσα άτομα η καθεμιά.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

11

Συλλαβισμός

Θυμηθείτε τους κανόνες συλλαβισμού:

- **Δυο σύμφωνα δε χωρίζονται** όταν αρχίζει από αυτά ελληνική λέξη,

π.χ. υποδεχόμα-**στε** (**στ**άρι), πα-**τρ**ίδα (**τρ**έφομαι), κο-**σμ**οναύτη (**σμ**ήνος)

- **Δυο σύμφωνα χωρίζονται** όταν δεν αρχίζει από αυτά ελληνική λέξη,

π.χ. Ατ-λαντίς, περισ-σότερο

- **Τρία σύμφωνα δε χωρίζονται** όταν από αυτά ή από τα δύο πρώτα αρχίζει ελληνική λέξη, π.χ. α-**στρ**οναύτης (στρατιώτης),

αλλιώς **χωρίζονται** και το πρώτο πάει με το προηγούμενο φωνήεν, π.χ. ά**ν**-**θρ**ωπος

- Τα δίψηφα φωνήεντα, οι δίφθογγοι και τα αυ και ευ στον συλλαβισμό λογαριάζονται ως ένα φωνήεν, π.χ. μ**οιά**-σει, π**ιο**.

5. Να συλλαβίσετε τις παρακάτω λέξεις:

παιχνίδια ➡ .....

γειτονιά ➡ .....

πεζόδρομος ➡ .....

προαύλιο ➡ .....

διαλείμματα ➡ .....

λαχνίσματα ➡ .....

απαγγελία ➡ .....

σκαμνί ➡ .....

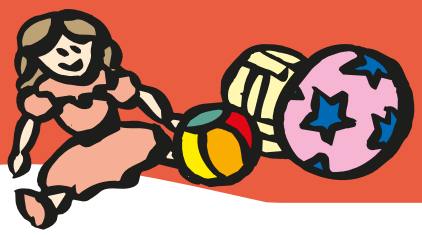

Επιτραπέζια παιχνίδια

Έχεις ταχύτητα, φαντασία, ετοιμότητα; Μπορείς να σκεφτείς άλλες λέξεις εκτός από τις απαγορευμένες για να μαντέψει η ομάδα σου τη «λέξη-κλειδί»;

Πριν αρχίσει το παιχνίδι

Ο πίνακας τοποθετείται στο κέντρο του τραπεζιού και τα πιόνια στην αρχή του πίνακα, στο βέλος. Οι παίκτες χωρίζονται σε 2 ομάδες, που δε χρειάζεται να είναι ισάριθμες, και αποφασίζουν ποια θα παίξει πρώτη.

Κάθε κάρτα έχει 2 όψεις και αναγράφει 4 θέματα. Κάθε θέμα έχει διαφορετικό χρώμα και οι παίκτες αποφασίζουν από την αρχή με ποιο θέλουν να παίξουν. Ανακατεύουν τις κάρτες ανάλογα και τις τοποθετούν με την όψη (το χρώμα που επέλεξαν) προς τα κάτω. Κάτω από το θέμα αναγράφονται 4, 5 ή 6 λέξεις που είναι σχετικές με αυτό και οι οποίες απαγορεύεται να αναφερθούν.

Κάθε ομάδα έχει έναν «ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ», που δίνει τα στοιχεία σχετικά με το θέμα στους συμπαίκτες του, για να το βρουν. Όλοι οι παίκτες με τη σειρά γίνονται «ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ».

Ο πίνακας έχει θέσεις-τρίγωνα που αναγράφουν τον χρόνο (60΄΄ ή 120΄΄) που έχει κάθε ομάδα στη διάθεσή της όταν παίζει. Το χρονόμετρο-κλεψύδρα διαρκεί κανονικά 60΄΄. Για 120΄΄ οι παίκτες το γυρίζουν ξανά από την αρχή.

11

Τρόπος παιξίματος

Ο «ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ» της ομάδας που παίζει πρώτη σηκώνει μία κάρτα, την οποία βλέπει μόνο αυτός και οι παίκτες της αντίπαλης ομάδας. Μετά γυρίζει το χρονόμετρο για 60΄΄. Με ταχύτητα αρχίζει να αποδίδει το θέμα της κάρτας χρησιμοποιώντας λέξεις και φράσεις, όσο το δυνατόν γρηγορότερα και σαφέστερα. Προσέχει να μη χρησιμοποιεί τις λέξεις που αναφέρονται στην κάρτα, καθώς και λέξεις που έχουν την ίδια ρίζα, είναι παράγωγες ή περιέχονται σ' αυτές. Παράλληλα, οι παίκτες της ομάδας του αναφέρουν συνέχεια λέξεις, μέχρι να βρουν το θέμα. Όταν η ομάδα του βρει το θέμα, όπως ακριβώς γράφεται στην κάρτα, τους δίνει την κάρτα, τραβάει αμέσως μία νέα και συνεχίζει με τον ίδιο τρόπο, ενώ ο χρόνος τρέχει. Όταν τελειώσει ο χρόνος, η ομάδα μετράει πόσα θέματα βρήκε και προχωράει ανάλογες θέσεις στον πίνακα. Νικητής του παιχνιδιού είναι η ομάδα που θα φτάσει πρώτη στο τέλος του πίνακα.

Απαγορεύεται οι παίκτες:

Α) Να χρησιμοποιούν λέξεις που έχουν την ίδια ρίζα, είναι παράγωγες, σύνθετες και γενικά αποτελούν μέρος οποιασδήποτε λέξης που υπάρχει στην κάρτα. Π.χ. στο θέμα «καφετιέρα» δεν μπορούν να πουν τη λέξη «καφές», στο θέμα «ειδησεογραφία» τις λέξεις «είδηση» και «γράφω», στο θέμα «υποφέρω», όπου υπάρχει η απαγορευμένη λέξη «βασανίζομαι», δεν μπορούν να πουν «βασανιστήριο» ή «βάσανο» ή στο θέμα «αιώνας» απαγορεύονται οι λέξεις «αιωνιότητα», «αιώνιος», «αιωνόβιος» κτλ.

Β) Να χρησιμοποιούν αρκτικόλεξα ή αρχικά, όταν κάποιο γράμμα τους αντιστοιχεί στο θέμα ή σε απαγορευμένη λέξη. Π.χ. στο θέμα «Ταχυδρομείο» δεν μπορούν να πουν ΕΛΤΑ, γιατί ΕΛΤΑ = Ελληνικά Ταχυδρομεία.

Γ) Να χρησιμοποιούν την εξελληνισμένη μορφή μιας λέξης. Π.χ. Βύρωνας-Μπάιρον.

Δ) Να χρησιμοποιούν χειρονομίες, μιμήσεις, ήχους, παντομίμα κτλ. για να περιγράψουν ένα θέμα.

Επιτρέπεται οι παίκτες να χρησιμοποιούν ονομασίες προϊόντων, ονόματα οικείων προσώπων, ονομασίες τόπων κτλ. για να περιγράψουν ένα θέμα. Π.χ. στο θέμα «ακρωτήριο» μπορούν να αναφέρουν ονομασίες ακρωτηρίων.

Ακόμη, είναι δυνατό να χρησιμοποιούν λέξεις στην καθημερινή γλώσσα όταν οι απαγορευμένες είναι στην καθαρεύουσα, και το αντίθετο, αρκεί να έχουν διαφορετική ρίζα. Π.χ. μάτι-οφθαλμός, άλογο-ίππος, μαύρο-μελανό κτλ. Δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί η λέξη λιοντάρι-λέων γιατί έχει κοινή ρίζα.

Γίνεται δεκτή η χρήση ξένων λέξεων που περιλαμβάνονται στο καθημερινό μας λεξιλόγιο, για να αποδώσουν την αντίστοιχη ελληνική, και το αντίθετο. Π.χ. ασανσέρ-ανελκυστήρας, κλαμπ-λέσχη, ταϊμάουτ-διάλειμμα.

Ακόμη, υπάρχει η δυνατότητα να μπορούν οι παίκτες να συμβουλεύονται λεξικό όταν διαφωνούν. Μπορεί ακόμη να συμφωνηθεί αλλαγή των κανόνων, και να γίνουν πιο ελαστικοί ή πιο αυστηροί, έτσι ώστε να απλοποιηθεί ή να δυσκολέψει ο τρόπος παιξίματος.

οδηγίες παιχνιδιού *Βρες το - Πες το* (διασκευή)

παιχνίδια παιχνίδια παιχνίδια

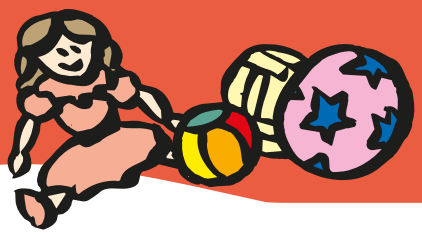

1. Ποιες πληροφορίες παίρνουμε από το κείμενο και από την εικόνα και τα σήματα που το συνοδεύουν;

- Σε ποιες ηλικίες απευθύνεται το παιχνίδι;
- Πόσοι μπορούν να το παίξουν;
- Τι περιέχει το κουτί του;
- Ποιος είναι ο σκοπός του παιχνιδιού;
- Ποιοι είναι οι βασικοί του κανόνες;

2. Ο παρακάτω πίνακας μας ενημερώνει για κάποια επιτραπέζια παιχνίδια. Συζητήστε ποια από αυτά έχετε παίξει. Ποια άλλα ξέρετε; Ποια παίζετε και ποια θα προτείνατε στους συμμαθητές σας να παίξουν και αυτοί; Συμφωνήστε με τον δάσκαλο ή τη δασκάλα σας να αφιερώσετε μια διδακτική ώρα σε αγώνα επιτραπέζιων παιχνιδιών. Διασκεδάστε κάνοντας αγώνες με την Δ΄ ή την Στ΄ τάξη!

κυβόλεξο, στρατέγκο, ναυμαχία, παζλ, φιδάκι, μονόπολη, τόμπολα, σκραμπλ

Ρήματα χωρίς... πρόσωπο (απρόσωπα ρήματα)

Απαγορεύεται οι παίκτες να χρησιμοποιούν λέξεις που έχουν την ίδια ρίζα, είναι παράγωγες...
Επιτρέπεται οι παίκτες να χρησιμοποιούν ονομασίες προϊόντων, ονόματα οικείων προσώπων...
Τα ρήματα **απαγορεύεται** και **επιτρέπεται** έχουν ως υποκείμενο μια ολόκληρη πρόταση:
Απαγορεύεται... => *να χρησιμοποιούν...*
Επιτρέπεται... => *να χρησιμοποιούν...*
Τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στο γ΄ πρόσωπο του ενικού και δεν έχουν υποκείμενο κάποιο πρόσωπο ή αντωνυμία αλλά μια ολόκληρη πρόταση τα λέμε **απρόσωπα ρήματα**. Μπορεί να έχουμε και **απρόσωπες φράσεις**, π.χ. **Δεν είναι καλό να**... Προσέξτε τη διαφορά:
Απαγορεύεται το κάπνισμα. => απρόσωπο:

Απαγορεύεται	να καπνίζετε.
Ρ	**Υ**

3. Στο κείμενο των οδηγιών υπογραμμίστε τα απρόσωπα ρήματα, τις απρόσωπες φράσεις και την πρόταση που είναι το υποκείμενό τους.

4. Στον πίνακα με τα επιτραπέζια παιχνίδια σκεφτείτε ελληνικές λέξεις για να αποδώσετε τις ξένες ονομασίες, π.χ. στρατέγκο = στρατηγική.

11

Ηλεκτρονικά παιχνίδια

Ένα... ηλεκτρονικό ποδοσφαιράκι

Με αφορμή το αξέχαστο, για μας τους Έλληνες, Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου του 2004 στην Πορτογαλία, κυκλοφόρησε πριν από την έναρξή του ένα ηλεκτρονικό ποδοσφαιράκι που μπορεί να παιχτεί στην «παιχνιδομηχανή».

Δείτε πώς παρουσιάζεται το παιχνίδι σε μια ειδική ιστοσελίδα που ασχολείται αποκλειστικά με ηλεκτρονικά παιχνίδια:

Στο παιχνίδι μπορούμε να διαλέξουμε όλες τις εθνικές ομάδες της Ευρώπης, και φυσικά τη δική μας. Έτσι, έχουμε τη δυνατότητα, παίζοντας με αυτή, να την οδηγήσουμε ψηλά ή να κατακτήσουμε το τρόπαιο.

Ο πιο εύκολος τρόπος να πετύχετε γκολ είναι η πολιορκία της αντίπαλης άμυνας. Έτσι, μπορείτε την κατάλληλη στιγμή να βρείτε και να εκμεταλλευτείτε κάποιο κενό, να περάσετε την μπάλα μέσα στη μεγάλη περιοχή και να σκοράρετε με πλασέ*. Παρ' όλ' αυτά, θα χρειαστεί να καλλιεργήσετε την επιδεξιότητά σας, αφού οι τερματοφύλακες αντιδρούν πολύ καλά.

Επίσης, μπορείτε να βάλετε γκολ με σέντρα ή με εκτέλεση κόρνερ από τα πλάγια, δίνοντας τη δυνατότητα στον επιθετικό για ανάποδο ψαλίδι ή κεφαλιά. Πάντως, θα δεχτείτε περισσότερα γκολ από ό,τι θα βάλετε με κόρνερ, μια και ο υπολογιστής εκμεταλλεύεται πολύ καλά τις «στημένες φάσεις»*.

Υπάρχουν επιλογές που θα σας βοηθήσουν να έχετε μεγαλύτερη ποικιλία στο παιχνίδι σας. Έτσι, μπορείτε να παίξετε «μονομαχίες διπλού» με τους φίλους σας (πολύ πιο διασκεδαστικό από το να παίζετε μόνοι σας). Επίσης, υπάρχει επιλογή που μας επιτρέπει να κάνουμε το ματς έτσι, ώστε να είναι όσο εύκολο ή δύσκολο χρειαζόμαστε! Εκτός από την επιλογή ομάδας και έδρας, μπορούμε να ρυθμίσουμε πόσα λεπτά χρειάζεται για να τελειώσει το παιχνίδι, τις κόκκινες και κίτρινες κάρτες που έχουν οι παίκτες, το σκορ και τον τύπο του παιχνιδιού μετά την ισοπαλία (πέναλτι, ασημένιο ή χρυσό γκολ, κλασική παράταση).

Τέλος, η επιλογή «Φαντασία» μάς επιτρέπει παιχνίδι όπου διαλέγουμε τη σύνθεση της ομάδας μας ανάμεσα στους καλύτερους παίκτες όλων των εθνικών ομάδων, ενώ και ο αντίπαλος κάνει το ίδιο!

---

* πλασέ: τεχνικό σουτ
* στημένες φάσεις: φάουλ, κόρνερ, αράουτ

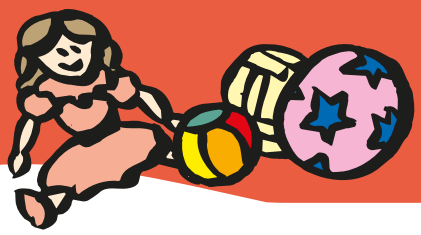

1. Βρείτε στο κείμενο και υπογραμμίστε τις φράσεις που μας δίνουν τις ακόλουθες πληροφορίες:

- Πού μπορεί να παιχτεί αυτό το ποδοσφαιράκι;
- Τι μπορεί να γίνει όταν ένα παιχνίδι λήξει ισόπαλο;

2. Στο κείμενο υπάρχουν πολλές αγγλικές λέξεις που χρησιμοποιούμε στο ποδόσφαιρο. Πώς τις αναγνωρίζουμε;

Μπορείτε να τις βρείτε και να τις αντικαταστήσετε με την ελληνική λέξη, αν υπάρχει;

Π.χ. γκολ = τέρμα.

Ορθογραφία ρημάτων
Το / ισ / της συλλαβής πριν από την κατάληξη

Τα ρήματα της α΄ συζυγίας (όσα δεν τονίζονται στο -ω) κρατάνε στον αόριστο την **ίδια** ορθογραφία με αυτήν του ενεστώτα.

π.χ. αρχίζω / **άρχισα** κλείνω / **έκλεισα** αθροίζω / **άθροισα**

Τα ρήματα της β΄ συζυγίας (όσα τονίζονται στο -ω) γράφονται στον αόριστο σε **-ησα** (εξαιρούνται τα μεθώ - μέθ**υσα** και μηνώ - μήν**υσα**)

βοηθώ > βοήθησα κατακτώ > κατάκτησα

3. Μπορείτε να εξηγήσετε την ορθογραφία των μαυρισμένων γραμμάτων από τις λέξεις του κειμένου;

οδηγ**ή**σουμε	προέρχεται από τον αόριστο **οδήγησα** του ρήματος *οδηγώ*
ρυθμ**ί**σουμε	
καλλιεργ**ή**σετε	
υπολογ**ι**στής	
κατακτ**ή**σουμε	

11

Η ορθογραφία των καταλήξεων **-είτε**, **-είται** και **-ήστε**, **-είστε** των ρημάτων μπερδεύει πολλούς, μικρούς και μεγάλους. Ας ξεκαθαρίσουμε τι συμβαίνει:

-είτε Αυτή την κατάληξη τη συναντάμε στο β΄ πληθυντικό του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής στην οριστική (και στην εξακολουθητική υποτακτική και προστακτική) και στο β΄ πληθυντικό του συνοπτικού μέλλοντα και της συνοπτικής προστακτικής και υποτακτικής, στην παθητική φωνή:

(ποιοι; εσείς)

εγώ κινώ	εμείς κινούμε		
εσύ κινείς	εσείς κιν**είτε**	κινήσου	κινηθ**είτε**
αυτός κινεί	αυτοί κινούν(ε)		

Π.χ.

Εσείς **κινείτε** τα αυτοκινητάκια σας με λάθος τρόπο.

Κινηθείτε έξυπνα για να κερδίσετε τον αντίπαλό σας.

-είται Αυτή την κατάληξη τη συναντάμε στο γ΄ ενικό της οριστικής ενεστώτα της παθητικής φωνής:

(ποιος; αυτός, -ή, -ό)

εγώ κινούμαι	εμείς κινούμαστε
εσύ κινείσαι	εσείς κινείστε
αυτός κιν**είται**	αυτοί κινούνται

Π.χ.

Το αυτοκινητάκι **κινείται** αντικανονικά.

Η ομάδα μας **αδικείται** από το αποτέλεσμα.

Ο κύριος Ιωάννου **παρακαλείται** να επικοινωνήσει με τις Πληροφορίες.

4. Στις παρακάτω προτάσεις έχουνε γίνει κάποια λαθάκια. Βρείτε τα και διορθώστε τα:

Δείται πώς παρουσιάζετε το παιχνίδι σε μια ειδική ιστοσελίδα που ασχολείτε αποκλειστικά με ηλεκτρονικά παιχνίδια. Αν αγνοείται τον χειρισμό του παιχνιδιού, ζητείστε από έναν φίλο σας να σας τον εξηγήσει.

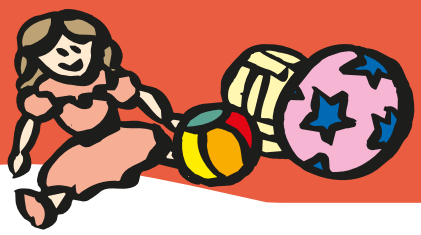

-ήστε / -είστε

	Ενεστώτας	Αόριστος	Συνοπτική προστακτική β΄ πληθυντικό
β΄ συζυγία	οδηγώ	οδήγ**ησα**	οδηγ**ήστε**

Τα ρήματα της β΄ συζυγίας που έχουν κατάληξη *-ούμαι* στο β΄ πληθυντικό της οριστικής ενεστώτα της παθητικής φωνής έχουν κατάληξη **-είστε**:

εγώ ικανοποιούμαι — εμείς ικανοποιούμαστε

εσύ ικανοποιείσαι — εσείς ικανοποι**είστε**

αυτός ικανοποιείται — αυτοί ικανοποιούνται

Έτσι:

Εσείς **ικανοποιείστε** με αυτά που σας δίνουν;

Οι εργαζόμενοι φώναξαν: «**Ικανοποιήστε** τα αιτήματά μας».

5. Συμπληρώστε τα κενά με **η**, με **ι** ή με **ει**:

Ασχολ __ στε πολύ με λεπτομέρειες που σας καθυστερούν πολύ και δε συνεννο __ στε εύκολα με τον συμπαίκτη σας. Αγνο __ στε τα εμπόδια που βρίσκονται μπροστά σας ή μετακιν __ στε τα. Έτσι όπως κιν __ στε δε θα νικήσετε ποτέ, γι' αυτό παραμερ __ στε τις διαφωνίες σας και συνεργαστ __ τε μεταξύ σας. Με αυτό τον τρόπο, ακόμα και αν δε νικ __ σετε, θα αισθανθείτε ικανοποι __ μένοι.

11

Πνευματικά παιχνίδια

Μια φορά κι έναν καιρό, σε έναν μακρινό τόπο –εκεί όπου μόνο η φαντασία μπορεί να φτάσει– ζούσαν δύο ξακουστοί βασιλιάδες: ο Ένας και ο Άλλος. Οι πολιτείες τους, η βόρεια και η νότια, καμάρωναν η μια απέναντι στην άλλη. Μια λίμνη τις στόλιζε, αλλά και τις ένωνε, έτσι που, αν δεν το ήξερες, θα νόμιζες πως και οι δυο μαζί ήταν μια μεγάλη και όμορφη πολιτεία. Τη λίμνη την ονόμασαν «Ειρηνική». Άντρες και γυναίκες συναντιόντουσαν εκεί και τα παιδιά έπαιζαν ξένοιαστα στις όχθες της.

Ο Ένας και ο Άλλος είχαν πολύ μεγάλη φιλία, τέτοια που μόνο στα παραμύθια βρίσκει κανείς. Όμως κάποιο βράδυ ο Ένας είδε ένα περίεργο όνειρο: ήταν, λέει, υπηρέτης του Άλλου. Το άλλο πρωί ξύπνησε όλο νεύρα. Ξέχασε ότι όλα αυτά είχαν γίνει στον ύπνο του και αποφάσισε πως οι γείτονές του έπρεπε να τιμωρηθούν. Έτσι, κήρυξε αμέσως πόλεμο στη γειτονική πολιτεία. Οι μάχες θα άρχιζαν σε λίγες μέρες.

Οι κάτοικοι έπεσαν σε μεγάλη στενοχώρια. Τα παιδιά συναντήθηκαν στις όχθες της Ειρηνικής για να σκεφτούν τι θα μπορούσαν να κάνουν στην **παρούσα** κατάσταση. Καθισμένοι στα χόρτα, η Φωτεινή, ο Στράτος, η Βασιλική, ο Φάνης, η Ισμήνη κι ο Πέτρος συζητούσαν.

– Μα πού ακούστηκε πόλεμος για το τίποτα! λέει ο Στράτος. Νομίζουν ότι βρήκαν ένα παιχνίδι για να περνάει η ώρα...

– Αν πράγματι θέλουν παιχνίδι, θα τους φτιάξουμε εμείς ένα, λέει η Ισμήνη.

– Κι όταν το ετοιμάσουμε, θα το παρουσιάσουμε και στον Έναν και στον Άλλο και θα τους πούμε: «Πάρτε και παίξτε μ' αυτό και ξεχάστε τον πόλεμο!».

Έψαξαν στις κασέλες και στα υπόγεια και το άλλο πρωί συναντήθηκαν πάλι. Έφεραν έναν χάρτη, κοπίδια, μολυβένια ανθρωπάκια, βότανα για να φτιάξουν τα χρώματα, μια ξύλινη τετράγωνη τάβλα, πηλό και υφάσματα, ψαλίδια, νήματα και, τέλος, η Ισμήνη έφερε μια παλιά ζυγαριά της γιαγιάς της.

Στην αρχή χάραξαν τους δρόμους για να περπατάνε οι φιγούρες και μετά έφτιαξαν χρώμα λευκό και μαύρο για να τις βάψουν. Στρώθηκαν στη δουλειά. Έφτιαξαν τις φιγούρες που θα έπαιζαν στο παι-

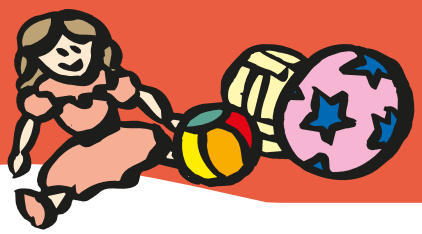

χνίδι, έτσι που να θυμίζουν τις πολιτείες τους. Μια πολιτεία λευκή και μια μαύρη, και η μια στεκόταν απέναντι από την άλλη. Οι πολιτείες είχαν πύργους. Σκέφτηκαν ότι πόλη δίχως άλογα είναι σαν άμαξα δίχως ρόδες, και τα έπλασαν κι αυτά. Δίπλα τους έβαλαν τους αξιωματικούς. Έντυσαν, ακόμα, έναν βασιλιά και μια βασίλισσα για κάθε πολιτεία και μπροστά απ' όλους έβαλαν να στέκονται μικρά στρατιωτάκια. Με τη ζυγαριά θα υπολόγιζαν την αξία κάθε φιγούρας.

– **Ενδιαφέρον** είναι το παιχνίδι μας, κι όταν ορίσουμε και τους κανόνες...

– Τι εννοείς μ' αυτό; ρώτησαν τα παιδιά.

Άρχισαν να μιλάνε όλοι μαζί για τους κανόνες, κι ακόμα θα μιλούσαν, αν δεν έλεγε ο Φάνης την ιδέα του: Αφού όσα φτιάξανε υπήρχαν στην πραγματικότητα μέσα στις πολιτείες τους, ας πήγαιναν από κοντά να τα παρατηρήσουν. Έτσι κι έγινε. Κάθε παιδί θα παρατηρούσε πώς συμπεριφερόταν κάθε φιγούρα στην πραγματικότητα.

Την άλλη μέρα το απόγευμα συναντήθηκαν πάλι, και ο καθένας ανέφερε τις κινήσεις που παρατήρησε. Μετά από πολλή συζήτηση αποφάσισαν για τις κινήσεις που κάθε φιγούρα επιτρέπεται να κάνει στο παιχνίδι.

Ξαφνικά ακούστηκε η δυνατή φωνή του τελάλη, που τους ζητούσε, μόλις πέσει ο ήλιος, να συγκεντρωθούν όλοι στην Ειρηνική για να συζητήσουν για τον πόλεμο. Από τη συγκέντρωση δεν έλειπε κανείς. Ο Ένας και ο Άλλος ήταν σοβαροί και μουτρωμένοι. Στην πραγματικότητα δε θέλανε να γίνει πόλεμος, αλλά ποιος θα έκανε πίσω με τέτοιες ετοιμασίες; Τότε ο Στράτος, αφού κοίταξε καλά γύρω του, τους είπε:

– Εμείς τα παιδιά δε θέλουμε τον πόλεμο. Αποφασίσαμε να αναλάβουμε **ενεργό** δράση. Φτιάξαμε, λοιπόν, ένα παιχνίδι που θα σας κάνει να τον ξεχάσετε. Άρχισε να τους εξηγεί το παιχνίδι τους με καμάρι.

Όταν τελείωσε, όλοι ενθουσιάστηκαν. Ο Ένας και ο Άλλος χαμογέλασαν επιτέλους και αγκαλιασμένοι πήγαν παράμερα να παίξουν μια παρτίδα. Μόνο μια στιγμή σήκωσαν το κεφάλι τους και ρώτησαν τον Στράτο:

– Δε μας είπες, μικρέ, το όνομα του παιχνιδιού.

Τα παιδιά κοιτάχτηκαν. Είχαν ξεχάσει να του βρούνε όνομα. Εγώ όμως το γνωρίζω, κι αν ήμουνα εκεί, θα τους το ψιθύριζα:

«Το όνομά του είναι ΣΚΑΚΙ».

Κώστας Γιουβαντσιούδης – Ειρήνη Μουσιάδου,
Μια φορά κι έναν καιρό ήταν το σκάκι, εκδ. Γιουβαντσιούδη, Θεσ/νίκη, 2000 (διασκευή)

11

1. Γράψτε στο τετράδιό σας σε τρεις ξεχωριστές στήλες τις φράσεις που δείχνουν τον χώρο όπου γίνονται αυτά που λέει η ιστορία, τα πρόσωπα της ιστορίας και τις φιγούρες του παιχνιδιού.

2. Γράψτε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου. Ακολουθήστε τα βήματα που σας δίνονται.

1. Χωρίστε σε παραγράφους το κείμενο και βάλτε μπροστά από αυτές αριθμούς.

2. Υπογραμμίστε τις λέξεις-κλειδιά σε κάθε παράγραφο.

3. Γράψτε δίπλα σε κάθε παράγραφο έναν τίτλο γι' αυτή.

4. Με βοηθό τις λέξεις-κλειδιά και τους τίτλους, γράψτε την περίληψη του κειμένου.

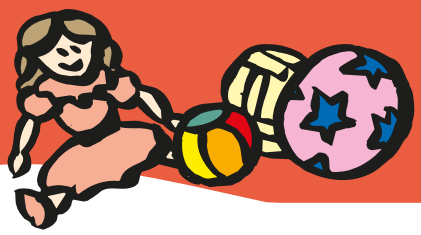

3. Υπογραμμίστε τα απρόσωπα ρήματα και τα υποκείμενά τους:

- Δε γίνεται να μετακινείτε τον πύργο σε όλα τα τετράγωνα.
- Σε κάθε τετράγωνο της σκακιέρας πρέπει να βρίσκεται μόνο ένα κομμάτι.
- Για να κερδίσεις ένα αντίπαλο κομμάτι, θα πρέπει να τοποθετήσεις ένα δικό σου κομμάτι στη θέση του.
- Φαίνεται ότι ο βασιλιάς είναι το πιο δυνατό πιόνι.

4. Οι παρακάτω προτάσεις φανερώνουν μερικές κινήσεις που μπορεί να κάνει ένας παίκτης στο σκάκι. Ξαναγράψτε τες βάζοντας τα ρήματα στην υποτακτική:

Μετακίνησε τον πύργο στην οριζόντια ή κάθετη διαδρομή.

_____

Παίξε με τον πύργο μία μόνο κίνηση και απείλησε τον αξιωματικό.

_____

Κέρδισε με μια μόνο κίνηση όποιο κομμάτι μπορείς με τον αξιωματικό.

_____

Παίξε με τον ίππο μια μόνο κίνηση και προστάτεψε τον πύργο.

_____

Προφύλαξε τον βασιλιά, είναι πολύτιμος.

_____

Αιχμαλώτισε τον βασιλιά για να είσαι ο νικητής του παιχνιδιού.

_____

11

Επίθετα με δύο γένη

Στο κείμενο είναι χρωματισμένα με κόκκινο ορισμένα επίθετα. Τα επίθετα σε -ος, -ο προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά και συνήθως έχουν δύο γένη: ένα για το αρσενικό και το θηλυκό και ένα για το ουδέτερο. Ας δούμε πώς κλίνονται.

Επίθετα σε -ος, -ο

	Ενικός αριθμός			
	αρσενικό/θηλυκό		**ουδέτερο**	
Ονομαστική	ο/η	ενεργός	το	ενεργό
Γενική	του/της	ενεργού	του	ενεργού
Αιτιατική	τον/την	ενεργό	το	ενεργό
Κλητική		ενεργέ		ενεργό
	Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	οι	ενεργοί	τα	ενεργά
Γενική	των	ενεργών	των	ενεργών
Αιτιατική	τους/τις	ενεργούς	τα	ενεργά
Κλητική		ενεργοί		ενεργά

Τα επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον προέρχονται από μετοχές της ενεργητικής φωνής ρημάτων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Ας δούμε πώς κλίνονται.

Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον

	Ενικός αριθμός					
	αρσενικό		**θηλυκό**		**ουδέτερο**	
Ονομαστική	ο	παρών	η	παρούσα	το	παρόν
Γενική	του	παρόντος	της	παρούσας	του	παρόντος
Αιτιατική	τον	παρόντα	την	παρούσα	το	παρόν
Κλητική		_____		_____		_____
	Πληθυντικός αριθμός					
Ονομαστική	οι	παρόντες	οι	παρούσες	τα	παρόντα
Γενική	των	παρόντων	των	παρουσών	των	παρόντων
Αιτιατική	τους	παρόντες	τις	παρούσες	τα	παρόντα
Κλητική		_____		_____		_____

5. Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο:

Η μαθήτρια είναι ..... (αριστούχος) και συνήθως οι ..... (αριστούχος) μαθητές είναι και ..... (επιτυχών) στο πανεπιστήμιο. Η εισαγωγή στο πανεπιστήμιο είναι γι' αυτή θέμα ..... (πρωτεύων) σημασίας, αλλά το ..... (επείγων) είναι, στην ..... (υπάρχων) κατάσταση, να τελειώσει το λύκειο.

6. Υπογραμμίστε τις παρομοιώσεις και τις μεταφορές και προσπαθήστε να φτιάξετε ένα δικό σας κείμενο χρησιμοποιώντας όσες περισσότερες από αυτές μπορείτε.

Ο Ηλίας είναι ένα αγόρι με ξανθά μαλλιά, καστανά μάτια, ζεστό βλέμμα και ένα ψηλό κορμί σαν κυπαρίσσι. Οι φίλοι του στο σχολείο τον αγαπούν πολύ γιατί έχει χρυσή καρδιά. Του αρέσει να παίζει διάφορα παιχνίδια. Αγαπάει το τρέξιμο και δεν τον φτάνει κανένας. Τρέχει σαν αέρας. Ασχολείται με το μπάσκετ. Πιστεύει ότι, για να παίξει κάποιος μπάσκετ, εκτός από αρκετά ψηλός και δυνατός, πρέπει να είναι και έξυπνος. Οι γονείς του λένε γι' αυτόν ότι έχει μυαλό ξυράφι και χαίρονται όταν τον βλέπουν να καρφώνει με δύναμη την μπάλα στο καλάθι. Εκτός από το παιχνίδι, του αρέσει πολύ να διαβάζει λογοτεχνία. Συχνά χώνεται με τις ώρες σ' ένα βιβλίο και ξεχνάει τα πάντα. Τότε ο χρόνος γι' αυτόν σταματάει.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

11

Μαθαίνω περισσότερα για τα παιχνίδια

Γιαννόπουλος Παναγιώτης – Κεφαλλωνίτης Γιάννης, *Σπαζοκεφαλιές*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003.

Λάζος Χρήστος, *Παίζοντας με το χρόνο*, εκδ. Αθήνα, 2002, Εκδόσεις Αίολος.

Lortal Manon – Souchon Juliette, *Παιχνίδια για την παρέα*, μετάφρ. Μ. Κουτάλου, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, 2002.

Μακλίοντ Γουίλιαμ – Μογκρίντιεν Ρόναλντ, *Σκάκι για παιδιά*, μετάφρ. Θ. Γεωργιάδης, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 1994.

Bertrand-Zirinis Isabelle, *Παιχνίδια με τον αέρα*, μετάφρ. Μ. Κουτάλου, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, 2003.

Σκαλίδη Ζωή – Τσάμπρα Φωτεινή, *Πρωτότυπα παιχνίδια*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 2000.

Herbeteau Manou, *Ξεκαρδιστικά παιχνίδια*, μετάφρ. Μ. Κουτάλου, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, 2003.

500 γρίφοι και σπαζοκεφαλιές σάς προσκαλούν να τους λύσετε, εκδ. Σαββάλα, Αθήνα, 2004.

Ανθολόγιο: Φερεϋντούν Φαριάντ, *Όνειρα με χαρταετούς και περιστέρια*, σελ. 244

Ενότητα 12

Κολοκοτρώνης

Ψυχή θεριού! Καρδιά παιδιού!
Μελαχρινός περίσσα!
Αϊτού θωριά! Δράκου φωνή
και χαίτη λιονταρίσα!
Και νεύρα σαν ατσάλι!
Μύτη γαμψή! Μπράτσα γερά!
Μπόι κοντό! Μυαλό ψηλό
κι αγύριστο κεφάλι!

Να τος, ο Γέρος, ο λεβέντης του Μοριά,
που πρωτομάστορα τον έχει η Λευτεριά!

Ν. Β. Ρούτσος

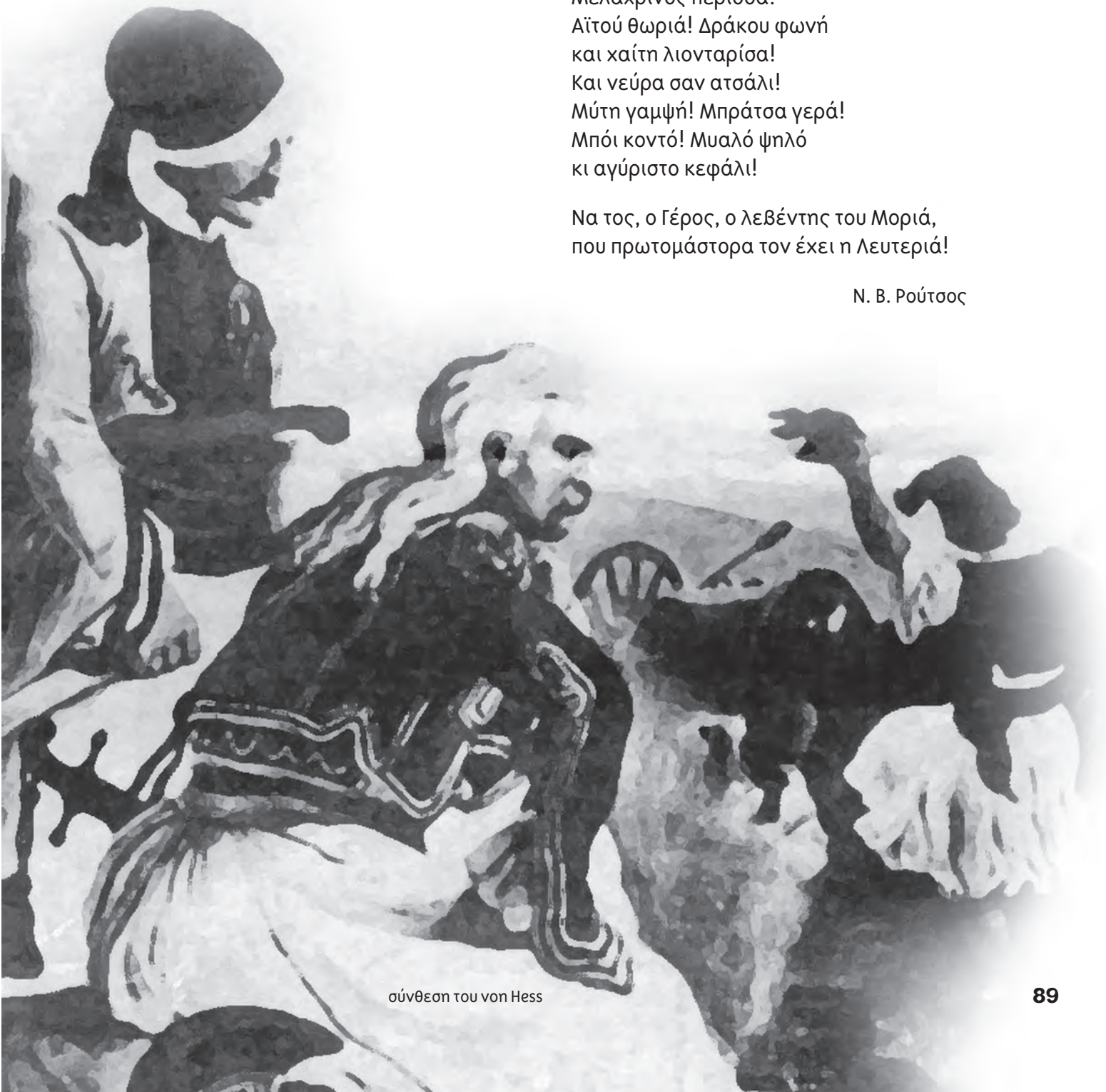

σύνθεση του von Hess

- Πώς περιγράφεται η εξωτερική εμφάνιση του Κολοκοτρώνη στο ποίημα; Βρείτε τις λέξεις που την περιγράφουν.
- Πώς περιγράφεται ο χαρακτήρας του; Βρείτε τις λέξεις που τον περιγράφουν.
- Να συγκρίνετε το ποίημα της Λένως Μπότσαρη (Ανθολόγιο, σελ. 190) με αυτό για τον Κολοκοτρώνη. Ποια είναι τα κοινά χαρακτηριστικά των ηρώων;

Επιλέξτε έναν ήρωα ή μια ηρωίδα της Επανάστασης του 1821 που θαυμάζετε. Γράψτε την περιγραφή του/της. Προσπαθήστε να περιέχει, όσο το δυνατόν, περισσότερα στοιχεία τόσο από την εξωτερική του/της εμφάνιση όσο κι από τον χαρακτήρα του/της.

Ο Ν. Πολίτης στη συλλογή του *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού* (εκδόσεις Ε. Γ. Βαγιονάκη, Αθήνα, 1978) περιλαμβάνει και το δημοτικό των «Κολοκοτρωναίων». Να το βρείτε και να το απαγγείλετε στην τάξη σας.

Διαβάστε στο **Ανθολόγιο**: *Οι ελεύθεροι πολιορκημένοι*, του Δ. Σολωμού, σελ. 191.

Ο γέρος του Μοριά

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης γεννήθηκε στις 3 Απριλίου 1770, Δευτέρα του Πάσχα. Πατέρας του ήταν ο Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης και μάνα του η Ζαμπέτα, το γένος Κωτσάκη από την Αλωνίσταινα. Κάτω από ένα δέντρο στο Ραμοβούνι της Μεσσηνίας γέννησε η «Καπετάνισσα» τον Θόδωρο. Όταν έδωσαν στον παππού, γερο-Γιάννη Κολοκοτρώνη, τα συχαρίκια για τη γέννηση του εγγονού, αυτός αναστενάζοντας βαθιά είπε: «Αυτό το παιδί θα παντρευτεί, θα κάνει παιδιά κι εγγόνια και πάλι λευτεριά δε θα δούμε». Δεν έβαζε με τον νου του ότι αυτό το παιδί μπορεί να γεννήθηκε ραγιάς, αλλά θα έφτανε στιγμή που με το σπαθί του θα έπαιρνε εκδίκηση για τον κατατρεγμό της γενιάς του. Σε ηλικία δεκαπέντε ετών ο Θεόδωρος έγινε κλέφτης και αρματολός στην επαρχία του Λιονταριού. Αυτή την περίοδο έδειξε για πρώτη φορά την παλικαριά του και το έξυπνο μυαλό του. Μετά από πέντε χρόνια, σε ηλικία μόλις είκοσι ετών, παντρεύτηκε την Αικατερίνη Καρούτσου. Ο αγώνας του για την απελευθέρωση της πατρίδας μας είναι εντυπωσιακός. Οργανώνει το πρώτο κλέφτικο σώμα, γίνεται μέλος της «Φιλικής Εταιρείας» και κατηχητής της, απελευθερώνει την Καλαμάτα στις 23 Μαρτίου του 1821, πολιορκεί και απελευθερώνει την Τρίπολη στις 26 Σεπτεμβρίου του 1821, καταλαμβάνει τα Δερβενάκια, ανακόπτοντας την ορμητική πορεία του Δράμαλη, καταλαμβάνει το Ναύπλιο και το φρούριο του Παλαμηδιού και αναπτύσσει πολλά και πολύτιμα στρατηγικά σχέδια υπέρ του αγώνα. Η Πελοποννησιακή Γερουσία τον ανακηρύσσει αρχιστράτηγο της Πελοποννήσου. Μέχρι την 1η Φεβρουαρίου του 1843, που πεθαίνει, η δράση του ήταν τόσο έντονη, που ο μύθος του Γέρου του Μοριά παραμένει ακόμα ζωντανός!

Οι πολιτικές διαφωνίες, αλλά και ο εμφύλιος πόλεμος που ξεσπά στην επαναστατημένη Ελλάδα, οδηγούν τον Κολοκοτρώνη στη φυλακή δυο φορές. Οι συνθήκες κράτησής του στο Παλαμήδι είναι άθλιες και δεν αρμόζουν καθόλου στον μεγάλο αυτό ήρωα της επανάστασης. Ο Όθωνας τον αποφυλακίζει στις 27 Μαΐου του 1835.

25η Μαρτίου

Το κοφτερό στρατηγικό μυαλό, η εξυπνάδα, η αφιλοκέρδεια, η βαθιά και οργανωμένη σκέψη, η αγνότητα του χαρακτήρα, η γνήσια ελληνική καρδιά έχουν κάνει τον Γέρο του Μοριά να ξεχωρίζει μέσα από τις σελίδες της ιστορίας του 1821. Δεν είναι απλώς ένας αγωνιστής, στρατιωτικός ή πολιτικός, είναι σύμβολο, είναι μορφή. Η ιστορία της επανάστασης είναι και προσωπική του. Δίδαξε με θάρρος πως η λευτεριά και η ανεξαρτησία είναι αιτίες αγώνα ασταμάτητου και διδάσκει ακόμα, όπως φαίνεται στο βάθρο του ανδριάντα που του έχουν στήσει έξω από την παλιά Βουλή, όπου είναι χαραγμένα τα εξής:

ΕΦΙΠΠΟΣ ΧΩΡΕΙ ΓΕΝΝΑΙΕ ΣΤΡΑΤΗΓΕ
ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ
ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΤΟΥΣ ΛΑΟΥΣ
ΠΩΣ ΟΙ ΔΟΥΛΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ

Κ. Κυριακοπούλου – Χ. Κανελλοπούλου, *21 από το '21*, Εμπειρία Εκδοτική, Αθήνα, 1998 (διασκευή)

- Χωρίστε το κείμενο σε παραγράφους και βάλτε τίτλους.
- Χρωματίστε με κόκκινο τα σημεία που δίνουν πληροφορίες για τον τόπο όπου γίνονται τα γεγονότα και με πράσινο τα σημεία που δίνουν πληροφορίες για τον χρόνο. Γράψτε το βιογραφικό του Κολοκοτρώνη. Μπορείτε να συμβουλευτείτε και τον πίνακα του βιβλίου σας, σελ. 37, α΄ τεύχος.

- Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Η πρώτη να γράψει το βιογραφικό του Ρήγα Φεραίου, η δεύτερη της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας, η τρίτη του Μακρυγιάννη και η τέταρτη του Μάρκου Μπότσαρη και να τα διαβάσετε στην τάξη.

1770	1785	1821	1835	1843
↓	↓	↓	↓	↓
γέννηση	γάμος	Τριπολιτσά	αποφυλάκιση	θάνατος

- Η παραπάνω ιστορική γραμμή αναφέρεται σε κάποιες από τις σημαντικές χρονολογίες της ζωής του μεγάλου αγωνιστή. Φτιάξτε τις ιστορικές γραμμές για έναν ήρωα που θαυμάζετε από την αρχαία ελληνική ιστορία (π.χ. τον Λεωνίδα ή τον Θεμιστοκλή), μια για τον Μ. Αλέξανδρο και μια για έναν αυτοκράτορα από τη βυζαντινή ιστορία (π.χ. τον Ιουστινιανό). Μπορείτε να τις εμπλουτίσετε με γεωγραφικούς χάρτες, φτιάχνοντας έτσι ένα μικρό κεφάλαιο βιβλίου Ιστορίας! Χαρίστε το στους γονείς σας ή στη βιβλιοθήκη του σχολείου.
- Επίσης, μπορείτε να φτιάξετε τη γραμμή με τα σημαντικά γεγονότα της ζωής του παππού ή της γιαγιάς σας, να τη φιλοτεχνήσετε και να τους τη χαρίσετε.
- Μπορείτε να σημειώνετε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας τα σημαντικά γεγονότα της σχολικής ζωής.

- Αντιστοιχίστε κάθε κείμενο με το όνομα αυτού που το είπε ή το έγραψε:

«Αρκετόν σπόρον ελευθερίας έσπειρα.
Το έθνος μου ας θερίσει τον σπόρον αυτόν». Δ. Σολωμός

«Έδωσα στην Ελλάδα
το χρήμα μου και τον καιρό μου,
τώρα της δίνω και τη ζωή μου». Α. Διάκος

«Θέλει αρετήν και τόλμην η Ελευθερία». Λ. Βύρων

«Εγώ Γραικός γεννήθηκα,
Γραικός και θα πεθάνω». Ρ. Φεραίος

«Τα μάτια μου δεν είδαν τόπον ενδοξότερον
από τούτο το αλωνάκι». Α. Κάλβος

Διαβάστε στο **Ανθολόγιο**: [*Είμαστε εις το «εμείς»*], του Γ. Μακρυγιάννη, σελ. 202.

Μαντώ Μαυρογένους

Στις αρχές του Μαΐου του 1821 τέσσερα πλοία βρίσκονταν στο λιμάνι της Μυκόνου. Περίμεναν τη διαταγή να ανοίξουν πανιά για την Τήνο, όπου είχε αποφασιστεί η συγκέντρωση του στόλου του Αιγαίου με αρχηγό τον Τομπάζη. Την ημέρα της αναχώρησης η Μύκονος έμοιαζε με πόλη που πανηγύριζε. Όλος ο κόσμος είχε κατακλύσει τον χώρο του λιμανιού, που ήταν καταστόλιστο με σημαίες και αψίδες από κλαδιά δάφνης και μυρτιάς. Στο κέντρο του παλικάρια και κοπέλες είχαν πιαστεί σε χορό, που τον συνόδευαν τραγούδια και πυροβολισμοί. Οι καμπάνες χτυπούσαν χαρμόσυνα και οι παπάδες, τριγυρισμένοι από ψαλτάδες και εξαπτέρυγα, έκαναν δεήσεις και ευλογούσαν τα πληρώματα. Ξάφνου, στην πρόχειρη εξέδρα που είχε στηθεί για τους επισήμους, μια λεπτή γυναικεία σιλουέτα ξεχώρισε και προχώρησε μπροστά. Μονομιάς σταμάτησαν και βουβάθηκαν όλοι και ένας ομαδικός ψίθυρος άρχισε να σέρνεται ανάμεσα στο πλήθος: «Η Μαντώ! Η Μαντώ!...».

Ντυμένη στα ολόλευκα, η Μαντώ, κρατώντας στο ένα της χέρι μια μικρή σημαία και στο άλλο ένα μπουκέτο λουλούδια, γύρισε πρώτα κατά τους συγκεντρωμένους και τους χαιρέτησε με μια βαθιά υπόκλιση. Στη στιγμή ακούστηκε ο αντιχαιρετισμός με μια θύελλα από ζητωκραυγές και λογής επευ-

φημίες. Ύστερα εκείνη, απευθυνόμενη στους πολεμιστές μέσα στα πλοία, σήκωσε ψηλά τη σημαία και με τη μελωδική της φωνή είπε δυνατά:

– Λεβέντες της Μυκόνου! Η Πατρίδα αγωνίζεται και σας καλεί να τη βοηθήσετε. Ανταποκριθείτε στη μεγάλη τιμή που σας γίνεται και φανείτε άξιοι των Σαλαμινομάχων προγόνων μας. Δώστε μας τη χαρά και την περηφάνια ότι και τα δικά μας παλικάρια είναι σαν εκείνα που πολεμούν αυτή την ώρα τον εχθρό. Σας κατευοδώνουμε και σας περιμένουμε νικητές. Ελευθερία ή θάνατος! Εμπρός!

Τελειώνοντας έριξε στη θάλασσα την ανθοδέσμη που κρατούσε και μαζί με τους πρόκριτους κατευθύνθηκε προς το αρχοντικό της, όπου είχε προγραμματιστεί μαζί τους μια νέα σύσκεψη. Το θέμα που θα συζητούσαν ήταν η ασφάλεια του νησιού. Αυτό όμως απαιτούσε μεγάλα χρηματικά ποσά, που η εξοικονόμησή τους φαινόταν δύσκολη. Στέκονταν όλοι σκεφτικοί και αμήχανοι, μέχρι τη στιγμή που σηκώθηκε η Μαντώ για να δώσει λύση στο πρόβλημα και να καταπλήξει όλους λέγοντας:

– Πατριώτες! Μπήκα στην Επανάσταση αποφασισμένη να της δώσω ό,τι έχω. Ξέρετε πως είμαι πλούσια. Σας δηλώνω λοιπόν ότι από σήμερα τα πλούτη μου δεν είναι δικά μου. Είναι της Πατρίδας! Θα τα ξοδέψω όλα για την ελευθερία της. Κι όταν πια δε θα μου έχει μείνει τίποτε, θα πάω μ' αυτούς που πολεμούν τον εχθρό να δώσω και τη ζωή μου!

Πήγε ύστερα αργά στο γραφείο της, τράβηξε ένα σακουλάκι γεμάτο χρυσά νομίσματα και το ακούμπησε μπροστά στους πρόκριτους.

– Ορίστε, είπε. Πάρτε όσα χρειάζονται για τα έξοδα των φρουρών και στείλτε αμέσως ανθρώπους μ' ένα καΐκι στον Πειραιά να αγοράσουν όπλα, που έμαθα πως έχουν φέρει πλοία από την Ευρώπη.

Οι πρόκριτοι έμειναν για λίγο άφωνοι και ακίνητοι, σαν να τους είχε χτυπήσει κεραυνός. Μόλις συνήλθαν, σηκώθηκαν και, χλωμοί από την έκπληξη και τη συγκίνηση, της έσφιξαν ένας ένας το χέρι.

– Αρχηγός της φρουράς εσύ! της φώναξαν ύστερα μ' ένα στόμα.

– Σας ευχαριστώ, είπε εκείνη και έκλεισε τη σύσκεψη με τη φοβερή φράση: Και μην ξεχνάτε ότι τούτη η φωτιά που άναψε στο Αιγαίο δε θα σβήσει αν δεν κάψει ή τους τυράννους μας ή εμάς!...

Πινακοθήκη των ηρώων του 1821, εκδ. Στρατίκη, Αθήνα, 1996

Γράψτε σε 10 γραμμές τι μας λέει το κείμενο. Στο κείμενό σας πρέπει να αναφέρετε οπωσδήποτε:

- Πότε έγιναν τα γεγονότα
- Πού έγιναν
- Ποια ήταν τα βασικά πρόσωπα
- Πώς παρουσιάστηκε και τι είπε η Μαντώ
- Τι πρότεινε στους πρόκριτους όταν πήγαν στο αρχοντικό της
- Ποιο αξίωμα της έδωσαν για την προσφορά της

12

Με τη μηχανή του χρόνου γυρίστε πίσω στα χρόνια της Επανάστασης. Φανταστείτε ότι η τάξη σας είναι μια ομάδα αγωνιστών που μάχονται με όλα τα μέσα –όπλα, μόρφωση, χρήματα, εξυπνάδα, στρατηγική, γενναιότητα– για να ελευθερωθεί η πατρίδα σας.

Επιλέξτε να γράψετε ή μια παράγραφο που να θυμίζει τον «Όρκο των Φιλικών» ή έναν διάλογο όπου να φαίνεται η απόφασή σας ότι ήρθε η ώρα να ελευθερωθεί η Ελλάδα. Μπορείτε να αρχίσετε κάπως έτσι:

- Ορκιζόμαστε να μείνουμε πιστοί .....
- Είμαστε μαζεμένοι στο σπίτι του Κολοκοτρώνη για να συζητήσουμε .....

Ακροστιχίδα της Μαντώς Μαυρογένους:

1. Μ _____
2. Α _____
3. Υ _____
4. Ρ _____
5. Ο _____
6. Γ _____
7. Ε _____
8. Ν _____
9. Ο _____
10. Υ _____
11. Σ _____

1. Το μικρό όνομα του Μπότσαρη.
2. Το μικρό όνομα του Κοραή.
3. Τον έγραψε ο Δ. Σολωμός.
4. Το μικρό όνομα του Φεραίου.
5. Το μικρό όνομα του Ανδρούτσου.
6. Λέγεται κι έτσι ο Έλληνας.
7. Έγινε το 1821.
8. Το μικρό όνομα του Σκουφά.
9. Το αντίθετο της διχόνοιας.
10. Ξεκίνησε την επανάσταση από τη Μολδοβλαχία.
11. Ήταν ο Μακρυγιάννης.

Διαβάστε στο **Ανθολόγιο**: *Ο μικρός μπουρλοτιέρης*, της Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη, σελ. 198.

Μαθαίνω περισσότερα για την 25η Μαρτίου 1821

Γιαννόπουλος Θεόδωρος, *Νεότερη σχολική ανθολογία*, εκδ. Χ. Τεγόπουλος – Ν. Νίκας, Αθήνα, 1970.

Γκώνιας Νικόλαος – Ραπτοπούλου Σοφία, *Το Μεγάλο '21*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003.

Δελώνης Αντώνιος, *Γιορτάζουμε στο σχολείο*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2002.

Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδας, *Το εθνολογικό ιστορικό μουσείο*, Αθήνα, 1990.

Λάππας Τάκης, *Παπαφλέσσας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1998.

Λάππας Τάκης, *Κατσαντώνης*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003.

Μακρυγιάννης Ιωάννης, *Απομνημονεύματα*, εκδ. Καραβία, Αθήνα, χ.χ.

Νάκου Λιλίκα, *Μόσχω Τζαβέλλα*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1995.

Πινακοθήκη των ηρώων του 1821, *Μπουμπουλίνα και Μ. Μαυρογένους*, εκδ. Στρατίκη, Αθήνα, 1996.

Ρήγα Βελεστινλή, *Απάνθισμα κειμένων*, εκδ. Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα, 1998.

Σεφέρης Γεώργιος, *Ένας Έλληνας – ο Μακρυγιάννης*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 1975.

Τερτσέτης Γεώργιος, *Άπαντα – Κολοκοτρώνη απομνημονεύματα*, εκδ. Γιοβάνη, Αθήνα, 1967.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

ISBN Set 978-960-06-2574-5
Τ.Β΄ 978-960-06-2578-3
Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0112

ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"
ινστιτουτο τεχνολογιας υπολογιστων & εκδοσεων

(01) 000000 0 10 0112 9